

L. lat.
359.2

L. lat. 3597

Graeber

DE PRAEPOSITIONUM
LATINARUM COLLOCATIONE.

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM

AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

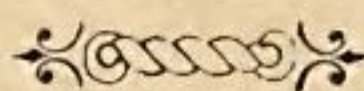
AB AMPLISSIMO
PHILOSOPHORUM MARPURGENSESI ORDINE

RITE CAPESSENDOS

SCRIPSIT

RUDOLPHUS GRAEBER

ASSINDIENSIS.

MARPURGI CATTORUM.
TYPIS OSCARI EHRHARDTI.
MDCCCXCI.

384

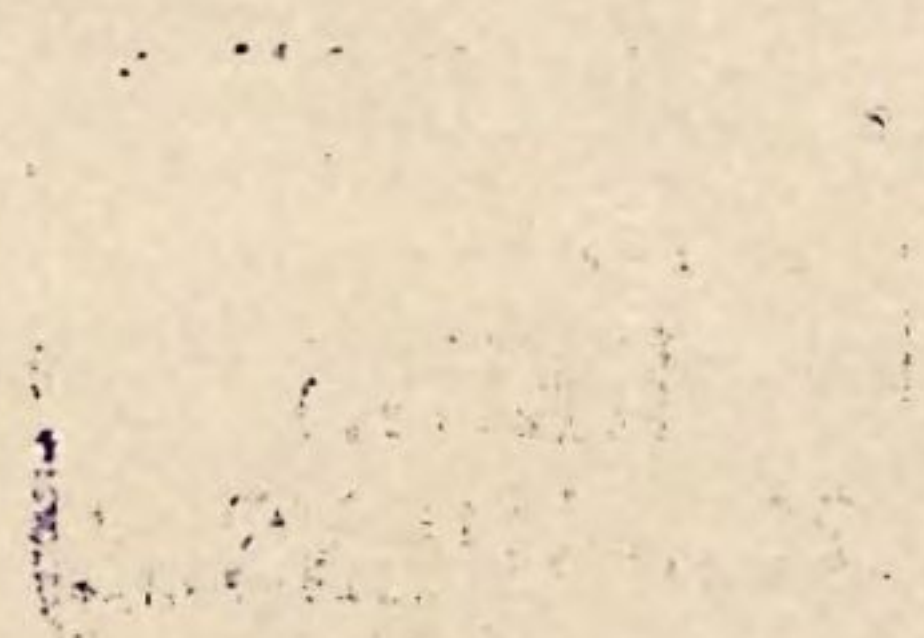

THEODORO BIRT

S.

THE BRITISH

Praemonenda.

Quamvis multi atque illustres viri docti in grammaticis libris, in propriis commentationibus, in adnotationibus editionum apparatu grammatico instructarum de praepositionibus latinis egerint, sive in universum quaesiverunt de origine earum, de varia forma ac significatione, sive proprium scriptorum singulorum enucleaverunt usum, reliqua fuit quaestio una de praepositionum collocatione, quae nullius fere momenti neque digna videbatur, de qua accuratius dissereretur; reliquum fuit exquirere, quem locum habeat praepositio, ex qua aliquod nomen (aut pronomē) pendeat sive solum sive cum attributo (adiectivo, pronomine, genetivo) coniunctum¹⁾.

Sane de nomine simpliciter cum praepositione coniuncto haud multa vel nova proferas; anastrophe enim, quae vocatur, apud priscos raro occurrit, occurrit autem, quod infra demonstrandum erit, in singulis certis verbis et verborum generibus [de collocatione suffixorum *que, ve, ne* cfr. R. Kuehner Ausf. Gramm. der lat. Spr. II. p. 424 s.]. Sed haec leviora paucisque exponenda.

In multis variisque libellis, in quibus de praepositionibus latinis tractatum est [ab viris d. Kampmann, Schaefer, Greef, Roessner, Oblicate, Krauss, multis aliis], inveni raras, quae

---

1) Commune fere praeceptum, et, ut iam hic dicam, error communis est, quod si quis latine eleganter vult scribere, praepositioni pronomē quodlibet aut adiectivum (in primis mensurae) aut genetivum anteponat, neque tiro est, quin structurae verborum lege vix intellecta, cum magister et 'grammatica sua' non vetent, iterum atque iterum in istam collocationem incidat; ipse incidi, cum laude incidi.

nostram quaestionem attingerent, adnotationes, interdum falsas, saepius parum accuratas¹⁾.

Una fuit recta via, quam primus, quod sciam, ingressus est v. d. Gerber, atque auctorem is habuit virum illustrissimum Woelfflin, qui in adnotationibus ad Taciti recensionem Ritterianam (Phil. vol. XXV.) huius scriptoris usum demonstrans multas Ritteri coniecturas impugnaverat, qua in re, quid valeret ad restituendum textum haec quaestio, primum apparuerat. Gerberus igitur in commentariolo suo: „Nonnulla de usu praepositionum apud Tacitum“ (Glueckstadt 1871) excerptis (et ad verbum expressis) omnibus Taciti locis, in quibus praepositio non antecedit nomini, numerum eorum, in quibus primum habeat locum, opposuit. Sed etiamsi incommodam eius rationem parumque perspicuam non curamus, inutilem paene ipse enumerationem suam reddit, quod omnium locorum, in quibus praepositio exstet et anteponatur, numerum opponit tantum secundum singulas praepositiones divisum. Qua in enumeratione non respicit, quid praepositio regat, cum interpositiones²⁾ comparandae

1) V. d. Friebe scripsit commentationem (Roessel 1848): „de derivatione, significatione, ellipsi, pleonasmo, anastrophe et permutatione praepositionum apud Plautum et Terentium“; sane titulo multa pollicitus egit de *apud*, *penes*, *ante*, quanta diligentia egerit, ex his intellegas: „quod ad ponendam praepositionem (*apud*) attinet“, ait. p. 8, apud nostros semper voci, quam regit, praeponitur: semel inter pronomen possessivum et substantivum locum habet Capt. III. 5, 8 (666), ubi pronomen ad vim augendam primum locum obtinet; semel inter adiectivum et substantivum: Trin. IV. 1, 9 (828) „a qua licentia pedester sermo abhorret, est enim in re haec lex, ut tantum hae 4 bisyllabae praepositiones *ante*, *contra*, *inter*, *propter*, et 5 monosyllabae *ob*, *post*, *de*, *ex*, *in*, inter adiectivum aut pronomen et substantivum ponantur.“ Talia scribere virum d., qui in usum praepositionum operam navaverit, vix credideris. — Contra bene hic illic sed non eadem, qua in aliis rebus, diligentia Handius in Tursellino de anastrophe et inversione attributi exposuit; cfr. II. 167 „elegantia vero, quam dicunt, (interponendi) communis est omnibus praepositionibus monosyllabis.“ Praeter ceteros autem R. Kuehner l. c. p. 424 ss. de praepositionum collocatione egit, qui cum rem accuratius examinaverit et exempla attulerit multa, in universum perspicuitate caret, peccat in singulis, quod quidem suo loco erit demonstrandum; maxime autem erravisse mihi in eo videtur, quod neque numerorum ratione nisus de certis legibus cogitavit neque scriptorum aetates generaque dicendi satis respexit.

2) Liceat breviter per hanc dissertationem vocibus „antepositio“, „interpositio“, „media collocatio“ appellare eas verborum compositiones, quibus continetur praepositio (vel antecedens vel posteriorem locum habens) cum nomine (aut pronomine), quod habet secum aliquod attributum (adiectivum, pronomen, genetivum), coniuncta. Interpositionem igitur nominavi et *maximo*

fuerint cum eis locis, in quibus praepositio nomen regat attributo aliquo amplificatum; cum ex attributorum generibus pronomina relativa et interrogativa, qua de re infra agemus, suo quaeque loco exhiberi oportuerit; unde convenit separari anastrophas, quae respondeant eis locis, in quibus solum nomen praepositioni postpositum sit. Itaque conspectus, quem in supplemento de usu Taciteo praebui, minime est redintegratio Gerberi opusculi supervacanea. Optime A. Greef (Phil. XXXII. p. 711 s.) de praepositione *cum* coniuncta cum relativo egit, sed priscos non attigit, summam commentationis eius infra laudavi. Memoranda porro accurata et perspicua commentatio viri d. de Boltens: Bemerkungen ueber die stellung der praepositionen in Vergils Aeneis (Dramburg 1880).

Deinceps Studemund, quem philologiae in primis omnibus Plauti amicis nuper morte esse ereptum valde dolendum est, in adnotationibus ad Vidulariam suam¹⁾ cum multa alia de usu praepositionum Plautino, tum collationem omnium locorum protulit, qui mediam collocationem praepositionis exhibent. Sed praeterquam quod perspicuitatem desideres, omisit plane Studemundus numerum antepositionum; numerorum enim oppositione interpositionumque examine opus fuit; aliter fieri non poterat, ut lex aliqua statueretur²⁾.

Sed quamquam si quis de hac re inquirat in singulos scriptores atque exempla conferat, et textus emendationi prodesse potest et cognitioni usus loquendi singulorum, tamen in universum neque cum studio accipitur neque emolumentum praebet. Quae ut efficiantur, necessarium est perscrutari

---

cum clamore et rebus in dubiis; et haec quidem interpositio anastrophe est, sed minus gravis quam *quo ab, amicum erga*, de qua postpositione cum agendum erit, simpliciter 'anastrophe' dicetur. — Addere his placet, quod non solum in legibus, sed in omnibus scriptis excerptis omisi eas verborum compositiones, quae quasi in unum concrevere verbum et semper eundem ordinem servant, e. c. *respublica, senatus consultum, plebis scitum*; magistratum nomina: *praetor urbanus, tribunus militum, trib. pleb.*; neque chronologica dierum indicia attuli [*a. VI. Kal. (Id.) Ian (Feb.)*].

¹⁾ 'Ueber zwei parallelcomoedien des Diphilus'. Verhandlungen der 36. Philol. Versammlung, Karlsruhe 1883.

²⁾ Sic Th. Birtius in Musei Rhenani vol. 34. (pag. 549 s.) de *aedibus* cum praepositione et pronomine coniuncto egit, sic Langenus de *penes* (Beitraege p. 153), sic ipse seminarii philologorum sodalis quondam auctore Birtio, doctissimo et illustrissimo direttore nostro, de collocatione praepositionum apud Plautum atque alios quosdam scribere conatus sum.

totas linguae latinae aetates, et classicos scriptores et posteriores, qua in re distinguenda sunt genera scriptorum: poëtae prosaeque orationis scriptores.

In hac igitur dissertatione quasi historiam praepositionum collocationis usque ad tempora Caesaris et Ciceronis componere sumus conati.

Materiam ita distribuimus, ut priore parte de poëtis disseramus. Orsi igitur a paucis illis antiquissimae poësis fragmentis pertractabimus primum poëtas hexametricos Ennium, Lucilium, Lucretium (cap. I.—III.). Deinceps ad fabulas accedendum atque capite IV. in tragicorum fragmenta, capitibus V. VI. VII. in Plautum, Terentium, reliquorum comicorum fragmenta erit inquirendum.

Altera parte de prosae orationis scriptoribus, de Catone (cap. VIII.) de historicorum et oratorum veterum reliquiis (cap. IX.), de Cornificio (cap. X.) agemus.

Denique quasi pro supplemento explicandum nobis proposuimus, quae fuerit in hac re ratio trium optimorum, qui sequuntur, scriptorum pedestrium, vel quem usum haberint Cicero (Caesarem in adnotatione attingam), Sallustius, Tacitus.

Sed nonnulla, priusquam ad singula capita accedamus, hic praemittenda videntur.

Ac primum quidem dicam, qua ratione per singula capita materiam distribuerim. Schmalzius¹⁾ ponit: „Die Stellung der praepositionen hinter dem substantiv findet sich im allgemeinen nur bei zweisilbigen praepositionen.“ Madvigius²⁾ contendit: „Die praepositionen (besonders die einsilbigen) werden bisweilen zwischen ein adiectiv — — und das substantiv gestellt“ (cfr. Hand. Turs. II. 167). Consentunt ergo hi viri docti cum Friebio, neque cum hoc solo, in divisione praepositionum secundum syllabarum numerum instituta, qui ad nostram quaestionem quid efficiat apud priscos, diligentissime hanc rem perscrutatus nequeo intellegere; concedo sane, apud nomen solum et pronomen personale anastropham monosyllabae praepositionis perquam raro inveniri, quae postpositio praeter difficultatem aliquam intellegendi euphoniā, quae vocatur, magis videtur offendere.

1) Sch. Latein. Syntax; Jw. Mueller, Handbuch d. cl. A. II. p. 297.

2) Lat. Sprachlehre § 469 pag. 438.

Itaque in insequenti commentatione cum Studemundo eam divisionem non adhibui¹⁾.

Item mihi persuasi nullius momenti esse, quem casum una quaeque praepositio regat aut quid significet; quas ob causas solum litterarum ordinem secutus sum.

Collocatio autem praepositionum qualis est, quam ob causam quaestionem expostulat? Profecto antepositionem apparet, si rei naturam spectas, esse principalem eamque respondere unam et solam antiquissimo sermoni. Quare in legibus inscriptionibusque antiquis eam expectaveris. Atque fuit haec positio temporibus priscae latinitatis non solum tralaticia et cotidiana, sed legitima, qua pedestres scriptores sola fere sunt usi. At iam cum primum res litteris mandari coeptae sunt, in antiquissimis linguae latinae monumentis occurrunt interpositiones, quae quomodo explicandae sint, nemo est, quin sciat. Antecedentis enim praepositioni vocabuli vis sine dubio magnopere augetur, cum quasi elatum videatur ex coniunctione verborum. Ideoque rhetorice scriptores inversione sunt usi, de qua rhetorica arte infra fusius agendum erit. Sed est genus interpositionum, quod rhetorici nihil habeat, quamquam genuinum esse non potest, quae collocatio, quando primum in usum venerit, divinare vix quis audeat; eas dico compositiones praepositionales, in quibus relativum aut interrogativum pro attributo est positum. Utrumque autem pronomen pronuntiationi, qua continetur, notam suam dat, quare principatum prae ceteris verbis quantum potest cum pertinacia quadam appetit retinetque. Relativorum antepositio sine dubio ob eam causam in usum venit, ut ratio relativa manifestior fieret, cui pronomini simillimum interrogativum praemitti coeptum videtur esse, quia attentionem animi praecipue sibi poscit. Sed in utroque genere cavendum est, ne nimis certas leges promulgemus. In sermonis usu enim quasi fluctuatio animadverti potest, ut forte dicas etiam classicos prosae orationis scriptores interdum utraque positione esse ita usos, ut, quam ob causam tum hanc tum illam scripserint, saepe nequeas scire.

Quae cum ita sint, segregenda haec genera esse, de quibus optime in fine unius cuiusque capitis agamus, facile intellegas.

---

¹⁾ Studemundus separatim posuit l. c. praepositionem *in*, qua de re infra pag. 25 egi.

Haec fere habui, quae, priusquam ad quaestionem ipsam accederem, praemonenda videbantur. Quid sibi velint voces ,antepositio', ,interpositio', ,postpositio', ,anastrophe' dixi pag. 2, adn. 2. Ceterum brevitatis gratia his ego compendiis usus sum: pr. = praepositio, n. = nomen, pro. = pronomen, adi. = adiectivum, gen. = genetivus, qui ex nomine cum praepositione coniuncto pendet; signum |—| adscripsi eis compositionibus, in quibus nomen et adiectivum (sive pronomen aut genetivus) non cohaerent, sed vocabula intercedunt (plerumque verbum finitum aut particulae) velut Plaut. Rud. 977 *in mari inventust communi*, Lucr. I. 33 *in gremium qui saepe tuum se*.

Signum '(=)' loco adscripsi, si praepositio et quae ex ea pendent non uno versu continentur.

Prior pars.
D e p o ã t i s.

Cap. I.

Q. Ennius.

Homeri Odyssea, a Livio Andronico in Latinum versa, fuit primum Romanorum carmen epicum. Secutus est Cn. Naevius, qui Livii aequalis fere sua ipsius tempora carminibus celebravit. Livii et Naevii fragmentis addendae sunt, quae huc pertinent, paucae illae numeri saturnii reliquiae ¹⁾.

Usum autem, qualem haec antiquissimae poësis fragmenta demonstrent, paucis exponam, priusquam ad Ennium accedam. Habemus igitur, quae exempla praebent, fragmenta haec: Vers. sacr. (B. p. 33), Incerti vaticin. (B. p. 35), Liv. Andronici (B. p. 37), Naevii (B. p. 43), tabul. triumph. (B. p. 54), C. I. L. I. 33.

Haec, quae vocavi, fragmenta praebent locos 14, quorum in locis 12 praepositio primum locum obtinet, sunt praepositiones:

ad inc. vat. 8; Liv. 28; Naev. 39;

cum vers. sacr. 2;

de Liv. 40;

ex Liv. 3;

in Naev. 3; tab. triumph. 2; C. I. L. I. 33;

per inc. vat. 5;

sub Naev. 52;

supra tab. tr. 2.

Compositio verborum est haec:

p r. n. a d i. Liv. 40;

---

¹⁾ Fragmenta poëtar. Rom. coll. et emend. Aem. Baehrens 1886.

pr. n. gen. Naev. 3;
 pr. adi. n. vers. sacr. 2; inc. vat. 5, 8; Liv. 3; Naev.
 39, 52; tab. triumph. 2 (bis);
 pr. ad. |—| nom. C. I. L. I. 33;
 pr. n. |—| gen. Naev. 3.

Contra interpositionem inveni: Liv. 35 *dusmo in loco* (*ἐν λόχῳ πυκνῇ* Od. XIX, 439).

Anastrophe utitur Naevius 4, 3 *lacrimis cum multis*. Hinc apparet inversionem in epico sermone utpote elatiore initium cepisse¹).

Q. Ennius, quem sui latinum Homerum appellaverunt, comoediarum, tragoediarum, annalium scriptor, urbanus poëta, linguae leges, poëtis versum heroum dedit, fecit, ut vestigiis suis posteriores, etiamsi non de nobilium turba Quiritium essent aut pro plebe tantum scriberent, paullatim ad unum omnes insisterent.

Praepositionum media collocatio, quam perquam raram apud Plautum, natu maiorem, et tum quidem cum de rhetoricis causis tum propter rem metricam admissam magis quam quaesitam invenies, ab Ennio quasi civitatem accepit. Multis enim illis difficultatibus, quas ei gravitas latinae linguae in componendis hexametris suis obstruebat, adductus est, ut maiore in verborum coniunctione uteretur libertate; quam ob rem interposuit praepositionem interdum in eis quoque locis, in quibus rhetorici nihil inerat. Accedit quod sermo sublimis et gravis et grandiloquus epico generi maxime aptus est. In priore quidem parte annalium (I. — VIII.) paucae interpositiones inveniuntur, in reliquis libris tot, ut numero antepositiones superent, qua ex re concludo non statim ab initio summam illam libertatem in hac re usurpasse

¹) Nimium condendit Schmalzius eo loco, quo de positione adiectivi agit (l. c. p. 389): „am gewöhnlichsten ist das dazwischentreten der praeposition z. b. *magno cum gemitu*, die nachstellung des adiectivs in diesem falle gehoert Vergil, Livius, Tacitus an z. b. ann. III, 10: *iudice ab uno*.“ Nam praeter illud Naevianum ex Plauto haec notavi exempla Ep. 616, Pers. 910 [*rem esse in nostram* (Sept.)], Rud. 656, Capt. 405 [*rebus in dubiis egenis* (Sept.)], Men. 839 [*aetate in sua* (Sept.)], Mil. 629 [*annos natus praeter quinquaginta et quattuor* (Sept.)]; ex canticis: Stich. 12, Ps. 174, As. 130, Most. 135, Cist. 34; addenda: Acci fragm.: 496 (R) [*arvo ex mollito*]; Pacuv. fragm. 367 (R); Titin. fragm. 167; Laber. 68; Lucil. fr. 121, 2; 354, 5; 147, 2; 467, 534, 638; Enn. 140, 257, 350, 448, 254. Itaque iam prisci hanc anastrophe in usu habuerunt; Schmalzium de Tacito quatenus laudare debeas, sub finem exponemus.

Ennium. Probabilem porro interpositionem in tragoedia esse censuit, cuius in grandi sermone ipso quoque commendatio quaedam inesset¹⁾.

De saturis ceterisque minoribus carminibus propter exiguum fragmentorum numerum non habeo, quod dicam, nisi quod exempla infra addam.

Fragmenta annalium praebent antepositiones 34, interpositiones 19 (2?), in libris I.—VIII. autem inveniuntur antepositiones 22, interpositiones 6 (2?); occurrunt contra in reliquis libris antepositiones 5, interpositiones 7; locis liceat demonstrare.

Antepositiones.

pr. nom. adi. I. 15; I. 69; II. 100; VI. 131; 153; XI. 243; XIV. 265; XVI. 284; incertae sedis 346,5; 349 (apud Muell. XVI. 458; Vahl. in incert. 508); 368; sunt exempla	11.
pr. nom. gen. I. 14; II. 92;	2.
pr. ad. nom. I. 19; 28,5; 54; V. 124; 143,8; 147; 150; VII. 194,4; 5; XVI. 289; inc. sed. 316, 359, 362, 378, 384;	15.
pr. gen. nom. I. 28,15; 55,10; II. 73; 104,1;	4.
pr. adi. — nom. I. 28,1; 55,5;	2.
	34.

Interpositiones.

adi. pr. nom. I. 13(?) ²⁾ ; [28,17] ³⁾ ; 34 ⁴⁾ ; 55,1 ⁵⁾ ; 55,11 ⁶⁾ ; IX. 214; X. 228; XII. 251; XIII. 253; XVII. 304; inc. sed. 321; 356; 366;	12.

¹⁾ Excerptos inde locos in IV. capite placuit afferre, quo de fragmentis tragicorum Rom. agemus.

²⁾ B. *latos* || *Per populos os atque poëmata nostra cluebunt* || Clara; M.: *nostra Latinos* || *Per populos terrasque poëmata clara cluebunt*; p (per) addidit Ilbergius.

³⁾ Cic. de div. I. 40. *Vix aegro tum corde meo me somnus reliquit* B. Baiter; *cum* BH. Muell. Vahl. (B.: ,malim usque a. dum').

⁴⁾ Rhetorice interponitur: ,*Teque, pater Tiberine, tuo cum flumine sancto*'. De rhetorica verborum compositione infra fusius agendum erit (cfr. pag. 13 s.).

⁵⁾ Cic. de div. I. 48, 17. V. M. codd. : *Curantes magna cum cura tum cupientes* || *Regni dant operam*; Baehr.: *cum cura magna cur.* (,tum-cum cohaerent') (?).

⁶⁾ Spuunt carceres circi currus: *quam mox emittat pictis e faucibus currus*.

gen. pr. nom. inc. sed. 346;	. . . . .	1.
adi. — pr. nom. VII. 186 ¹⁾	. . . . .	1.
		14.

Accedunt anastrophae minores, in quibus nomen adiectivum secum habet, quod praepositionem sequitur;

n. praep. adi. VI. 140; XIII. 257; inc. sed. 350; 448;	. . . . .	4.
n. praep. — adi. XIII. 254.	. . . . .	1.
		14 + 5.

Conspectus praepositionum:

Anteponuntur:	interponuntur:	antep.	interp.
a b 1	—	in 10	2
a d 2	2	intra 1	—
cum 9	9(1dub.) ²⁾	per 5	5 (1 dub.)
d e 2	1	pro 1	—
e x 2	2	sub 1	—
			34 : 19.

De adiectivis praepositis sub finem huius commentationis agam.

Ceterum notabilia haec: 455, *quem super*; 270, *aut intra muros aut extra*; 406, *contempsit fontes, quibus ex erugit aquae vis*.

Saturae praebent antepositiones 8, interpositiones 2. Antepositiones exstant: 465. (*propter*); 509. (*per*); 511. (*a, supra, endo*); 529. (*apud*); 532. (*in*) apud Muellera 3 ex incertis (*in*);

frg. 529: habes compositionem: gen. pr. n.;

frg. 482: adi. praep. |—| nom.;

507 legitur: *haece propter Iupiter sunt ista*³⁾.

¹⁾ *Sulpureas posuit spiramina Naris ad undas.*

²⁾ Cfr. quae infra de *cum* interposito dixi pag. 77, adn. 1).

³⁾ Dubito, quid de fragmento 99 apud Baehr. faciam, Muellerus dimetitur saturnios et Naevio fragmentum attribuit, neque B. placet; cur hic denique B. posuerit, non satis intellego.

Ex eorum, qui insequuntur, poetarum fragmentis excerpti haec: Anteponunt Hostius [B. frg. p. R.] 1 *per*; 4 *ex*; Accius 24 *ob*; Valerius Aedituus 2 *contra*; Furius Antias 6 *in*; P. Licinus 4, 5 *ob*; 6 *ad*; 7 *ex*; 10 *per*; Sueius 1 *cum*; *in*; 7 *in*. Praebent praeterea Accius compositiones 1: adi. |—| pr. nom.; 3: nom. pr. adi.; Volc. Sedigitus 1: nom. pr. adi.; Licinus interpositiones 1; 7 (?); 8 (?) *in*. Ultimus sit M. Tullius Cicero, praebet hic in carmine *de cons. meo*

Cap. II.
Lucilius.

Lucilii fragmenta¹⁾ nobis 79 praebent locos, qui ad hanc quaestionem pertinent. Quodsi, qualis sit Lucilii textus traditio, respicere vis, non contra opinionem erit, si audies de his 79 locis esse 14, qui dubitationem quandam plus minusve concedant; deinde, cum multa sensus ac lectionis aenigmata nostros viros doctos semper denuo ad divinationes coniecturasque inter se diversissimas allexerint, fortasse alios locos alius desiderabit; sed nosmet nostrum existimavimus neque de omnibus locis disserere, in quos optimus quisque vir d. coniecturalem suam sagacitatem intulit, neque augmentare coniecturarum numerum nisi duobus locis. Ceterum codicum lectionem, si potuit fieri, servavimus, qua de causa in primis Baehrensii (secundum cuius editionem citamus) emendationes plerasque recusare necesse visum est.

Illorum autem 79 exemplorum sunt 48 antepositiones, 31 interpositiones, sane hic magnus numerus; sequuntur loci:

Antepositiones.

pr. n. adi.:	I. 16, 37; [II. 70]; III. 110; IV. 128,4; IX. 268 (?); X. 291 ²⁾ ; XXVI. 445; XXVIII. 561; XXIX. 611; XXX. 697; inc. sed. 793.	11.
pr. adi. n.:	III. 115,2; V. 145,2; 147,1; XXI. 406 ³⁾ ; XXII. 414(?); XXVI. 447 (=) ⁴⁾ ; XXVIII. 569; XXIX. 642; 676; XXX. 685(?); 744; inc. 802; 827.	13.
pr. n. gen.:	V. 146,2; VII. 209; XXVI. 450; XXIX. 630; 710.	5.
pr. gen. nom.:	XV. 353,1; XXX. 702; 712; 779.	4.

12 interpositiones, 3 antepositiones; in *Mario* 4 interpositiones; in ceteris reliquiis: 4 interpositiones, 7 antepositiones; [confer, quae dixi de libris de inventione pag. 70].

¹⁾ Fragm. poet. Rom. coll. Baehrens. [Lucilii fragmenta ed. L. Mueller].

²⁾ frgm. 291 (B) *fluctibus a ventisque adversis firmiter essent*, anastrophe illud *fluctibus a* non iudico, sed credo in priore deleta versu aliquod attributum cum praepositione *a* iterata exstitisse; e. causa *carinae ut ab atris* || *fluctibus*; cohaeret hoc fragmentum cum fr. 290.

³⁾ 406 lego in *primoribus naribus* cum B., cfr. Afran. 384.

⁴⁾ signum (=) loco adscripti, si praepositio et quae ex ea pendent non uno verso continentur.

pr. nom. — adi. sive pr. adi. — n.: II. 65; IV. 122,1 (=); VIII. 233,1; XI. 306 <i>in terra iam plures miles Hibera</i> (? cfr. 340); XV. 355,4 <i>in corbita maximus ulla</i> ; XVII. 387 <i>in usura omnia ponit</i>   <i>Non magna</i> ; XXVI. 430; XXVII. 542,1; XXVIII. 577; XXIX. 635 (=); 639; XXX. 775; inc. sed. 820; VI. 185,3 <i>omnis in unast</i>   <i>Spes homini bulga</i> . . . . . 14.
pr. gen. — nom: XXVI. 497. . . . . 1.
48.

Interpositiones.

- a. rhetoricae: adi. (gen. pron.) praep. nom.
 I. 4 consilium summis hominum de rebus habebant;
 II. 134 accipiam Gerlachii coniecturam cum Muellero: *Tityi e*; 140,3; VII. 207; XXVI. 486; XXVII. 537;
 542 eadem una maneant in sententia;
 XXX. 682 saevo ac duro in bello; 734; 807.
 III. 92 Silari ad flumen portumque Alburnum;
 IV. 122 [sequor Lambinum] accupensere cum in decumano;
 VI. 191 iratae ad catulos;
 290 (?) validis in funibus;
 332 acribus inter se cum armis;
 338 Carpathium Rhodus in pelagus se inclinat apertum;
 340 Hibera | *In terra* cfr. 306;
 363 dum miles Hibera in | Terrast (addidi *in*; cfr. ad Ter. Eun. 631);
 XXVI. 465; 505;
 XXIX. 603 contorto aliquo ex Pacuviano exordio;
 XXX. 764 aliquo in celebri fano;
 787; 829 ibus ab rebus.

Anastrophe.

- 1) 147,2 tristitia in summa, crepera re;
 354,5 signis cor inesse in ahenis;
 410 eandem || *Ad quartam*;
 534 re in secunda tollere animos, in mala demittere;
 638 opera ante alia omnia¹⁾.
- 2) IV. 127,3 Hunc pontes Tiberinus duo inter captus catillo.

¹⁾ XXVI. 467 scribo: *Squalitate summa ac scabie summa, in aerumna, obrutam*, cfr. Pacuv. 356: *aerumnis obruta* (ad Pacuvii Antiopam hunc locum spectare vidit Muellereus, cfr. adn. eius ad, XXVI, 36, tamen scripsit *summa in aerumna obrutam*).

De relativis variisque licentiis.

Excerpsi hos locos V. 145 *quo in*; II. 119,2 *queis in versamur, queis vivimus rebus*; XV. 362 *in numero quorum nunc primus* [antecessit fortasse attributum cum numero coniunctum]; XXIX. 608 *in quibus ecferimur rebus*; XXX. 760 *quam de quo diximus*.

I. 24 *te inter venisse cinaedos*.

XXVII. 521 Muellerus: *in concedere unum atque in eo dare; id concedere cum cod. Corbet. B. (?)*.

Cap. III.

T. Lucretius Carus¹⁾.

Ab Luciliani sermonis audacia, quae priscam tralaticiamque praepositionis collocationem plane contemnit, non decedunt, de quibus nunc ex ordine agamus, Lucretii Cari de rerum natura libri I. – III.

Tantum autem abest, ut hic, quamvis profecerit in re metrica, metri difficultates superaverit, ut in permultis locis eum nulla alia re nisi metro in componendis verbis duci intellegamus. Quae vincula rumpit demum Vergilius, apud quem in compositione verborum metro optime accommodanda quod desideres, reliquum nihil est; adeo hexametrum latinum perfecit. Quam ob rem huic parti commentationis meae Aeneidem terminum constituerem, nisi v. d. de Boltenstern, quem iam supra laudavi, de illius arte tam accurate disseruisset, ut nihil mihi videretur in hac re reliqui fecisse.

Boltenstern autem primum demonstrat, quomodo ab anteposita praepositione substantivum et antecedente praepositione quomodo substantivum ab adiectivo alienis vocabulis divellatur, unius cuiusque generis exempla affert omnia notatque praecipue eos locos, in quibus adiectivum et substantivum in arses graviores disposita magis eluceant²⁾.

In paragrapho altera v. d. de eis interpositionibus, quas vocavi, exponit, in quibus inter adiectivum et praepositionem substantivumque intercedunt aliae voces, quos locos distri-

¹⁾ T. L. C. De rer. nat. recogn. Iac. Bernays Lps. 1886.

²⁾ Praestant in hexametro et iambico senario eo scilicet quod potissimum in aures oculosque cadunt, initium et finis, deinde, si versus caesura secatur semiquinaria, arsis quarta et tertia.

buit secundum arses, in quibus adiectivum et substantivum posita sunt, schemaque eiusmodi affert. Qua in distributione bene apparet apud Vergilium in hac re non omnes arses aequa frui condicione. Sequuntur in paragrapho tertia anastrophae; praeterea exponit de elisione adiectivi perquam rara, de indeclinabilibus, de positione genetivorum, profert locos, in quibus adiectivum in thesi exstat, alia nonnulla.

Mihi censui via ingrediendum alia. Ac primum Lucretius praeter simplices antepositiones de uno quoque Boltensternii genere (praecipue anastropharum) haudquaquam tot, quot Vergilius, praebet exempla¹⁾.

In universum contendas omnes praepositionales compositiones videri versus finem appetere apud omnes poëtas [cfr. positionem possessivorum apud Plautum]. Sed maxime illud, quod iam supra attigi, decernit rem: non tanta arte Lucretius metro utitur, ut, qua ratione composuerit verba, ex uno quoque locò demonstrare possis. Praeter interpositionem et ictum versus, quibus augeat verborum vim, studet simpliciiori generi figurarum rhetoricarum; ad hunc modum habet oppositionem et chiasmum: II. 824 *ex albis album pinnis*; 767 *in canos candenti marmore fluctus*; I. 810 *vita quoque omnis | Omnibus e nervis*; 933 *quod obscura de re tam lucida pango*; 733 *nigrant nigro de semine* cfr. I. 437, 628, II. 731; qua in re nimius est in libri I. v. 819 ss.²⁾.

1) Boltensterni schema ad Lucr. I.—III. abhibitum. Asterisco (*) praepositionem et substantivum, cruce (†) adiectivum significavi non solum per arsim indicatam, sed etiam per insequentem arsin porrigi:

Praepos. et subst. exstant in arsi II.	III.	IV.	V.	VI.	I. s.	II. s.
Adi. exstat in arsi I.	2†	2†				
II.	2* [1*]		1,1†	1† 2††		
III.			8	3		
IV.			1	6		
V.						
VI.				1*	2*	

Accedunt: II. 929, [I. 1075] I. 87, 213, 353, 731 [adi. praep. |—| subst.] I. 327, 843, [717].

2) I. 813. Certis ab rebus, certis aliae atque aliae res.
Nimirum, quia multa modis communia multis
Multarum rerum in rebus primordia mixta
Sunt, ideo variis variae res rebus aluntur.

Allitteratione utitur I. 667 *ex nulla facere id si parte reparcent*; II. 6; III. 145.

Pronomina inter se alliciunt II. 370 *ad sua quisque ubera lactis*; II. 159 *ipsa suis e partibus*; 216; III. 599; I. 327; 845.

Vocativus intercedit III. 4 *tuisque ex, inclute, chartis*; 206 *in multis, o bone, rebus*.

Quae cum ita sint, primum agam de eis locis, quorum sensus simplex neque in verbis neque in compositione rhetorici quidquam persequatur, qui loci quam maxime vulgarem positionem observant, quamquam interponitur in his quoque, sed plerumque metri causa neque saepe interponitur, cum nimis multae inversiones eiusmodi efficiant, ut inflata sit atque turgeat oratio. Deinde proferam locos rhetoricos, antepositiones, interpositiones anastrophasque.

I. Compositiones simplices.

a. Antepositiones.

1. pr. nom. adi. (sive pron.) ¹⁾.

I. 856. *Ex oculis nostris aliqua vi victa perire*.

- I. 119, 186 (f.), 257 (f.), 320 (f.), 750, 851, 856, 1100 (f.).
 II. 29 (f.), 96 (f.), 193, 222 (f.), 238 (f.), 279 (f.), 364 (f.), 383, 668 (f.), 876 (f.), 879 (f.), 927, 988 (f.), 1132.
 III. 138 (f.), 201 (f.), 274 (f.), 438 (f.), 479, 491 (f.), 506 (f.), 606 (f.), 623 (f.), 742, 745 (f.), 797 (f.);
 loci 34, in fine versus 24.

2. pr. adi. nom.

I. 80. *Illud in his rebus vereor, ne forte rearis*.

- I. 46, 80, 192, 215, 217, (cfr. 1007), 234, 370, 554, 578, 664, 865, 995, 1027, 1052.
 II. 36, 78, 271, 308, 379, 612, 648, 748, 778, 829, 854 (?), 984, 1080, 1113, 1118 (cfr. III. 665, 703).
 III. 30, 72, 128 (=), 213, 227, 319, 344, 370, 393, 429, 441, 507, 573, 608, 657, 670, 681, 880, 898, 1090 (=).
 loci 49.

3. pr. n. gen.

I. 249. *Discidio redeunt in corpora materiai*.

- I. 227 f., 249 f., 333, 251, 489 f., 586 f., 691, 721 f., 775 f., 783 (=), 803 (=), 788 f., 1053, 1062 f.

¹⁾ Litera ,f' adscripta significat: ,in fine versus'.

- II. 40 f., 104 (?) f., 115 f., 135 f., 191 f., 203 f., 302 (=),
328 f., 412, 415, 617, 654 f., 781 f., 833 f.
III. 539 f., 568 (=), 749 (=), 791 f.
loci 33, i. f. v. 20, (=) 5.

4. pr. gen. n.

- I. 25. Quos ego de rerum natura pangere conor.
I. 25, 64, 179, 360, 463, 611, 745, 988, 1064, 1090.
II. 126, 270, 613, 978, 1000.
III. 157, 327, 333, 401, 439, 589, 645. . . . loci 22.
Summa antepositionum 138.

b. Interpositiones.

- II. 312. Omnis enim longe nostris ab sensibus infra;
Variatur II. 876:
In pecudes, vertunt pecudes in corpora nostra
Naturam, et nostro de corpore saepe ferarum.
I. 51, 65, 127, 173, 287, 347, 408, 424, 511, 653, 1095.
II. 37, 55 (=), 65, 105, 119, 139, 202, 217, 226, 266 (cfr.
271), 312, 367, 485, 663, 688 (=), 1013, 806, 873, 877,
1019, 1023, 1045.
III. 35, 56, 87, 145, 257, 543, 685, 805, 818, 989. . . loci 43.

c. Anastrophae.

1. n. pr.

- I. 90. Sensit, et hunc propter ferrum celare ministros.
I. 90, 315, 114.
II. 302, 791.
III. 141. . . . . loci 6.

2. n. pr. adi.

- II. 1049. Et latere ex utroque supra subterque per omne.
Nulla est finis.
I. 459 f., 949, 996.
II. 438 f., 711, 872, 1049.
III. 24 f., 57 f., 114 f., 323 f., 481 f., 504 f., 565 f., 588 f.,
712. . . . . loci 16, i. f. v. 10.

3. n. pr. gen.

- I. 170. Inde enascitur atque oras in luminis exit.
(Saepissime in fine v.: *in luminis oras.*)
I. 170.
III. 49, 463, 1086. . . . . loci 4.
Summa 26.

II. Compositiones rhetoricae.

a. Antepositiones.

1. pr. n. adi.

- II. 821. Omne genus perfusa coloribus in genere omni;
 III. 1. E *tenebris* tantis tam clarum extollere
lumen.
 I. 139 (gen.), 616 f., (cfr. 622).
 II. 30 (bis) 267, 668 f., 706 f., 821 f., 839, 964, 1073.
 III. 1, 53 f., 331 f., 700 f., 769 f., 1027, 144 (gen.), 255 (gen.).
 loci 19.

2. pr. adi. n.

- I. 430. Praeterea nil est quod possis dicere ab omni
 Corpore seiunctum secretumque esse ab inani;
 835. Ossa, videlicet, e pauxillis atque minutis
 Ossibus hic et de pauxillis atque minutis
 Visceribus viscus gigni.
 I. 54, 93 (cfr. 43), 159, 337, 430 (=), 451, 639, 895 s.,
 1054 (=), 1099.
 II. 106, 178, 235, 423, 555, 938 (gen.), 969 (=), 1105 (gen.),
 1118 (=).
 III. 66, 159 (gen.), 267 (=), 276, 314, 456, 465 (=), 585, 791.
 833, 1090 (=). . . . . loci 31,

3. pr. n. |—| adi.

- I. 33 in gremium qui saepe tuum se;
 840 de terris terram concrescere parvis
 919 si quis procurrat ad oras
 Ultimus extremas;
 II. 1166 Et cum tempora temporibus *praesentia*
 confert *Praeteritis*.
 I. 33, 447 f., 636 f., 737, 840 f., 915 f., 969 (=), 1030 f.
 II. 70 f., 151 (=), 158, 710 f., 826 f., 951 f., 1166.
 III. 238 f., 289, 486, 527 (=), 535, 609, 758 (=), 823 f.,
 973 f. . . . . loci 24 i. f. v. 12; (=) 4.

4. pr. adi. |—| n.

- I. 36 s. inhians in te, dea, visus,
 Eque tuo pendet resupini spiritus ore;
 72 et extra
 Processit longe flammantia moenia mundi;

- II. 82 Avius a vera longe ratione vagaris (saepius);
793 cfr. 733 et 824. Candida de nulla quam
nigro nata colore;
- III. 3 Té sequor, o Graiae gentis decus, inque tuis nunc
Ficta pedum pono pressis vestigia signis;
206 Quae tibi cognita res in multis, o bone, rebus;
883 Nec videt in vera nullum fore morte alium se.
- I. 37 f., 61 f., 72 (=), 88, 309, 331 f., 550, 622, 637, 646,
677, 764, 845, 880, 897, 966, 991 (=), 1007 f. = II. 93.
- II. 14, 82 (=), 229, 122, 140, 173, 176, 184 (=), 216, 584,
891, 322 f., 352 f., 370 f., 385 f., 463 f., 508 (=),
515 f., 574, 608 f., 661 f., 691 f., 767 f., 775 f., 793 f.,
824, 866 (=), 903 f., 957 f., 981 f., 1011 (=), 1039,
1116 f.
- III. 3, 55 f., 63, 74 f., 84 f., 107, 111, 143 f., 206, 218,
244, 256, 550, 572 f., 579 f., 667, 707, 743, 763, 828 f.,
855, 861, 883, 922, 983, 999, 1074 f.; intercedit solum
verbum in locis 21. Sunt loci 79, i. f. v. 28, (=) 6.
Summa antepositionum 153.

b. Interpositiones:

1. adi. pr. n.

a) simpliciter coniunguntur:

- I. 628 Denique ni minimas in partis cuncta resolvi;
639 Clarus ob obscuram linguam magis inter inanis
Quamde gravis inter Graios, qui vera requirunt;
774 Non animans, non exanimo cum corpore, ut
arbos;
933 Deinde quod obscura de re tam lucida pango;
cfr. 639;
200 Non potuit, pedibus qui pontum per vada
possent;
- II. 900 Antiquis ex ordinibus permota nova re;
1099 Omnibus inve locis esse omni tempore praesto.
- I. 43, 45, 63, 65, 191, 275 (=), 437, 628, 639, 714, 754,
763, 774, 778, 807, 813, 879, 933, 1017, 185 (gen.),
200, 446.
- II. 20, 159, 647, 695, 733, 824, (cfr. 793) 846, 900, 1099;
168 (gen.) 210 (?) 602.
- III. 599, 748, 1058. . . . . loci 37.
- b) Pro attributis aut simul adiectivum et genitivus aut duo
adiectiva ponuntur, aut duo substantiva coniunguntur;

- I. 22 dias in luminis oras ;
 619 Ergo rerum inter summam minimamque quid
 escit.
 810 amisso iam corpore vita quoque omnis
 Omnibus e nervis atque ossibus exsoluatur cfr. III. 695.
- II. 425 Non aliquo sine materiae squalore repertast.
 1075 Esse alios aliis terrarum in partibus orbis.
- I. 21, 474, 654, 810, 823, 1102; 2, 619, 852.
- II. 3, 290, 398, 425, 437, 663, 688, 782, 1045, 1075, 1144;
 379.
- III. 695. . . . . loci 22.

2. adi. (gen. pron.) |—| pr. nom.

- I. 305 Denique fluctifrago suspensae in litore vestes.
 207 Aëris in teneras possint proferrier auras.
- II. 210 Sol etiam caeli de vertice dissipat omnis
 Ardorem in partis et lumine conserit arva.
 353 Turicremas propter mactatus concidit aras.
 731 Ne forte haec albis ex alba rearis
 Principiis esse, ante oculos quae candida cernis.
- III. 9 Tu, pater, es rerum inventor, tu patria nobis
 Suppeditas praecepta, tuisque ex, inclute, chartis
 Floriferis ut apes in altibus omnia libant
 Omnia.
 662 Omnibus esse igitur totas dicemus in illis
 Particulis animas.
- I. 87, 117 (=), 213, 305, 327, 412, 413, 643, 717, 719, 843,
 931, 1029; 207 (gen).
- II. 35, 179, 210 (=), 213, 353, 623, 731 (=), 929, 949, 966.
- III. 10, 11, 17, 98, 101, 591, 592, 603, 662, 705, 841, 919,
 921, 1007¹⁾ . . . . . loci 38.

c. Anastrophae rhetoricae.

1. nom. praep.

- II. 790 Occidit, ex albis quoniam non alba creantur
 Nec quae nigra cluent de nigris sed variis ex.
- III. 67 Et quasi iam leti portas cunctarier ante.
- II. 791.
- III. 141, 67, 353. . . . . loci 4.

1) Composit.	1 a.	1 b.	2.	in versibus :		
B. I.	22	9	14	=	45	1109
B. II.	12	12	10	=	34	1174
B. III.	3	1	14	=	18	1092.

2. n. pr. adi.

- I. 26 quem tu, dea, tempore in omni
Omnibus ornatum voluisti excellere rebus;
II. 686 Dissimiles igitur formae glomeramen in unum;
1112 Nam sua cuique, locis ex omnibus, omnia plagis.
I. 26 f., 98 f., 283, 769 f.
II. 686 f., 1112, 117 f. . . . . : . . . loci 7, in f. v. 5.

3. n. pr. gen.

- I. 158 (f.) opera sine divom;
739 Pythia quae tripodi a Phoebi lauroque profatur;
(II. 117 radiorum lumine in ipso);
III. 774 Denique connubia ad Veneris partusque ferarum.
I. 158, 739.
II. 140.
III. 774, 822. . . . . loci 5.

4. n. pr. |—| adi. (gen.)

- II. 561 aevom debebunt sparsa per omnem;
I. 740 principiis tamen in rerum fecere ruinas;
II. 584 quod genere ex uno consistat principiorum;
960 leti iam limine ab ipso;
III. 278 Corporibus quia de parvis paucisque creatast.
I. 740.
II. 535, 561, 584, 960.
III. 278, 311, 390, 638, 809. . . . . loci 10.

De relativis.

1. Relativo soli antecedunt praepositiones:
cum I. 818, 909; II. 761, 1008, 1014; *de* II. 390, 975;
e I. 204, 235; II. 759; *in* I. 421, 472, 482, 505, 955;
III. 95, 105, 1072; *per* II. 242, 258; I. 634; *praeter* II. 311;
supra I. 846.

2. pr. rel. nom. (|—|).

- II. 160 unum, in quem coepere locum conixa feruntur.
208, 447, 739, 782, 884.
quivis: I. 416; II. 667, 819; III. 266;
III. 1053 e quibus id fiat causis.

3. pr. nom. rel.

- III. 185 Ante oculos quorum in promptu natura videtur.

4. nom. pr. rel.

- II. 567 genere in quovis.

5. rel. pr.

I. 82 quod contra; III. 375 quibus e, 837, 856.

6. rel. pr. nom.

- I. 155 quas ob res; 292 quamlibet in partem;
 1103 Nam quacunque prius de parte.
 II. 15, 167, 281 (cuius ad arbitrium) 298, 430, 537.
 III. 790 quavis in parte; 834 utrorum ad regna.

III. Poetae scaenici.

A. Tragicorum fragmenta ¹⁾.

Tragicorum Romanorum fragmenta, quae nunc ex ordine tractanda sunt, permittunt, ut brevior sim. Etenim hi poëtae imitati sunt Ennium, cuius ad exemplum sermonem instituerunt, graves partimque verbosi. Ex eius quoque ratione praepositionem collocaverunt, sed nemo tanta audacia usus est, quanta, ut videtur, Ennius in annalium parte altera, qua ex re iterum appareat, quid apud illum valuerit metrum dactylicum. Sed ad singulos veniam, atque enumerabo primum antepositiones, quarum exempla pauca adscribam; sequentur interpositiones, quarum de nonnullis agendum est, deinde anastrophae; relativa et interrogativa finem facient.

Cap. IV.

Livius Andronicus.

pr. n. |—| adi. in 10; 35.

pr. n. adi. per 37. . . . . 3.

v. 32 celsosque in ocris || Arvaque putria et mare magnum [codd. praepositionem omittunt.]

[39 *du smo in loco* cum Baehrensio fragmentis Odusiae attribui cfr. pag. 8].

Cn. Naevius.

antepositiones 7.

pr. n. adi. in 1, 58; cum (gen.) 39;

pr. adi. n. a 17; cum 28; ex 32 (=); in 25.

34 s. pergite | Thyrsigerae Bacchae Bacchico cum schemate (?).

156 faventem, per fretum [rhetorice fretum faventem facit, *furentem* Quicherat].

¹⁾ Scaenicae R. poës. fragm. secundis cur. rec. O. Ribbeck.

Q. Ennius.

antepositiones 17.

pr. n. adi. *ex* 89; *in* 171, 205, 388; *inter* 55.

89 (rhetorice) Ex ópibus summis ópis egens Hectór, tuae;
388. Amícus certus in re incerta cernitur.

pr. adi. n. 2 per ego deum sublimas subices | Umidas.

178 Quid noctis videtur in áltisono | Caelí clipeo?

ad 232 (gen); 276 (?); *cum* 28; 32 (gen.); 58; *de* 367;
pro 384; 11.

pr. adi. |—| n. 197 Plebés in hoc regi ántistat locó: licet.
268 ex alto in altum despexit mare.

Interpositiones habeo 6:

1) ad. pr. n. 187 otioso in otio (exstat in cantico liberiore);
298. tarda in senecta (item);

292. Deumque de consilio (iamb. oct.);

393. Néque tuum umquam in grémium extollas líberorum e té genus.

2) n. pr. adi. 260 Áliae res obnoxiosae nócte in obscurá latent (*obnoxiosae* Acidalius);

398 (Nám) flammam sapiéns facilius óre in ardente opprimit, | Quám bona dicta téneat.

Relativa et interrogativa.

v. 90 Quantis cum aerumnis;

v. 370 ut scias quanto e loco, | Quantis opibus, quibus de rebus lápsa fortuna óccidat;

v. 172 Vide hunc, meae in quem lácrimae guttatím cadunt.

M. Pacuvius.

antepositiones 33.

pr. n. adi. (gen. pron.) *ad* 52; *de* 78 (gen.); 34, *in* 128.

pr. ad. n. 4 in anima cum animali sono.

ad 277 (=); *cum* 216; *ex* 84; *in* 64, 96, 136 (gen.), 238, 252, 420; [*inter* 76]; *ob* 370; *per* 109, 352; *pro* 104, 338; *sine* 290; *sub* 99.

pr. ad. |—| n. 120 quem fama Graia ante omnis nobilitat viros.

158 Nam te in tenebrica saepe lacerabo fame | Clausum.

ad. pr. n. 31 ingrato ex loco.

de 46; *in* 218; *intra* 49.

272 ardua *per* loca agrestia.

[148 *sub*, coniectura Ribbeckii].

n. pr. adi. |—| adi. 367 saxoque instare in globoso praedicam volubilei;

248 Pariter te esse erga illum video, ut illum te
erga scio [*illunc erga te* Umpfenbach];
237 qua super.

L. Accius.

antepositiones 46.

pr. n. adi. *ad* 315, 566; *contra* 276; *cum* 235¹⁾; *ex* 1
(gen.), 306, 643; *in* 62, 437 (=), 519 (gen.), 549, 670, 671;
ob 658 (gen.);

90 Quid meum senium *cum* dolore tuo coniungam;

206 quod *in* re summa summum esse arbitror | Periculum,
(Ribb. *re in summa*).

435 *intra* traiectus nemorum *in* salti faucibus;

464 quid si *ex* Graecia | Omni illius par nemo;

627 Nunc tu *in* re crepera tua quid;

648 Ut vim contendas tuam *ad* maiestatem viri;

pr. adi. n. *a* 148, 596; *ad* 602; *apud* 297, 408;
cum 654; *ex* 499, 552, 563, 576; *in* 177, 178 (gen.), 187,
435 (gen.), 514, 601; *ob* 20; *per* 183; *sine* 159; *sub* 504
529 (=), 605; *super* 335.

pr. n. —| adi. *a* 196 (adi. i. f. v.); *ex* 47 (i. f. v.); *in* 234.

pr. adi. —| n. (463 Ex taurigeno semine ortam fuisse
an humano feram);

515 Nam mēd [?] ut credam ex tuo esse conceptum satu;

554 qui in deserta et tesqua te adportes loca;

Inversiones 9.

adi. pr. n. 32 taetra ad saxa, (100). 217 summa cum
cura. 323 alta in amni. 341 non tenui de loco. 501 Horrida
honestitudo Europae principium primo ex loco. 531 alto ab
limine caeli. 547 pinnigero non armigero in corpore.

gen. —| pr. n. 193 Hostem ut profugiens inimici
invadam in manus.

n. pr. adi. 496 arvo ex molli.

n. pr. 175 te propter; cfr. Enn. 98.

pr. rel. n. 179 itera, in | Quibus partibus (cant.);

530 in quos delatus locos (cant.).

rel. pr. n. 213 qua in re.

fragm. fab. praetext.

12 quibus a partibus.

¹⁾ scribendum est:

Deinde omnis cum stirpe incluta Cadmeide Vagant matronae percitatae insania; libri; omnis stirpe; R. omni cum stirpe.

B. Poetae comici.

De Olympo in plateam descendamus. Hic ,di consilium summis hominum de rebus' non agunt, sed ludit Sosiam Mercurius; non exclamat Cassandra, ,superstitiosis ariolationibus missa':

Mater, optumarum multo mulier melior mulierum,
sed Philocomasium Pleusicles efflictim perit, lippus Chrysalus ludibrio habet Nicobulum, inque Ballionem rapacem Pseudoharpax Simia sycophantatur, neque

ardua per loca agrestia sic
trepidante gradu nititur

madens Callidamates. Sed si sublimis comoediae sermo esse nequit ideoque ab contortis epici carminis tragoediaeque compositionibus abhorret, tamen arte non caret atque lepide fabulantur illi servi et lenones. Itaque praeter alias figuras rhetoricas inversiones illae quoque reperiuntur sed paucae, quae plerumque certo consilio sint positae.

Cap. V.

T. Maccius Plautus ¹⁾.

Jam supra dictum est (pag. 5 adn. 1) Studemundum (l. c. pag. 49) separatim posuisse in sua collatione praepositionem *in* sine dubio propter multitudinem locorum. Sed ipsum audiamus: „Gegen die vorstellung *hisce in aedibus* (vidul. frg. V. 3 apud Winterum p. 16 s. cfr. pag. 64) ist nichts einzuwenden; freilich scheint die thatsache nicht allgemein genug bekannt zu sein, dass Plautus die uebrigen praepositionen, wenn von ihnen ein von einem adiectiv (oder pronomen) begleitetes substantiv abhaengt, in der bei weitem ueberwiegenden zahl der faelle vor das adiectiv (oder pronomen) und substantiv stellt, selten stellt er die praeposition zwischen adiectiv und substantiv, noch seltener zwischen

¹⁾ Plauti editiones, secundum quas citavi, sunt hae: T. M. Pl. comoediae rec. Fr. Ritschl (R) sociis operae adsumptis Loewe, Goetz, Schoell [Nuper editam Menaechmos tantum inspexi hic illic] Pl. com. rec. et enarr. Ussing III. pars 1. Cas. et Cistellariam complectens. Ausgewahlte comoed. des T. M. Pl. erklart von Lorenz vol. II. Mostell. 1883; item von Brix IV. Mil. glor. 1883; III. Menaechmi 1880. Pl. com. ex rec. Ritschelii (1848—54) Persa. Plauti fabul. deperditarum fragm. coll. Winter 1885.

substantiv und adiectiv.“ Ex his apparet illum v. d. credidisse praepositionem *in* quasi propria condicione frui, reliquas autem re non ex quadam lege alias alio loco sed praecipue primo esse positas, quam ob rem pergere potuit (pag. 50) „Est ist daher immerhin misslich durch conjectur eine solche freiere stellung gegen die handschriften herbeizufuehren.“

Ac primum Studemundus, si et comparasset praepositionis *in* diversae collocationis numeros inter se et frequentiam eius cum frequentia reliquarum praepositionum, illam praepositionem non a reliquis secrevisset¹⁾.

Accuratiores autem rei inquisitio Plautum in ponendis praepositionibus observare certas leges me docuit. Ac primum quidem summi est momenti, quo in metri genere una quaeque compositio praepositionis exstet²⁾.

1) In verbiis igitur (continuis senariis iambicis) cavendum, ne nimium licentiae cum in re metrica, tum in grammatica sumpsisse poeta videatur. Quibus partibus proximi sunt septenarii trochaici et iambici (cantica priora, „c. a.“) neque tamen eandem in hac re severitatem demonstrant.

In utroque hoc genere praepositiones in universum primum obtinent locum.

2) Accedit, quod varia sunt attributorum genera, quae non eadem ratione cum nominibus coniungantur, inter quae distribuere Studemundus plane omisit, nisi quod relativa et interrogativa seiunxit.

3) Relativa et interrogativa, si nomen secum habent, apud Plautum semper praepositioni antecedunt, sin autem sola a praepositione pendent, maiore licentia collocantur.

1) In Plauti comoediis antecedit *in* nomini suo, si aliquo amplificatum est attributo, in locis 356, summa autem locorum, in quibus reliquae praepositiones omnes (26) eodem modo collocatae inveniuntur, est 876; interponuntur autem: *in* in locis 38, reliquae in locis 54 [qua in re non respexi corruptelas conjecturasque].

2) In hac re eam, quam exposuit Ritscheli (cfr. opusc. III. 1 ss.), distributionem retinui, cum inter alios v. d. Gleditsch (Metrik d. Gr. u. R. in Iwani Muelleri encycl. II. p. 581, 584) canticis prioribus [ampliore vocis notione, „c. a.“ scripsi] octonarios iambicos attribuat, quos trochaicis esse pares sicut iambicos septenarios trochaicis R. docuit. Consentire cum Gleditschio videtur Studemundus, quippe qui in collatione sua adnotationem ‚im canticum‘ locis, quos ex iambicis octonariis contulit, non adscripsit.

4) *Anastropheae simplices* (cfr. adn. 3 pag. 6) praepositionum *erga*, *penes*, *advorsum* frequentiam antepositionum aequant, utraque positione Plautus sine dubio metri causa promiscue utitur; praeter has praepositiones et *cum* (quod cum pronomine personali, relativo et interrogativo enclitice coniungitur) exceptis duobus locis anastropheae non occurrunt.

5) In universum denique pro lege cavetur, ne praepositio et quae ex ea pendent versus fine dirimantur ita, ut pars alia alio in versu exstet [ad eius modi locos signum |—| adscripsi].

Has quas enumeravi leges poeta in canticis liberioribus non observavit, quorum de licentiis, cum ab Ritschelio [cfr. proleg. p. CXXI. s.] multi v. d. disseruerint, hic multa verba facere facile supersedeo ¹⁾.

I. De collocatione pronominis possessivi.

In quarta fere parte locorum omnium (excerpsi circiter 1150) eorum scilicet, in quibus praepositio adhaereat nomini, quod aliquo attributo amplificetur, attributum est pronomen possessivum, quare in mentem venit de hoc genere seorsum quaerere; intellexi autem hoc pronomen propria fere ratione esse collocatum.

Neque enim mirum videtur, quod in comoediae dialogo et tot possessiva inveniuntur et, cum is qui loquitur sese cum vi quadam alteri opponat, eximium orationis locum obtinent. De excellentibus hexametri locis egi pag. 13, in iambico senario item maxime finis versus in oculos auresque cadit, deinde arsis III, si versus dirimitur caesura semiquinaria. Augetur autem possessivi vis his modis:

primum, quod minoris momenti est et de omnibus attributis aequae dicendum, ante nomen ponitur;

deinde si postponitur, in fine versus collocatur, quo loco ut magis moveat attentionem animi, intercedit una vox (aut plures); praecipue sic verbum interponitur (indoneum propter alienam flexuram). Sane cavendum ne libertatis Plautini sermonis obliviscamur, namque in medio quoque versu post-

¹⁾ Textus traditionem et Plauti et eorum qui sequuntur, quam maxime possem retinendam mihi esse ratus, dubiis locis notam? adscripsi, magis suspecta aut plane corrupta uncis inclusi neque in enumeratione respexi; sed ut in tali opere fieri non potuit, ut omnes respicerem coniecturas aut singulas lectiones defenderem nisi meas.

ponitur possessivum, tamen pro lege quae dixi statuere possum, cum qui obstant loci plerumque aliam rationem certam observent;

denique rhetorice ponitur ante praepositionem, sed raro quidem, semperque fere aliae res accedunt ita, ut aliqua tamquam figura rhetorica exsistat.

Omisi obsecrationes, de quibus in fine huius paragraphi una agam.

1. praep. poss. nom.

D v. Amph. 950; Aul. 102, 301, 383¹⁾; Capt. 735; Cur. 68; Cas. 447; Cist. 424; Ep. 426; B. 512, 1038; Men. 274, 292, 273, 876; Merc. 794²⁾; Ps. 84, 411, 823, 838; Poen. 951, 1126; Pers. 62; Trin. 434, 525, 579. . . 26.

C. a. Amph. 409; As. 909; Aul. 615; Capt. 406, 946, 968 (?), 997, 1032; Cur. 291; Cist. 576; Ep. 125, 360, 374, 564, 625, 705, 701 (bis); Most. 160, 310, 406, 1171; Men. 849, 1021, 1138; Mil. 160, 172, 175, 246, 385, 441, 905, 932, 968; Merc. 900; Ps. 336, 338, 762; Poen. 402; Pers. 513; R. 724, 974, 999, 1038, 1225, 1393³⁾; Stich. 62, 66, 111, 515; Trin. 382, 614, 836, 885, 887; Truc. 144, 799, 932, 940, 964; His addam Merc. 441, 597; Poen. 1411. . . 63.

C. b. Amph. 215; Capt. 229; Cas. 145, 189, 193, 194; B. 931; Most. 702; Men. 974, 984; Mil. 1090; Ps. 1307, 1311, 1321; Poen. 1200; R. 670; St. 3; Tri. 223, 257, 262, 278. . . . . 21.

sunt loci 110.

2. praep. nom. poss. [in fine versus].

D v. Aul. 694; Capt. 126; Curc. 228; Cas. 99, 110, 315, 438, 555, 593; Cist. 406; B. 152, 598; Most. 773; Men. 105, 267, 469, 708; Mil. 69, 511, 553; Merc. 807; Ps. 837; Pers. 165; R. 1345; St. 441, 502; Tri. 477, 509, 570, 595, 818, 1001, 1093; Truc. 694; frg. 300. . . 35.

C. a. Amph. 518, 1045; As. 234, 412, 481, 901; Aul. 752; Capt. 650; Cur. 721; Cas. 503; Cist. 96, 506, 612; Ep. 65, 139; Most. 935, 1155; Men. 393, 907, 1111; Mil. 240, 954, 679; Merc. 183; Ps. 284, 1171; R. 710, 753, 970,

¹⁾ *ad meam sententiam*; Uss. *ad eam mihi sententiam*.

²⁾ Merc. 794 cum Muellero (Pros. p. 707) *Cumque tua amica*; *Tua cum*: Camer. R.¹ Goetz; *cum tua*: libri; *cum tuad* R.² (nov. exc. p. 68).

³⁾ R. 1393 *Nempe pro meo iure oras?* | *Mirum quin tuum ius meo periculo apud te expectam*.

1038, 1047, 1179; St. 527, 580, 687, 737; Tri. 303, 622, 628, 955, 1037; Truc. 291, 519, 854, 865, 893. . . . 46.

C. b. Amph. 1072; Aul. 144, 727; Capt. 537, 926; Cas. 229; Cist. 506; Bacch. 1076; Most. 86; Men. 984 (?); Mil. 1051; Pers. 8. . . . . 12.

sunt loci 93.

3. praep. poss. |—| nom.

D v. As. 825 Cum suo sibi gnatod unam ad amicam; Rud. 89 Et vós a vostris ábduxi negótiis [Both. *abduxi vóstris a neg.*];

Truc. 416 Ad suóm quemque hominem, quaéstum esse aequomst cállidum = As. 186 (Sept.!); . . . 3.

C. a. Amph. 764 Equidem ego éx te audivi et éx tua accepi manu;

Mil. 166, Néscio quid malefáctum a nostra hic fámiliast, quantum aúdio;

ibid. 351 Néc quoiquam alii, quam illi, in nostra méliust famulo fámilia;

ibid. 800 a tuá mi uxore dicam;

Pers. 563 Éx tuo inquam usúst: eme hanc;

Cist. 48. Multisque damnis et míhi lucro | sine méo semper eris sumptu;

Truc. 281. Séd quid apud nostrás negoti, múlter, est aedés tibi . . . . . 8.

C. b. Mil. 1029, 1051; Ps. 578, 944 (*ob tuam, Simia, perfidiam te amo*); Rud. 908. . . . . 5.

sunt loci 16.

4. praep. nom. |—| poss. f.

D v. Amph. 883; Cas. 598; B. 503, 917; Mil. 490; Merc. 244; Ps. 857, 1035; St. 437; Trin. 122; Truc. 79, 671.

Cas. 116 Si vívo, habebo in núptiis miserúm meis;

Rud. 501 Malám fortunam in aédis te adduxí meas;

C. a. As. 539, 209; Capt. 803; B. 342; Most. 857, 1110; Mil. 995; Merc. 931; Ps. 648, 1007; Trin. 305¹);

Amph. 792 At cúm cruciatu iám nisi apparét, tuo;

As. 255 ad ingeniúm vetus vorsútum te recipís tuom;

B. 546: éx ingenio málo malum inveniúnt suo;

1) Tri. 305 Qui homo cum animo inde ab ineunte aetate depugnat suo.

Capt. 386 quod in rem récte conducát tuam | Id petam;

Rud. 1007 in cerebro cólaphos apstrudám tuo;

[Merc. 815].

Curc. 194 At ne tu hercle cúm cruciatu mágno dixisti
íd tuo.

sunt loci 14 + 17.

5. praep. nom. poss.

In ineunte aut medio versu:

D v. Aul. 70) [Reiz. et Both. *de meo capite fiunt*]:

Ibo hinc intro ubi de cápite meo sunt cómitia;

Aul. 98 Profécto in aedis | meás me absente néminem;

Capt. 692 Atque ób sutelas | tuás te morti mísero;

Rud. 1341 (?) Isque ín potestatém meam pervénerit;

Poen. 163 (=) Vin tu illam hodie sine dispendio

Tuo tuam libertam facere;

Ep. 400 (=) Cave siris cum filia || Mea copulari hanc;

C. a. As. 560 Ne illa édepol pro meritó tuo memorári
multa póssunt;

Rud. 1176 Vólup est quom istuc éx pietate vóstra vobis
cóntigit;

ibid. 765 Égo dabo ignem, síquidem in capite | tuó con-
flandi cópiast;

Ps. 1181 Cónveniebat ín vaginam | tuám machaera mílitis;

Men. 661 Égo faxo referétur || Ex re | túa ut opinor féceris;

Amph. 1015 ex uxore mea hanc rem pergam exquirere;

Most. 1045 ad hortum nostrum;

ibid. 965 Cum ero vostro? || Hic inquam ||;

Poen. 1205 Nímiae voluptatíst, quod in extis | nóstris porten-
túmst, soror;

Rud. 352 Inést lepos in núntio | tuo mágnus mea Ampelísca;

Stich. 690 Pro opibus nostris satis;

Mil. 184 Própter amorem suom ómnis crucibus cóntuber-
nalés dari;

Truc. 184 Sed istós qui cum geniís suis | bellígerant parci-
prómi;

Poen. 399 Própter amorem vóstrum || Amabo, mén prohibere
póstulas;

Ep. 557 Quí per voluptatém tuam in me;

Mil. 1261 Ita animus per oculos meos mihi defit [R. *meus*];

Cist. 49 Di fáxint sine operá tua | di horúnc nil facere póssint;

Trin. 708 Etiam ób stultitiám tuam te tuéris;

Amph. 1033 Cúm cruciatu tuo ístaec hodie;

Bacch. 755 Cúm amica sua utérque;

Most. 300. Tríginta minás pro capite | tuó dedi;

C. b. Aul. 425; Merc. 342; Ps. 1283; St. 8;

Ep. 27 [At unum a praetura tua, Epidice, abest].

sunt loci 6 + 21 + 5.

6. praep. nom. |—| poss.

poss. non in fine v. exstat.

C. a. Capt. 244 Quom ántehac pro iure ímperitabam
meó, nunc te oro pér precem;

Rud. 696 In cústodelam nós tuam ut recípias;

Aul. 200 Dé communi re áppellare mea ét tua. || Ei;

C. b. Aul. 154; Capt. 781; Rud. 258.

sunt loci 1 + 3 + 3.

6a. Accedunt attributa alia.

Poen. 285 pro erilei et nostro quaestu;

Ep. 368 pro illa tua amica;

As. 483 pro dictis vestris maledicis. . . . . 3.

Restant interpositiones et anastropheae.

Ordinar igitur a rhetoricis figuris, quarum alias illustravi, alias typis tantum maioribus explicandas curavi; nempe saepissime pronomina possessiva vel personalia opponi inter se videbis.

7. poss. pron. nomen.

D v.

Merc. 785 s. [opponuntur uxor — meretrix, cfr. T. Ad. 746]

Nec pól ego patiar, seíc me nuptam tám male

Meásque in aedis seíc scorta obductárier;

Cas. 102 s. [urbs — rus; Chalinus — Olympio]

Chal: Huc (in urbem) míhi venisti spónsam praereptúm
meam?

Abi rús abi dieréctus tuam in provínciam;

ibid. 110 Rure incubabo usque ín praefecturá mea;

Cist. 121 Quin ego nunc, quia sum onústa méa ex sententia;

C. a. As. 210 meó de studio stúdia erant vestra ómnia;
Cas. 350 Séd te uterque, túo pro iure, ego atque
hic, oramus:

Capt. 447 Ét tua et tua húc ornatus réveniam ex sen-
tentia;

Merc. 370 nón quievi sátis mea ex senténtia;

ibid. 380 nolo ádvorsari tuam ádvorsum sententiam; cum Bothio iam R bene: *advórsus tuam senténtiam*.

Confer cum his locis As. 383 *ad meam sent.*; Poen. 1126 *ád suam s.*; Bacch. 1038 *de mea s.*; Truc. 964 *ex mea s.*; Aul. 383 *ad meam s.*; Men. 1021 *éx m. s.*; (similiter Bacch. 512 *de mea pecunia*; Men 292 cfr. R. 1215). Quos propter locos credo rei metricae causa in illis locis praepositionem transposuisse poëtam.

Idem est in insequentibus locis:

Capt. 296 Haéc tu eadem si cónfiteri vís tua ex re féceris
[*tua ex*: Valla; *e*: Camer.; *tua re*: libri];

Capt. 956 Sí eris verax, tua éx re facies éx mala meliúsculam;
Kampmann non male: *tuam rem f. ex mala*¹⁾;

Cist. 468 non offendit, Melaenis enim Selenii fortunam suae
ipsius opponit:

Út illud, quod tuam ín rem bene condúcat [*aequi* Ussing]
cónsulam.

Inseram iam hic anastrophae exemplum:

Pers. 610 Cóncede istuc iam égo illam adducam || Age út
rem esse in nostrám putas;

atque ex canticis b:

Amph. 570 malí sum ere, tua éx re proméritus.

Ps. 253 At mihi non lubét || Sin tuámst quippiam in rem.

Pers. 212 (cfr. Tri. 1049) Tuo éx ingenio mores alienos
probas;

Truc. 925 Meósne ante oculos | égo illam patiar | álios
amplexárier;

Mil. 738 Núnc volo obsonáre ut hospes | tuá te ex virtute
ét mea Meáe domi accipiám benigne;

Amph. 285 (cfr. Curc. 195) Égo pol te istis tuís pro
dictis et malefactis;

Capt. 434 Né tu me ignorés quom extemplo meo é conspectu
abscésseris;

hic scribere mavolo: *mi e*; cfr. Phorm. 443 *mi in con-*
spectum prodit, 261 *dari mi in conspectum*, Eun. 794 (Amph.
518, Eun. 293).

Most. 977 Tuó cum domino? || Aio. ||;

¹⁾ Graviorem corruptelam posuerunt Schoell et O. Seyffert [Berl. Phil. Wochenschr. 1887 pag. 781]; intercidisse enim inter Hegionis verba *tua ex re facies* et *ex mala m.* Stalagmi responsum. Seyffert putat Stalagmum interrogasse, quid Hegionis promissum sibi velit; at dubii nihil inest [„wenn du die wahrheit sprichst, so soll es dein vorteil sein“]. Schoellius in adnotationibus criticis plane aliena profert.

Mil. 309 Dúm ego in tegulís sum illaec suo se éx hospitio edít foras;

R: *illa ex suo se h. eduxit*, cfr. Brixii annot. in app.

Pers. 642 Né suarum se miseriarum in mémoriam inducát. ||

C. b. Pers. 264 mea ex crumina;

ibid. 843: Gráphice hunc nunc volo lúdificari || Me ó ego id in locó curabo;

[Men. 987 coniecit Br.: *haec mea mens erus ob facta*];

Ps. 57 meo in pectore;

[Stich. 2 soror suo ex animo];

[Capt. 666 suom apud erum];

Trin. 823 Quom suís me ex locis;

ibid. 290 Sí patrem percoles: túam per pietatem.

8. anastrophe.

C. a. Pers. 610 (vid. pag. 31). Rud. 656 libri: *At malo cum magno suo hercle fecit: ite istinc foras* Br. (Sch. in app.): *At malo hercle c. magno s.* Equidem sequendum Muellerum (pros. p. 317) censeo, sed deleo praepositionem: *At malo magnó suo hercle fécit* [Muell. *At malo cúm m.*] cfr. Men. 1013 Br.

As. 187 *damno cum magno meo*; v. 186 interpolatum ex Truc. 416 iam Boeckelius vidit, confer Schoellii annotationem; sed fortasse 186 et 187 spurii sunt.

Men. 839 aetate ín sua [rei metricae causa scriptum puto].

Dubitationem denique concedit Ep. 681; libri cum A: Núm te fugi? num ab domo absum? num óculis concessi tuis. Cum Beckero [Stud. stud. I. p. 167] posteriores: *concessi (a) tuis*; cogitavi de: *absum? ab óculis concessi tuis.*

C. b.

As. 130 *At malo cúm tuo*;

Most. 135. Postea quom inmigravi ingenium in meum;

Cas. 34 *Viris cum suis*¹⁾.

1)

Plautus.

	dv.		c. a.		c. b.		s.		dv.		c. a.		c. b.		s.
I.	26	+	63	+	21	—	110		V.	6	+	21	+	5	— 32
II.	35	+	46	+	12	—	93		VI.	1	+	3	+	3	— 7
III.	3	+	8	+	4	—	15		VII.	3	+	16	+	10	— 29
IV.	14	+	17	+	0	—	31		VIII.	—	+	5	+	3	— 8

Terentius.

	dv.		c. 1		c. 2		c. 3		s.		dv.		c. 1		c. 2		c. 3		s.
I.	12	+	14	+	10	+	3	—	39		V.	5	+	8	+	2	+	0	— 15
II.	4	+	6	+	1	+	2	—	13		VI.	0	+	1	+	0	+	0	— 1
III.	1	+	0	+	1	+	0	—	2		VII.	1	+	1	+	0	+	0	— 2
IV.	3	+	4	+	1	+	3	—	11		VIII.	—	—	—	—	—	—	—	—

De obsecrationibus.

- Dv.** Amph. 923 Per dexteram tuam te, Álcumena,
oro, óbsecro;
As. 18 s. Ita téd obtestor pér senectutém tuam ||
Perque íllam, quam tu métais, uxorém tuam;
[ibid 23 Per Dium Fidium quaeris];
Mil. 540 Périplecomene te óbsecro
Per deós atque homines pérque stultitiám meam
Perqué tua genua;
Poen. 417 Nunc ópsecro te, Mílphio, hanc per dexteram
Perque hánc sororem láevam perque oculós tuos
Per meós amores pérque Adelphasiúm meam
Perqué tuam leibertátem;
[ibid 1387 suspectus: per ego te tua genua];
Bacch. 777 per omnis deos adiuro;
ibid. 905 Chrysalus ioculari gravitate: Sine me, per te, ere,
opsecro || Deos immortales, ire;
C. a. Capt. 244 nunc te oro per precem:
Pér fortunam incértam, per mei te érga bonitatém patris,
Pér conservitiúm commune;
ibid. 442 Háec per dexterám tuam te déxtera retinéns
manu || Opsecro;
ibid. 977 Philocrates, per tuóm te genium exóbsecro;
Curc. 630 | Per tua genua te óbsecro;
Rud. 627 | Per ego haec génua te optestór senex;
Truc. 826 (=) per tua óbsecro | Té genua;
Amph. 831 Pér supremi régis regnum iúro et matrem fámilias;
Rud. 1334 | Per Vénerem hanc iurandúmst tibi;
C. b. Most. 744 (?) Pol per tua te genua opsecro;
Cas. 644 Per omnes deos et deas deieravit.

Et haec hactenus. Ut vero unus quisque intellegat qua ratione varia exempla per unam totam fabulam digesta sint, elegi Rudentem tractandam.

II. Quomodo in Rudente Plautus praepositionem collocaverit.

1. praep. adiect. nom.

Dv. a) in fine versus: 116 ad alienam domum; 176 in malam crucem; 471 in media via; 833 a crasso infortunio; 1228 de illo vidulo; 1256 in illo vidulost; 1249 ad istunc modum.

b) in initio: 488 Ad hoc exemplum; 603 Ego ad hoc exemplum; 886 Credo álium in aliam béluam hominem vórtier; 1243 Ut cúm maiore dóte abaetat.

C. a. a) i. f. v. 1077 míhi istinc de istoc vídulo; 1109 in isto vid.; 1154 in primo proelio; 1162 i in malam crucem; 1396 cúm magna pecúnia; 1408 pro illa áltera; 1416 post hunc diem; 737 ex germana Graecia; 1303 cum inraso capite.

b) in init. 1157 In eo ensiculo; 1043 Quamquam ad ignotum arbitrum; 1033 Écquem in his locis; 1035 Vín qui in hac villa hábitat; 1082 Isti in ista cistula; 1410 Maxume. || Pro illó dimidio; 743 Argentum pro istisce ambabus.

C. b. 195, 211 f., 251, 256, 263, 266, 270(=), 271(=) 187(=), 670 f., 908(=), 937, 942.

2. pr. nom. adi.

Dv. 604 Natás ex Philomela Áttica esse hirundines; 1197 Ego eam de genere summo adulescentí dabo.

C. a. 713 Dé senatu Cyrenensi; 981 Dicant in mari comuni; 1034 f. usque in campis ultumis; 1106 Quid id ad vidulum istum; 1334 Per Venerem hanc iurandumst mihi; 1422 f. ad annos sédecim.

C. b. 198, 238, 268, 275, 673, 910.

3. pr. genit. nom.

Dv. 94 ad Veneris fánum; 127 Nam ego própter eiusmodí viros; 613 in Veneris fáno; 865 Apud V. fanum.

C. a. venére ad Veneris fánum; 386 in V. fánum huc íntro; 570 in V. fánum. ||; 586 Quín abeo hinc in Veneris f.; id. v. 622; 644; 1286 húc in V. fánum.

4. pr. nom. gen.

Dv. 128. Hic díco, in fanum Véneris; 1235 in aétate hominum plúrumae;

C. a. 560 et 564 Híc in fano Véneris; 1379 Húnc redegissem in potestatem eíus.

5. pr. adi. |—| nom.

C. a. 575 in aliquo tibi grátiam referám loco; (627 per.); 1185, f. in solo abstrusi loco;

C. b. 233.

6. pr. nom. |—| adi.

C. a. 977 Ín mari inventúst communi. ||

7. pr. gen. |—| nom.

D v. 181. Si tú de illarum cénaturus vésperis.

8 pr. nom. |—| gen.

D v. 840: De ará deripere Vèneris (léno iratus: me-
am amicam).

9. pr. pron. adi. (2 adi.) nom.

D v. 518 in máxumam malám crucem;
550 Et ad hóc misellum pallium;
contra 549 ad unam hanc túnículam.

10. pr. adi. nom. adi.

D v. 475. cúm sacra urna Véneria.

11. pr. nom. 2 adi.

C. a. 296. Pro exércitu gymnástico et palaétrico.

12. pr. 2 nom. adi.

C. a. 1295 f. cum auro átque argento múlto; 1309.

13. pr. gen. 2 nom.

C. a. 321 cum istíus modi virtútibus operísque.

14. pr. nom. adi. nom. adi.

C. a. 348 Ex malis multis metuque summo.

15. interpositiones

tractavi in § 5 pag. 41 s.

III. Antepositiones.

I.

Diverbia.

a b Amph. 927; Aul. 310; Ep. 319; Bacch. 16¹⁾, 342;
Men. 327, 552; Mil. 1299; Ps. 474, 526; Poen. 618; (Pers.
461). Rud. 833; St. 175; fragm. 16, 95 (?). . . . 15.

ad As. 748, 769²⁾; Aul. 69, 335; Capt. 742; (Cist.
392); Ep. 418, 427, 448; B. 143, 164, 242, 510, 584, 908;
Most. 677, 759; Men. 96³⁾, 330, 554; Merc. 259, 265; Ps. 406,
420, 457, 548, 834, 1040, 1100; Poen. 680, 971, 984, 988,

1) Inclínatis litteris in hac enumeratione minus simplices significavi
compositiones; De signo (=) vide adnot. 4 pag. 10.

2) *longule hisce ab aedibus* Sch. in app.

3) Sch.: *ad Menaechnum huc nunc* fortasse recte.

1153; Pers. 335; R. 94, 116, 488, 549, 550, 598, 603, 1249;
St. 229, 236, 433; Tri. 791, 803; Truc. 639 (?); fr. 142.
49.

ad v or s u m Poen. 725. . . . . 1.

ante Curc. 71; Ep. 469; Men. 306, 499, 749; St. 267.
6.

apud As. 33; Cas. 456; Men. 89; Poen. 1132; R. 865.
5.

cis Most. 18; Truc. 348. . . . . 2.

cum Amph. 498, 980 (=), As. 754; Aul. 41, 554; Capt.
187, 681; Curc. 2 (bis), 231; Cas. 297, 591; Cist. 384 (bis, ?
cfr. fragm. 104. W.); Bacch. 114, 117, 891, 1009; Most.
424, 463; Men. 709; 897, (cfr. 895); Mil. 16; Poen. 168;
Pers. 332, 396, 737; Rud. 475, 1293; St. 172; Tri. 1090;
Truc. 87, 91. . . . . 33.

de Aul. 476; Curc. 393; Cist. 400; Bacch. 423; Most.
542, 669, 749; Mil. 1115; Merc. 819; Ps. 123, 543; Poen.
471; Pers. 373; Rud. 181, 840, 1197, 1228; Tri. 215, 482,
1111; Truc. 245. . . . . 21.

ex As. 40; Aul. 56; Curc. 440; Cas. 415, 476; Cist.
371, 397, 439; Ep. 308, 470; Most. 30, 84, 763 (? Lor.);
Mil. 551, 581, 845 (?), 1292; Merc. 799; Ps. 3, 412, 1054;
Poen. 175, 500, 651; Pers. 143, 522; R. 604; St. 421; Trin.
92; Truc. 443. . . . . 30.

extra Capt. 90. . . . . 1.

in Amph. 489, 863, 874, 890, 938; As. 100, 776; Aul.
324, 396, 485, 488, 531, 532, 534, 584; Capt. 168, 670,
699, 723; Curc. 62, 267, 278; Cas. 140, 268, 448, 478, 544,
590, 594; Cist. 395, 435; Ep. 306, 517; R. 312 (Pylad!),
355, 606, 815, 836, 902, 1039; Most. 32, 470, 502, 536,
663, 673, 995; Men. 262, 308, 374; Mil. 13, 857; Merc.
231, (233), 303; Ps. 123, 128, (407), 424, 452, 547, 839,
846, 899, 1021, 1025, 1052; Poen. 138, 190, 413, 495, 496,
500, 503, 675, 696, 697, 748, 782, 789, 959, 1009, 1073,
1138, 1309; Pers. 158, 342, 352, 689; Rud. 128, 176, 471,
518, 613, 886, 1235, 1256; St. 53, 55, 416, 424, 478; Trin.
37, 82, 85, 121, 150, 151, 159, 411, 524, 598, 757, 795;
Truc. 50, 74 (bis), 643, 655, 697; frag. 246. . . . . 119.

inter Ps. 1000; Sti. 214. . . . . 2.

intra Curc. 448; B. 9. . . . . 2.

ob As 43; Curc. 399, 416; Cas. 432; Ps. 795; Poen.
143; Trin. 23, 137. . . . . 8.

per (cfr. pag. 30 s.); As. 23 (delev. Fleck.); Curc. 36 ·	
B. 777, 905; Mil. 30, 1125 (=); Ps. 485 ¹⁾ (bis), 527; Poen;	
418; St. 179.	11.
post Most. 436; Men. 477; Mil. 565; Poen. (144), 449;	
[Cas. 120; Trin. 661] ²⁾	4.
praeter Merc. 585.	1.
pro Aul. frag. I; Cas. 289; B. 131; Ps. 47; Pers. 426;	
Tri. 26, 402, 428.	8.
propter Capt. 130; Mil. 9 (=); Merc. 772; Rud. 127;	
Truc. 391 (=).	5.
secundum fr. 38.	1.
sine Cist. 139; Poen 199.	2.
sub. Ps. 15.	1.
super Aul. 683; fr. 35 [super eius dixit impendere	
tegulas].	2.

Exempla sunt 329.

[|—| in locis 20, in locis 19 verbum intercedit, Asin. 769 particula; (=) in locis 4; maiore arte compositi sunt loci 11.]

II.

Cantica a.

a b Aul. 624; Capt. 279; Curc. 618; Cist. 568; B. 43; Most. 1127; Men. 163, 837; Mil. 160, 958, 1202, 1321; Mer. 521 (?); Ps. 616, 1143, 1162 (=); Poen. 405, 847; Tri. 301, 305, 849, 966, 907, 983, 1012. . . . . 25.

ad Amph. 264, 669, 734; As. 139, 253, 257, 288, 557; Capt. 275, 291, 497, 574, 861, 906, 1029; Curc. 204; Cist. 39, 69; Ep. 260, 291, 296³⁾, 358, 566, 623; B. 98, 412, 480, 673, 749⁴⁾; Most. 968; Men. 179, 212, 453, 686, 1024, 1048; Mil. 194, 222, 239, 401, 480, 609, 662⁵⁾, 669, 762, 804,

1) v. 485 idem atque 527; retinui utrumque versum, altero loco (527) Pseudolus irridens Simonem isdem atque hic verbis utitur; Goetz: [485]; Lor. v. 485 plane omisit.

2) Cas. 120 et Tru. 661 libri: *post id locorum*; R. (qui profert collationem locorum opp. II. 270) Sch. alii *postid* = *posti-d*, *pos-te-d*; cf. Rh. M. (R.) VIII 156. Contra Bergk Beitr. 89 attulit analogiam ex Sallustio Iug. 63,6: *ad id locorum* [idem apud Valerium Antiatem inveni, frag. VI. Peter pag. 239], *ad id loci* Sall. Cat. 45; Iug. 75; *post id locorum* Iu. 72. Nilil certi de hac re proferas, Sallustius *postid* ex Catone sumpserit, sed scripsit cum Varrone *post id*. Ussing promiscue *postid*, et *post | id*.

3) Ad quadragintá fortasse eam pósse emi minumó minas.

4) Obsecro quid istís ad istunc úsust conscriptís modum.

5) Íta ego ad omnis cómparebo | tíbi res benefactís frequens.

1154; Merc. 427, 429, 603; Ps. 385; Poen. 318, 305, 580, 583, 599, 924; Pers. 328, 631; R. 308, 1043, 1106, 1422; St. 76; Trin. 301, 385, 388, 646, 723, 844, 873, 922, 933, 940; Truc. 258, 782¹⁾. . . . . 78.
ante Capt. 634; Ep. 144, 576; B. 426²⁾, 447; Men. 437; Mil. 1347; Ps. 621, 731; Tri. 961. . . . . 10.
apud Amph. 350, 1013; Curc. 471, 474; B. 86; Men. 1053; Mil. 1152, 1183; Ps. 659; Poen. 264, 339, 829, 909; Pers. 203; Trin. 867; [Truc. 761]. . . . . 15.
cis Merc. 153. . . . . 1.
cum As. 175, 230, 317; Aul. 256, 746; Capt. 802³⁾; Cur. 191, 286; Cist. 83, 350; Men. 631; Mil. 265, 289(=), 339, 368, 372, 391, 608, 658, 1351; Merc. 451; Ps. 310, 312, 343, 718, 753, 756, 967; Pers. 567; R. 321, 1295, 1303, 1309, 1396; Stich. 132⁴⁾, 350; Tri. 337, 1018, 1122; Tru. 240, 945. . . . . 41.
de Amph. 736, 828, 829, 1087; Aul. 770; Capt. 396, 482; Cas. 351, 373; Cist. 82; Ep. 158, 706(=); B. 709; Most. 1104; Men. 934; Mil. 186, 259, 264, 1411; Merc. 383, 629; Ps. 1225; Poen. 516, 548, 897; R. 713, 1077; St. 400; Trin. 349, 711; Tru. 861, 871. . . . . 32.
ex Amph. 404, 412, 524; As. 145, 263, 881; Aul. 766, 807; Capt. 263, 810, 951; Curc. 295; Cist. 38; B. 384; Most. 951; Men. 172, 667; Mil. 620, 641, 791, 1150, 1164; Merc. 443, 1024; Ps. [392], 1237; Poen. 560; Pers. 541, 563; Rud. 348, 737; St. 120; Trin. 1049⁵⁾, 1127; Tru. 527. . . . . 34.
erga Mil. 636. . . . . 3.
extra Am. 833; Mil. 161, 1232. . . . . 1.
in Amph. 431, 773, 805, 808, 823; As. 435, [552]; Aul. 450, 459, [472], 606, 803; Capt. 250, 404, 441, 795, 821⁶⁾, (836), 874, 877; Curc. 209, 475, 482, 507 (bis), 611, 692, 693; Cas. 364, 759, 899; Cist. 503, 540, 561, 565; Ep. 113, 213, 297; B. 80, 430 (?), 711; Most. 850, 1041, 1135 (?);

1) Nisi ad tintinnáculos vos vóltis adducí viros.

2) Ante solem nisi tu exorientem ín palaestram véneras.

3) Spengel? retinui, cfr. Sch. append.

4) Vósne ego patiar cúm mendicis núptas me vivó viris.

5) *quippe eorum ex ingenio* R. Fl. Sch. cum palimpsesto; *eorumpse* Br. Leo; equidem Palatinos sequendos censeo ceterosque codices minores, qui exhibent: *ex eorum ingenio* [quí nil meriti: quíppe ex eorum ingénio ingenium horúm probant], ceterum interpositio de chiasmo excusari potest [cfr. Pers. 212 Tuo ex ingenio mores alienos probas; Turpil. 19 nunc me ex aliorum ingeniis iudicat].

6) Eórum ego si in viá petronem pública conspéxero.

Men. 188, 380, 438, 448, 820, 821, 848, 916, 1019; Mil. 234, 250, 285, 333, 414, 422, 655, 673, 674, (675), 701, 703, 741, 879, 880, 1168, 1180, 1435; Merc. 665, 885; Ps. 316, 335, 369, 658, 706 ¹⁾ , 745, 971, 984, 1182, 1247; Poen. 271, 295, 315, 331, 337, 347, 507, 511, 524, 834, 873, 1269, 1301, 1402, 1403; Pers. 288, 552, 561, 574, 632; R. 386, 560, 564, 570, 575 ²⁾ , 586, 622, 644, 977, 981, 1033, 1034, 1035, 1082, 1109, [1133], 1154, 1157, 1162, 1185, 1286, 1379; St. 506, 517, 591, 638; Tri. 344, 605, 609, 610, 872, 910, 974, 1029, 1066, 1085, 1133; Truc. 298, 303, 937.	
	138.
inter Amph. 957; Cas. 540; Cist. 330, 553; Most. 833; Men. 780; St. 619, 679; Trin. 1020.	9.
intra Men. 817; Truc. 510 ³⁾ .	2.
ob Am. 722, 1030; Capt. 947; Ep. 253, 283, 596, 730; B. 58, 684, 690; Most. 174 (?), 252; Men. 792, 942, 1055; Merc. 905, 991, 1026; Ps. 853; Tri. 352, 652, 993; Tru. 537, 879.	24.
per Am. 831; Capt. 245, 246, 884; Ep. 338; R. 627, 1334; St. 611; Tri. 1087, 1088.	10.
pone Curc. 481.	1.
post Am. 672; Aul. 162; Most. 1166 (?); Men. 692; R. 1416.	5.
prae Amph. 527; Men. 184; Mil. 1170.	3.
praeter Am. 772; Bacch. 1146.	2.
pro Am. 289; As. 432, 950; Bacch. 420; Most. 244, 823; Mil. 729; Poen. 312, 528, 1285; Pers. 194; R. 296, 745, 1408, 1410; Trin. 845.	16.
propter Capt. 287; Cas. 259, 529, 925; Mil. 180; Poen. 397.	6.
sine Aul. 215, 606; Cist. 62, 79; Merc. 146; St. 72, 352 (=); Trin. 338, 621; Tru. 150 (Sp.?).	10.
sub Trin. 940, 941.	2.
super Mil. 1212.	1.
	<i>summa: 459.</i>

III.

Cantica b.

a b Bacch. 1139; Pers. 477; Rud. 673.	3.
a d Capt. 776, 783; Bacch. 1151; Most. 99; Mil. 1028;	

1) In libello hoc ópsignato huc áttuli pauxíllulo.

2) In aliquo tibi grátiam referám loco.

3) cum Buechelero, libri *inter*.

Pseud. 153, 587, 1273; Poen. 253, 1181; Rud. 195, 270 (=), 271; Stich. 306; Trin. 231 (?), 234 (bis) 290.	18.
ante Trin. 824.	1.
cum Aul. 158 ¹⁾ ; [Cas. 801]; Cist. 27; Ep. 79; Bacch. 961, 966; Most. 106; Mil. 1021; Pers. 3, 4; Rud. 251, 263 (=); Trin. 281 ²⁾ , 840.	13.
de Aul. 142; Capt. 525; Most. 898; Rud. 215; Trin. 232; Truc. 561.	6.
ex Amph. 156, 641; As. 130; Capt. 538, 924; Most. 880; Mil. 1091; Men. 990; Merc. 111; Ps. 228, 1106; Pers. 479; Rud. 211, 233, 256, 266, 908 (=); Tru. 600.	18.
extra Amph. 224.	1.
in Amph. 249, 633, 634; Capt. 202; Cas. 616; Cist. 204, 530; Ep. 38, 78, 527, 534; Bacch. 938, 1154; Most. 134, 1006; Men. 1007; Ps. 1254, 1294, 1299, 1304; Poen. 225, 1178; Pers. 24, 37; Rud. 187 (=), 238, 275, 910; Tri. 823.	29.
ob Capt. 780; Men. 127; Mil. 1033, 1074; Pers. 192, 492, 757; R. 189; Tru. 213, 589.	10.
per Cas. 644; Ep. 323; R. 268; Mil. 105.	4.
post Men. 113.	1.
pro Cur. 139; Men. 590; Pers. 36; Truc. 230.	4.
propter Capt. 216; Rud. 1331.	2.
sine Capt. 211; Bacch. 613, 1131; Poen. 242 (bis); Rud. 937, 942; Tru. 565.	8.
super Most. 727.	1.
<i>summa: 119³⁾.</i>	

IV.

Tabulae antepositionum.

In prioris tabulae undecimam seriem conscripsi numeros reliquarum 15 praepositionum quarum singularum frequentia exigua est: *advorsum, apud, cis, clam, erga, extra, inter, intra, prae, praeter, propter, secundum, sine, sub, super*; in altera tabula *propter* et *apud* seorsum enumeravi.

1) Cum máxima possúm tibi fratér dare dote.

2) Nóló ego cum ímprobis té viris gnáte mi.

3) dv. 329 ca. 665 cb. 119.

(=)	"	4	"	4	"	4
—	"	31	"	32	"	8.

1. Diverbia.

	Amph.	As.	Aul.	Capt.	Cure.	Cas.	Cist.	Ep.	B.	Most.	Men.	Mil.	Merc.	Ps.	Poen.	Pers.	Rud.	St.	Tri.	Truc.	Fr.	Sum
a	2	—	1	—	1	1	—	1	2	—	3	1	—	2	1	—	2	1	—	+2	20	
ad	—	2	5	3	1	2	1	3	6	2	3	1	3	7	6	2	8	4	4	3+1	67	
ante	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	3	1	—	—	—	—	—	1	2	—	9	
cum	2	2	2	2	3	3	2	1	6	2	3	2	1	3	1	3	2	2	4	2	48	
de	—	—	3	—	1	—	1	—	3	4	3	1	1	2	2	1	4	—	6	1+1	34	
ex	—	1	1	—	1	2	3+1	2	2	2	3	2	4	1	4	3	2	1	1	2	37	
in	6	2	9	4	3	11	2	2	7	7	4	2	2	14	18+1	4	11	6	13	7+1	136	
ob	—	1	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2	—	9	
per	1	3	—	—	1	—	—	—	1	—	—	5	—	2	6	—	—	1	—	—	20	
pro	—	—	1	—	—	2	1	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	3	—	10	
45 reliquae	—	1	1	2	1	2	1	1	1	1	2	2	3	2	5	1	2	1	—	2+2	34	
summa	11	12	23	12	15	24	12	11	29	20	23	19	11	38	44	14	30	17	35	17+7	424	

2. Cantica a.

	Amph.	As.	Aul.	Capt.	Curc.	Cas.	Cist.	Ep.	B.	Most.	Men.	Mil.	Merc.	Ps.	Poen.	Per.	Rud.	Stich.	Tr.	True.	Summa.
a	—	—	1	1	1	—	1	—	1	2	3	7	1	3	2	—	—	—	8	—	31
ad	4	7	—	7	2	—	4	7	5	3	7	15	3	1	6	3	6	3	14	7	104
ante	1	—	—	1	—	—	1	2	2	—	1	1	—	2	—	—	1	—	1	—	13
apud	2	—	—	—	—	—	1	—	1	1	1	2	—	1	4	1	—	—	1	1	16
cum	—	3	2	1	2	—	2	—	—	—	1	9	1	7	—	1	5	2	3	2	41
de	4	1	2	2	—	2	1	3	1	1	1	5	2	1	5	—	2	1	2	3	39
ex	6	4	2	5	1	—	1	2	3	2	5	5	3	4	1	2	3	2	2	3	56
in	5	1	4	7	8	3	4	3	3	3	9	17	2	10	15	5	21	4	11	3	138
ob	2	—	—	1	—	—	—	5	3	2	3	—	3	2	—	—	—	—	—	—	21
pro	1	3	—	2	—	—	—	2	1	4	—	1	—	—	4	1	6	1	2	—	28
propter	—	—	—	3	—	3	—	1	—	—	—	3	—	—	2	—	—	—	—	1	13
per	1	—	—	6	1	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	2	1	2	2	19
13 reliquae	5	—	—	2	1	1	6	1	2	2	5	5	4	1	1	—	2	4	5	3	50
summa	31	19	11	38	16	9	21	28	22	20	36	72	19	32	40	13	48	18	51	25	569

Veniam ad interpositiones, quarum momenti sunt eae, quae in diverbiis et canticis a. exstant; has (exceptis scilicet eis, in quibus attributum pronomen possessivum est) in quattuor genera divisi: I, primum conferam rhetoricas, quarum rationem et artem, ut supra factum est, indicabo; II, his addam, quas ob metri rationes excusaverim; sub III, exempla dabo, in quibus utrum de metiendi molestia quadam dicam an ad poetae licentiam confugiam dubito; denique sub IV, de locis agam, in quibus aut emendatione opus est aut qui plane sunt corrupti.

I.

Diverbia.

Pseud. 14 [opponuntur Juppiter — Venus]:

|| Nihil hoc *Jóvis* ad iudicium áttinet

Sub Vénérís regno vápulo non súb lovis.

As. 825 [opponuntur pater — filius, duo viri — una meretrix (Adelph. 746)]:

Cum súo sibi gnato d | únám ad amicam.

Trin. 185 [virtus — fama]:

Em *méa* malefacta, em | *méam* iam avaritiám tibi

Hascíne propter res máledicas famás ferunt.

Amph. 475, 1141:

Redigét antiquam cóniugi in concórdiam;

Tu cum Alcumena uxóre antiquam in grátiam

Redi (chiasmus fere).

Turpil. 94 (Lemniae III. Ribb. p. 96):

Liceát redire antíquam in consuetúdinem.

Cas. 455:

Jam ego *úno* in saltu lépide apros capiám duos.

Pseud. 534:

|| Non unum ín diem

Verum hércle in omnis quántumst.

Stich. 768:

Cedo *cántionem* véteri pro *vinó* novam.

Men. 893 ss. [medicus magniloquus — senex anxius]:

Med.: Perfacile id quidemst

Sanúm futurum, *meá* ego id promittó fide.

Sen.: Magná cum cura ego *illum* curarí volo.

Med.: Quin sóspitabo plús sescentos ín dies

Ita *illum* cum cura mágna curabó tibi¹⁾.

¹⁾ Melius ex Schoellii appendice postea traditionem cognovi: *sescenta in dies* B Da; *sesentia in dies* C; *sexcenta in dies* Dc; *sexcentum dies* FZ;

Iocosa Saturionis parasi oratio magna gravitate eadem verba continet, Pers. 53:

Veterem átque antiquom quaéstum maiorúm meum
Servo átque obtineo et m á g n a c u m c u r á colo;
accessit, quae hanc commendaret collocationem metri difficultas.

Item iocosa illa Lyci lenonis declamatio, in haruspicem latrantis, Poen. 463:

Condígne haruspex nón homo tríoboli
Omníb us in extis aibat portendí mihi
Malúm damnumque et deós esse iratós mihi.

12. Stichus 168 s. Gelasimus de origine sua philosophatur:

Solére elephantum grávidam perpetuós decem.
Esse ánnos: eius ex sémíne haec certóst fames

13. Restat Most. 657, qui locus habet defensionem grammaticam; *bonus* cohaeret cum *minus* quod sese ad *nec* adiungit; verba sunt: *nec minus bono cum iure*.

Cantica a.

Rud. 723:

Míhi non liceat, | meás ancillas | Véneris de ara ab-
ducere [mihi, Veneris sacerdoti, lenoni].

Mil. 703:

At illa laus est, | m á g n o in genere et | ín divitiis m á x i m i s .

Stich. 685:

Ita me di ament, | lépide accipimur, | quom hóc recipimúr
ín loco.

Truc. 697:

V é n e r i s causa pláudite, *eius haec* ín tutelast fábula.

Trin. 680:

Séd tu obiurgans me á peccatis rapis deterio rem ín
viam.

Amph. fr. VIII [Opponuntur populus — rex]:

Nílne te pudet, sceleste, | pópuli in conspectum
íngredi.

---

in die Lambin; R: *plus sescentos in die*; cfr. Amph. fr. VI. haec mihi lectio cum transpositione versuum 893, 896, 895, 894, 897 maxime videtur esse probabilis. Sch. iterum nimis artificiose: *Quin suspirabo plus sescenta ,oe' in die*.

II.

Cantica a.

Truc. 961:

Vérum utrique mós geratur ámborum ex sententia.

Cist. 620 date plausum póstrema in comóedia.
Addendum hic fortasse ex diverbiis Cist. 121.

Bacch. 64 adulescens homo:

Pénetrem me huiusmodi ín palaestram, ubi dámnis
desudascitur?

Ubi pro disco dámnum capiam;

sic Bothius, Ussing. duce Lysandro; *penetrare h. i. p. libri*,
R., sed Plautus verbo transitive utitur *se penetrare*; *damnum*
ex v. 66 in 65 irrespsisse iam R. videbatur.

As. 374:

Né hodie maló cum auspicio nómen commutáveris.

III.

Diverbia.

Ep. 516 anastr.

Flagítio cum maióre post reddés tamen.

Haec fidicina in suspicionem venit mihi quidem atque
videtur versus spurius esse; quod enim maius flagitium Peri-
phani illa minitatur vel minitari potest? dicit: *abiero*; sufficit,
abit! Praeterea neque praepositionis collocatio ut in Dv.
placet, neque *flagitium* ita positum (de *flagitium* apud
Plautum confer et *flagitium hominis* et Men. 719, 721, 730,
733 ss., 901 etc.).

Trin. 741 (?):

Datám tibi dotem ei quám dares eius á patre.

Ex éa largiri te illi neque ita, ut sít data.

Columém te sistere eí, sed e. q. s.

Aul. 678:

Iam ego illúc praecurram atque íncendam aliquam in
árborem [cogitavi de *aliqui*; cfr. Aul. 24, Mil. 1182].

Cantica a.

Ep. 197:

Péripheanem quem omném per urbem súm defessus quaerere.

ibid. 705:

Pró tua filia ístam ob rem te tétigi.

Pers. 535:

imperíto eveniet, táli ut in luto háeream.

ibid. 661:

Túm tu pauca in vérba confer.

Rud. 348:

Éx malis multís metuque súmmo
Capitálique ex perículo orbas aúxílique opúmque huc.

Quamquam in his quinque locis facile transponi prae-positio potest atque dubitavi an scriberem: Epid. 197 *per omnem quem urbem*; ibid. 705 *Pró tua filia, ob istam rem te*; Pers. 535 *in tali uti luto h.*; ibid. 661 *Tum tu in pauca verba*; Rud. 348 *Atque éx periclo cápitali orbas* [*periclo* B. C. D. cfr. adnot. Schoellii in appendice], tamen librorum lectio non adeo a Plautino sermone abhorre videtur, quod et in his locis adiectiva cum vi quadam efferuntur neque lex antepositionis tam diligenter observatur, ut inversio explicari analogia nequeat.

Trin. 722:

Atque aliquem ad regem ín saginam si érus coniexit meus;

at aliquem B.; bene Guyetus *Ad aliquem regem* quamquam ex Schoellii iudicio non satis ligans superioribus, emendavit.

Capit. 405 (anastrophā):

Néque med umquam déservisse té neque factis néque fide Rébus in dubiís, egenis. Haec pater.

[Hic num forte spuria sint verba *neque factis . . . . egenis* cogitavi; Tyndarus mihi satis videtur fidem suam professus esse].

Mil. 629 (anastr.) cfr. Men. 446:

Nam équidem haud sum annos nátus praeter quínqua-ginta et quáttuor.

Curc. 195 (anastr; pro máledictis istis?):

Ém tibi maledíctis pro istis, díctis moderarí.

Truc. 486 BCD Camer. Bergk. [cfr. Goetz. act. soc. L. VI. p. 292]:

Qui ét convicti et cóndemnati fálsis de pugnís sient; *falsi* L. Z. bene; *falsi* id est mendacii, cfr. v. 483; *de pugna* L. Z., fortasse *de pugnis* [*pugnas* BCD].

Mil. 703:

At illa laus est *máгно* in genere et in divitiis *máxumis*¹⁾.

¹⁾ Mil. 991 initium corruptum, in A nihil exstat; *Tam* (am C) est ante aedis circus. *Tamst* ante R. *Hasce* ante aedis Br.; placet Ribbeckii *Patet ante*.

IV.

Diverbia.

Trin. 152 scribendum puto || *Nummum Philippeum tria milia*; libri editiones: *ad tria*; Charmidem puto amico certam credidisse summam, neque in antepositione quid consilii habuerit poeta intellego.

Stich 242 anastr.

Nunc Miccotrogus nómine e veró vocor.

In hoc quoque versu praepositionem facile deleam, ut ablativus priscus agnoscat: *nómine veró vocor*.

Cantica a.

Ep. 679 quaeras mea causa medio in mari.

In adiectivo ‚medius‘ maxime offendit interpositio, transponendum est: *in medio mari*.

cf. As. 100 *in medio mari*; Aul. 7 *in medio foco*; 162 *post mediam aetatem*; Poen. 315 *in medio oculo*; 1301 *in media via*; Ps. 984 *in medio lutost*; Rud. 471 *in media via*; Cas. 140 *in medio pariete*; (T. Andr. 776). Unum sane differt exemplum, Men. 448, quod fortasse de allitteratione excuses, *quom in cóntentionem médiam me ínmersi miser*, praeterea cum ictu ponitur et pronomen augetur (Tr. Sp.). Sed certe ne hic quidem praepositionem interpositam vides.

Men. 849 scripsit R. (Br.: „statt der unplautinischen (?) Lesart der Buecher):

Ni iam ex meis oculis abscedat maxumam in malam crucem.

libri: *in malam magnam crucem*¹⁾.

Mil. 280 libri Br.

Máxumum ín malúm cruciatum ínsumamus.

Stich. 625:

Eó quoque ibo || Di immortales híc quidem pol summam ín crucem.

Men. 849 duce R. sed praepositione omissa scribo: *maxumam malam crucem* [Luchsius: Studem. stud. I. 20 *maxumam (in) malam crucem* delet in probante Studemundo l. c. p. 50]; item Mil. 280²⁾ et Stich. 625 deleo praepositionem. Quod ad verbum *ire* attinet, nemo est

¹⁾ Men. 328 *Ut eas maxumam malam crucem*; cfr. Capt. 469, *max. in R. cum F. Z. (Bentl. ad Phorm. 990) Br. Sch. maxum. mal. cr.*; Men. 849 Sch. artificiose: *i, mala, in magnam crucem*.

²⁾ Cogitavi de: *Ín malum cruciatum maxumum ínsumamus. || Tú salí.*

quin concedat, praepositionem in his compositionibus posse omitti, neque quidquam interest inter *insulire* et *ire* aut inter *cruciatum* et *crucem*.

Br. ad Men. 849 et ad Capt. 469 plerosque qui huc pertinent locos contulit; liceat hic omnes enumerare: *ire in malam crucem* Curc. 611; Cas. 616, 899; Bacch. 902; Most. 850; Men. 916; Ps. 839, 846, 1182, 1294, 335; Poen. 271, 495, 496, 511, 1309; Rud. 176, 1162; Ter. Phorm. 368; *abducere in malam crucem* Curc. 693; *fugere in malam crucem* Men. 1019; Poen. 788;

abierit malam crucem Poen. 799;

ire in malam rem Capt. 877; Poen. 295, 873; Pers. 288; T. Phorm. 930; Andr. 317;

malam rem hinc ibis Eunuch. 536;

ire in malum cruciatum Aul. 459; Pers. 574;

ire in maxumam malam crucem Cas. 590; Poen. 347; Pers. 352; Rud. 518; Trin. 598; *abstraxit i. m. m. cr.* Men. 66;

eas maxumam malam crucem Men. 328 (F. Z. *max. in*) Capt. 469;

in malam rem is magnam Truc. 937.

Poen. 1240 (cfr. Trin. 1049) iterum Palatini codd. meliorem lectionem praebent hanc:

Atque équidem ingenuas leíberas summóque genere gnátas;

contra palimpsestus: summoque e genere;

gnatus, prognatus plerumque cum ablativo coniunguntur, cfr. Cap. 170 *prognatum genere summo et divitiis maxumis*; Cist. 24 *summo genere gnatus*; Pers. 253; Ep. 107, 169.

fragm. 24:

Neque eam invito *a me* umquam abduces;

praepositio delenda est, cfr. Winteri adnotationem et Ter. Ad. 198 *me invito abduxit meam* [Aul. 756 *Tun habeas me invito meam*].

fr. 164 habetur in palimpsesto et apud Studem. sic: Hícine vos habitátis? || Hisce in aédibus huc addúcito. correxit Winterus: *Hic, in aedis huc*.

Cas. 348 Ussing. codices (BIE) quam fieri potuit sequens (redi B vixeram IE):

Huíc immo hercle míhi. Vah tandem rédii vix veram in viam.

Idem in adnot.: „*redii* ridicule, ubi cum maxime peccat; *veram* B, ut non opus sit Joergensii mei coniectura *redieram vix in viam*, cfr. 448.“ Mihi quidem Joergensii coniectura valde placet; *veram* supervacaneum est, cfr. Ter. Andr. 190 oro, *ut redeat iam in viam*; Cas. 448 autem legitur *in rectam redii semitam*.

Most. 950 Lor.:

Nón hic Philolachés adulescens hábitat hisce in a é di bus;
de qua lectione cfr. Birt Rh. M. 40 p. 550 s. (*indu hisce aedibus*).

Cantica liberiora.

Reliquum est ut interpositiones ex canticis liberioribus afferam.

1) Bacch. 928 libri cum A:

Mille cum numero navium.

Probavit *millé* Buechelerus (declin. pag. 99), sed plerisque v. d. v. d. non placuit, transposuerunt Bergk. Uss. Kiessl. [*milli cum* Hermann].

2) ibid. 941 (iamb. oct.) libri omnes:

Tum quae hic sunt scriptae litterae hoc in equo in-
sunt milites.

cuius loci multas virorum d. coniecturas contulit Goetz in adnot., quas hic non augeam.

3) Pers. 1: Qui amáns egens ingrèssus est princéps
Amoris in vias.

sic R. duce Guyeto; libri cum A.: *in amoris vias*; Serv.: *in amoris viam*; Bergk (Beitraege p. 41): *in amores is vians* [„das im spaetlatein uebliche viare — habent apud Georgem Ammianus (*vians maritus*) Apuleius, Solinus — kann auch der klassischen zeit nicht fern geblieben sein,“ ipse B. in Ennium quoque intulit (514)]. Ussing: „*vians* vix cuiquam placebit.“

4) Men. 986 (?) [Brix cogitavit de: *tu in ómnibus locís ero* — aut *omnibus ut in locís ero*] libri:

Ero (meo) ut omnibus in locis sim praesto.

5) Stich. 12:

Civibus ex omnibus.

6) [Rud. 675^b:

malis in rebus (?)].

7) Ps. 174:

Viris cum summis, inclutae amicae;
anastrophá, *Viris quae* Br., *que* Dz.

- 8) Rud. 188:
Hancine ego ad rem.
- 9) [Trin. 831:
nobiles apud homines].
- 10) ibid. 834:
caeruleos per campos.
- 11) Amph. 244 (=):
maxumo || Cum clamore involant.
- 12) Aul. 126:
ullo in saeclo.
- 13) Poen. 228 B, editiones:
Quae noctes diésque omni in aétate sémper;
libri deteriores: *in omni aet.* [*indu omni aet.?*].

VI.

De anastrophe.

Nunc ut instituimus proficisci ordine ad reliqua pergamus. Quodsi interdum tantum et vix umquam sine proprio consilio medio loco collocatur praepositio, contra anastrophe quattuor praepositionum *advorsum*, *cum*, *erga*, *penes* apud Plautum satis frequens est. De praepositione *penes* accuratam collationem iam Brixius et Langenus protulerunt ¹⁾, sed relativa et interrogativa eodem loco quo adiectiva ceteraque habent pronomina. Demonstrant autem illi v. d. v. d., quod item de *erga* et *advorsum* ²⁾ iudicandum est, poetam anastrophe pariter atque antepositione uti; *cum* inveni apud pronomina personalia ³⁾ relativa et interrogativa semper in anastrophe positum. Ad quas accedunt, quae raro in anastrophe occurrunt, *super*, *circiter*, *secundum*, *ex*.

Haec habeo exempla:

<i>advorsum</i> Dv. Ep. 318 <i>adv. senem</i> , Ps. 454.	2.
C. a. Stich. 68, <i>adv. nos</i> ; 589 <i>adv. te</i>	2.
C. b. Mil. 1080 <i>adv. se</i> [Ps. 203 glossema].	1.
	— 5.

¹⁾ Br. „De Terentii fabulis post R. Bentleyum emendandis“ Liegn. 1857 p. 11 collationem omnium anastropharum apud comicos inventarum profert, in qua nonnulla desiderantur exempla. Langen, Beitrage p. 153, idem ostendit *penes* non nisi cum pronomine coniungi (Studem. ad Vid. V. 35 pag. 57), idem de significatione praepositionis *erga* apud Pl. et Ter. egit p. 156.

²⁾ Dziatzko ad Ter. Phorm. 427 „*advorsum* sehr oft (?) und nicht bloss bei den komikern postpositiv.“

³⁾ Non solum dicitur *mecum*, *quocum*, sed etiam As. 772, *Tecum uno*.

Dv. Amph. 936 <i>te adv.</i> ; Aul. 690; Bacch. 127 <i>me ad.</i>	3.
C. a. Amph. 750 <i>te adv.</i> ; B. 698; Poen. 400 <i>me adv.</i>	3.
C. b. Pers. 202 <i>me adv.</i>	1.
	5 : 7.
erga Dv. Ps. 1020 <i>erg. me — erg. illum.</i>	2.
C. a. Capt. 242 <i>e. hunc</i> ; Mil. 1230 <i>e. me</i> ; Rud. 1389 <i>e. te</i> ; Trin. 111 <i>e. te.</i>	4.
	— 6.
Dv. As. 20 <i>med erga</i> ; Ep. 391.	2.
Ca. Am. 1101 <i>me erg</i> ; Capt. 245 <i>te e</i> ; 380 <i>sese erga</i> ; 416 <i>me e</i> ; Trin. 1126, 1128 <i>amicum erga.</i>	5.
	6 : 7.
penes Dv. Trin. 733 <i>p. me.</i>	1.
C. a. Poen. 1241 <i>p. nos</i> ; Truc. 901 <i>p. me.</i>	2.
C. a. Aul. 654 <i>me quicquam invenisti penes</i> ; 1146 <i>me esse penes.</i>	2.
C. b. Capt. 234 <i>sese penes.</i>	1.
	3 : 3.

super Dv. Bacch. 195 *mandatis super*; cfr. dv. 607 *super amica*; sane audacter dicitur Cist. 510 (c. b!): *loca haec circiter*¹⁾; Ps. 193 *Lenone ex Ballione* (c. b!); Mil. 1349 *nos secundum*²⁾.

De duobus locis dubito Most. 446 (dv.) et Truc. 258 (c. a.), ubi prope in re est:

Most. qui nostras aedis accessit prope,

Truc. Quid tibi ad hasce accessio aedis est prope aut pultatio.

A: AEDISESTPROPEAVTPULTATIO; ad hasce LZ, abhasce C, ab hasce D, ab asce B; accessio est aedis prope aut pultatiost BCDLZ. Speng. lectionem palimpsesti accepit, adnotat „Hauscio an delendum sit *ad*“ (delevit Buechel.) „coll. Most. II. 2, 16 (446) ubi iungendum *prope aedis*“; Sch.: *ad hasce accessiost prope aedis aut pultatiost.*

1) Merc. 809 *viro se clam*, sed cfr. Langen, l. c. pag. 230.

2) Trin. 427 s. Br. *quia sponsionem propter*; codd. *Qua sponsione pronuper* quod interpretamentum esse R. parerg. 528 demonstravit. Br. adnotat: „*propter* sonst nur dem pronomen nachgestellt“, rectius dixisset: „nur dem pr. rel. et interr. und diesem stets nachgestellt.“

In utroque loco *prope* adverbium esse credo, in priore accusativus *aedis* ex verbo *accessit* pendet, in altero utrum deleam *ad* et *hasce aedis* ex utroque substantivo pendens faciam, an *ad* retineam dubito; cum Pal. et Sch. scribo *pultatiost* (ST in palimpsesto in versus fine facile corrumpi potuit).

VII.

Restat, ut

de relativis et interrogativis

exponam; quae quam ob causam primum sententiae locum appetant, supra explicavi. Ac primum quidem pro lege statuendum est praepositiones *penes*, *erga*, *cum*¹⁾, *advorsum* cum relativo solo aut interrogativo coniunctas semper in anastrophe exstare, praeter has ita ponuntur *a*, *ex*, *propter*, *in*, *pro*, sed de lege in his vix cogitare possumus, fortasse enim metrum earum antepositionem aut anastropheam in omnibus locis postulavit, atque cum audacia quadam inveniuntur ab sermone vulgari certe abhorrentia Curc. 467, Mil. 1047; saepius verbum interponitur. Sin autem relativum aut interrogativum cum nomine coniunctum est, pronomen semper anteponi iam Studemundus Plauto et Terentio legem vindicavit²⁾.

Sequantur exempla praeter *quemadmodum* et *quamobrem*, quae bene sic ut unum verbum etiam typis excudenda nonnulli editores curaverunt

I.

Diverbia.

As. 119 nec quo *ab* caveas (cfr. Men. 345);

765 quo *ex* argentum;

Merc. 752 quos *inter* iudex datust;

Rud. 555 quo *ab* arrabonem;

Truc. 25 quam *penes*;

391 quem *propter*, R. 496.

Cantica a.

Amph. 815, 1016³⁾; Aul. 786; R. 1411; Trin. 1164 *propter*.

1) cfr. Truc. 57 *utrisque*.

2) Ep. 143: *Dic modo unde auferre vis me a quo tarpeita peto?* sic codd. et editiones, interpolatum verum censet Goetzius, equidem transponendam praepositionem puto [*quo a*], de quo iam cogitavit Muellerus Pl. pros. p. 259. Studem. locum omisit.

3) Fortasse *propter* semper apud relativum et interrogativum in anastrophe exstitit, alias semper antecedit; de *eapropter*, quod Bentleius in Terentium coniecit, cfr. pag. 57.

Asin. 397 qui *pro*;
 Truc. 858 quam *penes*; (Bacch. 1144 *quapropter*).

Cantica b.

Cas. 172 qua *in*; Ep. 170 qua *ex*; Poen. 1188 quem *penes*; Trin. 822 quos *penes*; Amph. 653 quem *penes*.

a in locis 2; ex 2; in 1; inter 1; penes 5; pro 1;
 propter 6. . . . . loci sunt 18.

II.

Diverbia.

Bacch. [190 quemnam *ad modum*]; 827 quanto *in* periculo
 et quanta *in* perniciē siet; 830 quo *in* periculo;
 Most. 658 qua *in* regione;
 Merc. 252 quam *ad rem*; Rud. 611; Truc. 70;
 Pseud. 132 quibus *pro* benefactis;
 Poen. 733 qua *de re*; Pers. 109;
 Poen. 994 quo *ex* oppido;
 Pers. 386 quousmodi hic *cum* fama;
 Stich. 243 quo *in* loco.

Cantica a.

Amph. 699 quo *in* loco; Curc. 711;
 Capt. 277 quo *de* genere; 837 quem *ad* portum;
 Curc. 467 quo *in* quemque hominem quis facile inveniat
 loco (!);
 Ep. 276 quam *ad rem*; Mil. 271;
 Ep. 597 (?) quibus *de* signis;
 Men. 813 qua *de re*; Merc. 365; Poen. 217; Rud. 1060;
 Men. 824 quem *in* locum;
 Mil. 361 quamnam habeam *ob rem*;
 Pers. 594 qua *in* patria;
 Rud. 1378 qua *pro re*;
 Trin. 921 quod *ad* exemplumst;
 Ep. 143 quo *a* tarpezita [? cfr. pag. 52 adn. 2].

Cantica b.

Amph. 553 quam id *ob rem*;
 Mil. 1043 [minus gravis anastrophe]: quam *ab* illarum;
 Rud. 667 quam *in* partem;
 Trin. 231 (?) utra *in* parte;

a in locis 2; ad 6 (7, 1 dub.); (cum 1, Pers. 386); de 7;
 ex 1; in 12; ob 2; pro 2. . . . . sunt loci 32.

Addenda.

R. Fleck. scribunt Trin. 832 *absque foret te*, quam lectionem defendit Fleck. annal. vol. LXXXV p. 626; contra disseruit Langen Beitr. p. 283. Iterum *absque* attuli pag. 54 (Hec. 601 *absque una hac foret*), qua de voce dicit Langen consentiens Jordano [qui fusius atque accommodate ad persuadendum de hac re egit in Krit. beitr. z. gesch. d. lat. spr. p. 311—314.] l. c. „scheinbar conjunction und praeposition zugleich, aber doch mit ganz entschiedenem ausdrück der praepositionalen kraft und unzweifelhaft als praeposition zu betrachten.“

Ceterum praeter *per*, *penes*, *erga* apud Plautum praepositiones non nisi per particulas *que*, *ve*, *ne*, *tam* a nominibus et attributis avelluntur; praeterea *cis* uno loco Most. 18: *Cis hercle paucas tempestates*.

De Rud. 1147 *tam in angustum* — *locum*, vide pag. 59.

VIII.

De prologis Plautinis.

In hac commentatione non meum est, de tredecim, quos habemus, prologis quaerere, qui sint Plauti, qui sint plus minusve interpolati. Sed mentione eorum opus est, quia satis prisci sunt, de quibus hoc loco agam, priusquam ad Terentium accedam.

Enumerationem tantum locorum proferam; praebent autem illi 64 antepositiones, 3 interpositiones; addenda duo exempla, quorum lectio certa non est.

Anteponuntur igitur:

Amph. <i>ab</i> 12; <i>cum</i> 117; <i>ex</i> [98] ¹⁾ , 111; <i>in</i> 1, 3, 10, 97, 119, 121; <i>ob</i> 1113; <i>per</i> 68, 70, <i>super</i> 58, (65 ?) . loci 13,	
Asin. <i>in</i> 13.	1.
Aul. <i>cum</i> 14; <i>de</i> 28; <i>ex</i> 2; <i>in</i> 7.	4.
Capt. <i>ad</i> 49; <i>de</i> 30, 48; <i>in</i> 44.	4.
Cas. <i>ad</i> 22, 47, 78; <i>cum</i> 34; <i>in</i> 19, 36, 64, 72, 76, 83; <i>intra</i> 57.	11.
Cist. <i>ad</i> 190; <i>de</i> 149 (=).	2.
Men. <i>ad</i> 16, 38; <i>cum</i> 70; <i>de</i> 37; <i>in</i> 6, 66.	6.
Mil. <i>ab</i> 154, <i>ad</i> 79; <i>apud</i> 135; <i>clam</i> 112; <i>ex</i> 126; <i>in</i> 53, 142.	7.

¹⁾ v. 98 libri cum E, Ussing: *Amphitruo natus Argis ex argo patre*; R. *Argis Alcaeo patre* (!).

Merc. ab 90; in 36; pro 4; sine 22.	4.
Poen. ad 36; ex 2; in 78, 95; pro 36.	5.
Ren. ex 43; in 21.	2.
Trin. de 16; in 12.	2.
Truc. de 2; super 20.	2.
<i>summa: 63.</i>	

His locis obstant:

Cist. 178:

Illa illi dicit, eius se ex iniuria.

Men. 56:

Verum illuc, unde abii atque uno adsto in loco.

Merc. 105:

Dico eius pro meritis gratum me et munem fore. [*Dicens pro: Nonius*].

Dubii sunt:

Merc. 11 Acidal. Goetz:

Atque advortendum ad animum adest benignitas. advortendam ut BCDF, advortendum ut Z, Atque ad advortendum huc Pyl. et Cam. (om. huc); Adque advortendum huc R.

Mil. 105:

Insinuat sese — ad illam amicam eri [*sese absentis ad Rib. Br. Lor.?*].

Cap. VI.

P. Terentius Afer¹⁾.

Populari in aura Pseudoli facetiae,

Pudicis gavisus saepe adelphis Scipio.

Quamvis Terentii comoediae sermone a Plautinis abhorreant, tamen nobis utrumque cum Ennio eiusque discipulis et omnibus, qui sequuntur, comparantibus communia multa sese offerunt. Atque in hac re Terentius iisdem fere quibus Plautus legibus utitur, diligentiorum etiam cautioremque se praebet, quippe qui elegantior, urbanior sit magisque ob eam causam sint elaborata, quae scripsit.

Perpaucae sunt interpositiones liberioresque anastrophae.

Cantica autem aliena ab Plautinis: metra lyrica (anap. bacch. cretic.) paene desunt [Andr. 481 ss. et 637 s. 6 versus

¹⁾ P. Terentii A. com. rec. C. Dziatzko 1884; ed. et app. critico instruxit Umpfenbach 1870.

Dz. = Dziatzko; U. = Umpfenbach; Sp. = Spengel (Andriae editio II, 1888, Adelph. 1879); Ben. = Bentleyus R. = Ritschellius.

bacchiaci, Andr. 626: 9 cretici, Andria 625: dactylicus (?)] ; contra novum genus mixtorum versuum exhibet, cuius apud Plautum quoque invenimus exempla, sed rara neque magni ambitus: variantur enim septenarii et octonarii cum minoribus (iambic. et troch.) membris; praeterea noster plures pro numero amplioresque partes continuis octonariis discriptas habet. Distribuimus igitur exempla in I. diverbia, II. cantica a. (septenarios), III. c. b. (octonarios), IV. c. c. (metra liberiora et mixta).

Ac primum quidem nunc exempla positionis legitimae proferam, deinde de interpositionibus exponam, denique de de anastrophe et relativis interrogativisque mihi agendum erit.

a. Antepositiones.

I.

Diverbia.

1. *ab* Eun. 927; Haut. 75, 823; Ad. 494. . . . . 4.
2. *ad* Andr. 52, 56, 215, 288, 723, 740 (=); Eun. 85, 631, 991; Haut. 45, 133, 370; Ph. 67, 225, 266, 313; Hec. 184, 676, 709; Ad. 424, 471, 832. . . . . 22.
4. *ante* Andr. 425; Hec. 641. . . . . 2.
5. *cum* Andr. 93, 101, 881; Eun. 553, 192, 907, (936) Haut. 40, 473, 751, 811; Ph. 425, 571, 621 (=), 629, 930; Hic. 85 (=), 134, 195, 491; Ad. 713, 841 (=). . . . . 21.
7. *de* Eun. 434, 437, 868; Haut. 33, 429; Ph. 43, 364, 404 (?), 406, 444, 461, 901; Hec. 625, 631; Ad. 113, 128, 362, 405, 451, 515. . . . . 20.
8. *ex* Andr. 385, 406, 547, 562, 760; Eun. 8, 189, 873, 389, 971, 997; Haut. 9, (11), 109, 266, 442; Ph. 969; Ad. 40, 448, 474 (=), 657. . . . . 20.
10. *in* Andr. 5, 46, 50, 94, 104, 196, 198, 276, 292, 294, 478, 532, 542, 718, 776, 796, 819; Eun. 13, 32, 190, 344, 631 (=)¹⁾, 845, 876, 885; Haut. 47, 57, 63, 73, 74, 104, 342, 359, 440, 442, 505, 798; Ph. 108, 225,

¹⁾ Eun. 631 scribo cum codd. (et Um.) audacter sane *Aliam rem ex alia cogitare et ea omnia in* — | *Peiorem partem. Quid*; (Ad. 3, Andr. 193) [reliquae editiones: *Peiorem in partem* (Ben.)] hoc modo et continuatio sententiarum et gradatio et lex mea servatur; cfr. Adelph. 25 *alii clanculum* | *Patres quae faciunt*; Bacch. 905 *per te, ere, óbsecro* || *Deos immortales* (dv.), cfr. Suet. frgm. 7 (B) p. 286, 363. Nimis audax Baehrens in Naevio 36 (pag. 48) *qui per* | *liquidum mare* idem in Lucilio 62, 793; sed cfr. Accii 179 Ribb. *itera, in* | *Quibus partibus*.

	291, 368, 370, 449, 891, 930, 979 (bis); Hec. 37, 52, 53, 102, 126, 335, 410, 627, 667, 691, 705, 721; Ad. 3, 9, 88(=), 124, 148, 229, 415, 509, 773(=), 756 ¹⁾ . . .	69.
11.	<i>infra</i> Eun. 489 (=).	1.
12.	<i>ob</i> Andr. 870; Eun. 171; Haut. 137; Ph. 662, 663; Hec. 6; Ad. 895.	7.
13.	<i>per</i> Andr. 157, 289 ²⁾ , 290 (bis) 540; Haut. 470.	6.
16.	<i>praeter</i> Andr. 879; Haut. 59.	2.
17.	<i>pro</i> Andr. 431, 888; Eun. 941, 991; Haut. 763; Ad. 52, 427, 809.	8.
18.	<i>propter</i> Andr. 439, 448; Haut. 434; Hec. 677(=).	4.
19.	<i>sine</i> Andr. 391; Haut. 448.	2.
<i>sunt loci</i>		188.

II.

Septenarii.

1.	<i>ab</i> Andr. 829; Phorm 548; Hec. 383, 807; Ad. 326.	5.
2.	<i>ad</i> Andr. 925; Eun. 361; Haut. 313, 335; Ph. 317, 560, 860, 861; Hec. 407, 836; Ad. 576.	11.
3.	<i>advorsus</i> Ph. 520; Haut. 633.	2.
4.	<i>ante</i> Hec. 880.	1.
5.	<i>apud</i> Eun. 246; Haut. 604; Ad. 583.	3.
6.	<i>cum</i> Andr. 851; Eun. 231; Haut. 252, 392; Ph. 505, 748, 873, 1011; Hec. 824.	9.
7.	<i>de</i> Eun. 720(=) 723; Haut. 652; Hec. 537, 757, 741, 785.	7.
8.	<i>ex</i> Andr. 359; Eun. 233, 241, 1077; Haut. 397, 683, 880, 1035; Ph. 322, 543, 750, 789, 824; Hec. 548, 756; Ad. 987.	16.
10.	<i>in</i> Andr. 356, 829, 830, 916, 974, 975; Eun. 365, 540, 764, 960, 1055, 1062, 1064, 1084; Haut. 315, 634, 646, 727, 902, 947, 1028; Ph. 215, 548, 780, 1014, 1019, 1021; Hec. 229, 249, 250, 391, 778, 782, 834; Ad. 552, 563, 967.	37.
12.	<i>ob</i> Hec. 749, 780, 787, 800; Ad. 200, 977, 989.	7.
13.	<i>per</i> Andr. 694.	1.
14.	<i>post</i> Hec. 742.	1.

1) Ad. 756 Hilarum ác lubentem fác te in gnati núptiis
gnati in B. Dz.; TECNATINVPTIIS: A; *in gnati* CDEFP.

2) Andr. 289 Spengel: Quod hanc per ego te dexteram.
 contra Sp. Brugman: Quod hanc per ego te dextram; Fleck. ann. 1878
 CXIII. p. 421.

16. <i>praeter</i>	Hec. 763.	1.
17. <i>pro</i>	Andr. 903, 918; Eun. 1023; Haut. 603, 940; Ph. 1039; Hec. 227.	7.
19. <i>sine</i>	Enn. 1076; Ph. 761; Hec. 795; Ad. 694.	4.
		<i>sunt loci 112.</i>

III.

Octonarii.

1. <i>ab</i>	Hec. 200, 601 (cfr. pag. 51); Ad. 170, 254, 944.	5.
2. <i>ad</i>	Andr. 188, 192, 193; Haut. 1002 (septenarii duo exstant inter continuos octonarios); Ph. 179; Ad. 335, 589.	7.
4. <i>ante</i>	Eun. 267; Hec. 863.	2.
6. <i>cum</i>	Andr. 941; Ph. 171, 817; Hec. 586.	4.
7. <i>de</i>	Andr. 211, 227; Haut. 230, 263; Hec. 309; Ad. 217.	6.
8. <i>ex</i>	Andr. 268; Eun. 573; Haut. 203, 216; Phor. 167 (bis); Hec. 299, 570; Ad. 176.	9.
10. <i>in</i>	Andr. 204, 944; Eun. 309, 367, 382, 579, 588, 1047; Haut. 213, 258, 982, 992, 998; Hec. 203, 296, 303, 335; Ad. 174, 272, 333, 592, 594.	22.
12. <i>ob</i>	Haut. 990.	1.
15. <i>prae</i>	Ad. 263.	1.
16. <i>praeter</i>	Haut. 202.	1.
17. <i>pro</i>	Hec. 209, 310.	2.
18. <i>propter</i>	Hec. 578; Ad. 600, 607.	3.
19. <i>sine</i>	Phorm 169.	1.
		<i>sunt loci 64.</i>

IV.

Cantica mixta et liberiora.

1.	<i>ab</i>	Eun. 293; Haut. 572; Ph. 484.	3.
2.	<i>ad</i>	Andr. 182; Ph. 184, 481; Eun. 621.	4.
3.	<i>advorsus</i>	Hec. 534.	1.
6.	<i>cum</i>	Andr. 317; Eun. 651 (=); Ph. 465; Ad. 519.	4.
7.	<i>de</i>	Haut. 1011; Eun. 621; Ph. 481.	3.
8.	<i>ex</i>	Andr. 620, 627 (=), 646; Haut. 1013; Ad. 295, 297.	6.
10.	<i>in</i>	Andr. 317; Haut. 1006, 1007; Ph. 470, 476; Hec. 292, 842, 851.	8.
13.	<i>per</i>	Ph. 843; . . . 17. <i>pro</i> Hec. 849.	1 + 1.
18.	<i>propter</i>	Ph. 469; . . . 19. <i>sine</i> Andr. 179.	1 + 1.
<i>loci sunt 37.</i>			

Itaque summa omnium antepositionum: 401.

His, quos enumeravi, 401 locis — sane momenti sunt tantum primi secundique generis trecenti — obstant, de quibus nunc agam, loci octo.

Andr. 425:

Eó. || *Nullane in re ésse quoiquam hominí fidem!*

Hec. 1080:

*Nunquám tam dices cómmode, ut tergúm meum
Tuam in fidem committam.* ||

Ad. 746:

Pro divóm fidem!

Meretrix et mater fámilias una in domo!
cfr. Plaut. Merc. 785; Asin. 825.

Hec. 666 minus placet propter chiasmum parum perspicuum:

*Neutra in re vobis difficoltà á me erit,
Uxór quid faciat, in manu non ést mea.*

Haut. 109:

Nulla ádeo ex re istuc fít nisi ex nimio ótio.

Excusetur denique propter oxymoron quod inest Andr. 782:
Joculárium in malum ínciens paene incidi.

[Fortasse *Joculárium! In malum*]

Offendit vero ita ut emendatione opus sit anastrophe
Haut. 145:

Aedís mercede quási talenta ad quíndecim || Coëgi.
scribendum *ad talenta* censeo, nisi praepositionem, cum
quasi sufficiat, delere mavis.

Ex canticis habeo unum locum, qui in c. a. exstat:
Hec. 549:

Tún prospicere aut iúdicare | *nóstram in rem* quod sít potes?

De duobus locis, utrum hic afferendi sint necne dubito.

Ad. 274 [cant. c. iamb. octon. (=)]:

nón pudor tam ob párvolam

Rem paéne e patria!

Dz. adnotavit: „Dass tam vom zugehoerigen adiectiv
getrennt wird, ist nicht selten (itane apud comicos quoque?)
z. b. Haut. 613 quod tam a nobis graviter crepuerunt fores.“

Haut. 955 (Tr. Spt.):

Tam in brevi spatío ómnem de me eiécerit animúm patris.
Talem excerpsi ex Plauto locum unum Rud. 1147:

Quaé parentis tám in angustum tuós locum compégeris.
cfr. Eun. 651 (c. c.):

dignus cum donís tuis

Tam lépidis?

Bacch. 420 *Pro tam corrupto dicis causam filio.*

Trin. 1133:

in tam fortem familiam.

Hec. 310 eodem modo *quam* ab adiectivo suo secerni videtur: Pueri inter sese *quám pro levibus nóxiis irás* gerunt; nisi quod rectius fortasse hoc loco adverbium *quam* cum solo verbo gerunt iungendum est.

De anastrophe, relativis et interrogativis.

Occurrunt in anastrophe positae praepositiones *erga*, *penes*, *advorsum*, (*cum*).

Haut. 189 se *erga*; 265 te *erga*;

Hec. 535 quae te est *penes*;

Ph. 427 me *advorsum*. . . . . 4.

Contra legitur Hec. 489 *erga* me; Andr. 820 *erga* te

Ad. 388 *penes* vos;

Andr. 265 *advorsum* hunc. . . . . 4.

Praeter haec exempla (*omisi cum*) anastrophe una occurrit:

Ph. 524 Tibi quidem est olim dies

Quam ad dares huic praestituta.

A hoc loco habet *praestitutam*, quam lectionem si servare vis, paulo tolerabilior fit anastrophe. Dz. inaccurrate ad hunc locum: „Ausser obigem *ad* beim relativpronomen findet sich bei Terenz nur noch *penes* (Hec. 535) dem personalpronomen nachgestellt.“ Ceterum cfr. Pseud. 622 *argento haec dies* | *Praestitutast quoad referret nobis* [Afran. fr. 249, 278 Rib. *ad quo*].

Vix quemquam offendat tmesis haec: Andr. 63 Cum quibus erat quomque una (dv.).

Alius fit Terentius in relativis et interrogativis, quas cum Plautus semper anteponat, ille tum anteponit, tum iubet sequi, ut de lege in hac re dici non possit.

Anteponitur autem praepositio:

rel. Haut. 1009 in qua re (iamb. oct.);

Ph. 89 in quo haec discebat ludo (dv.);

ibid. 271 ex qua re (dv.);

interr. Eun. 1035 in quibus sim gaudiis (c. b. iamb. oct.);

Hec. 132 in quod me conieci malum (dv.);

Hec. 876 ex quanta aerumna (c. a. tr. Spt.);

Ad. 685 in qua civitate (c. a. tr. Spt.). . . loci 7.

Interponitur praepositio ¹⁾:

¹⁾ Saepissime *quam ob rem*, *quem ad modum*, interdum etiam alia vocula intercedit (*quemnam ad modum*).

rel. Haut. 233 quous sub imperioſt (c. b. iamb. oct.);
 Eun. 119 quocum tum uno rem habebam hospite (dv.);
 Eun. 542 quo in loco (c. a. tr. Spt.);
 Ph. 402 quous de ſtultitia (dv.);
 Hec. 308 quibus in rebus (c. b. iamb. oct.);
 interr. Andr. 184 qua de re (c. b.);
 Andr. 649 quantis in malis (c. b.);
 Haut. 251 quanta de ſpe (c. a.);
 Haut. 956, Ad. 961 quod nam ob factum (c. a.);
 Ph. 57 quo in metu (dv.);
 ibid 58 quanto in periculo (dv.);
 ibid 446 quo in loco (dv.).

Addendum unum videtur: cum apud Plautum praeter *cum*, *penes*, *adverſum*, *erga* etiam *in*, *ad*, *a*, *ex*, *pro*, *propter*, *ſuper* in anastropha apud ſolum relativum et interrogativum exſtare videamus, apud Terentium excepto uno illo loco Ph. 524 *quam ad*, de quo antea diximus, nullam praepoſitionem ita poſitam invenimus; vide contrarii uſus exempla:

Ad. 179 *pro quo*; 331, 344 *in quo*; in eadem ante-
 poſitione *de* Hec. 454, Ad. 78; *per* Ph. 28; *propter* Haut.
 259. Legitimum *quapropter* Haut. 188, 357; Andr. 163,
 175; Hec. 311, 733; Ad. 497; Hec. 364 cum tmeſi *qua*
me propter. Bentleius Andr. 959 legere voluit *eapropter*,
 contra quem libri et Brix l. c. p. 16; Bentleium ſecutus eſt
 Dz.; (*propterne* Speng.).

Cap. VII.

Comicorum Romanorum fragmenta.

Comoediae quattuor genera, quamquam in univerſum eodem utuntur ſermone, tamen colore maxime inter ſe differunt; ſecundum aetates poëtarum et genera comoediarum diſponam:

I. Fragmenta palliatae.

Antepoſitiones:

Naevius *ad* 135 Rib.; 110 *cum palliod unod*. . . 2.
 Caec. Staius *ab* 154 (=, c.), 204, 214; *ad* 100, 125;
ante 243; *cum* 59 (codicum lectionem tenendam puto), 114,
 140, 149, 222, 269; *de* 63; *ex* 15, 106; *in* 82 (?); 87 (bis),
 116, 199, 234 (contra Riib.); *inter* 151 (=, c.); *ob* 23; *ſub*
 266. . . . . 24.

Sext. Turpilius *ad* 98, 136 (=), 176; *apud* 125; *cum*
 10, 51; *ex* 19; *in* 23, 212; *per* 8; *poſt* 193; *propter* 90. . 12.

Ex incert. fabulis *in* 58; *ob* 32; *per* 17; *sine* 29.
. . . 4.
sunt loci 42.

Interpositiones:

Iuventius 3 (dv.)   gaudia
 Sua si omnes homines cónferant unum *in* locum.
 Sext. Turpil. 94: [cfr. Pl. Amph. 475, 1171].
 Liceát redire antíquam *in* consuetúdinem.
 168 (dv.) subductis *cúm* superciliís senes.

Relat. et interr. Naev. 88 qua *pro* confidentia;
 Stat. 261 cui *in* manu.

Anastrophae nullum exemplum.

Palliata ergo tota in collocanda praepositione ab epici
 tragicique carminis licentia abhorret.

II. Fabula togata.

Antepositiones:

Titinius imitabatur praeter ceteros Terentium:
a 3, 40; *de* 126; *extra* 46; *in* 130; *intra* 24 (=); *ex*
 108.   . . . . . 7.
                     T. Quinctius Atta *ad* 3, 14; *cum* 8. . . . . 3.
                     L. Afranius elegantior atque urbanior quam qui ante
 fuere et moribus et sermone quemque appellat Cicero (Brut.
 167) hominem perargutum et disertum:
ad 283; *adversus* 148; *de* 86, 147; *ex* 321, 406; *cum* 37,
 133; *in* 18, 84, 226, 324, 329, 369, 384; *propter* 243. . 16.
 Exemplum compositionis rhetoricae hoc:
 84 in animo ut sic statuas *tuo* | *Me* officiis cogi
sunt loci 26.

Interpositiones:

Titin. 109 tuam ad laudem [coniectura Ribbeckii].
 135 toto fit in foro; 167 Ribb.: quin togis cum candidis,
 | Tunicis sordidis, synthesinis.
 Hoc loco aliter interpungendo: *quin togis, cum candidis* |
Tunicis, s. s.
 Afran. 10 Quamquam non istis exercetur in locis;
 104 tragici loci parodia:
                     quís tu es ventoso *in* loco
                     Soleátus, intempésta nocte súb Jove
                     Apérto capite, sílices cum findát gelus?

133 cum veste longa peregrino in loco;
 170 nullam profecto accessi ad aram, quin;
 188 nostrum in conventum aut concessum;
 343 aliis de rebus, ni qua coepisti super. . . . 9.

Anastropa:

Titin. 65 ted advorsum aut meum patrem;

Relativa:

Afran. 278 ut scire possis, ad quo te expediat loqui;
 279 iratus essem, ad quo liceret.

III. Atellana.

Haec fabula rustica primo, semper plebeia interpositiones ignorare videtur.

Anteponunt: Pomponius *ad* 13; *cum* 113, 137;
in 2, 40, 91, 116, 126; *per* 61. . . . . 9.
 Novius *ad* 7; *in* 30, 68, 78, 108; *ob* 12; *per* 105. . . . 7.
 Mummius *ab* 3. . . . . 1.

IV. Mimus.

Hic nobilibus aptior, fabula elegans.

Anteponunt: Dec. Laberius *a* 34; *ad* 134; *contra*
 73; *de* 49 (=); *ex* 36, 67, 110; *in* 30, 56, 79; *sub* 28. . . 11.
 Valerius *cum* 1. . . . . 1.
 Publ. Syrus *in* 13, 18, 19. . . . . 3.

At vero interpositiones: Laber. 127 omnes omni in tempore;

128 summum ad gradum cum claritatis veneris.

anastropa: 68 pecore ex hirtio.

relat.: Publ. 14 ad quam rem;

Publ. Syri sententiae¹⁾.

Anteponuntur:

ad a 7, n 50; *cum* d 13; *ex* e 4, 7, 18; i 45; *extra* h 2;
in b 4; c 2; h 4; i 30, 53; *pro* h 5; n 47; *sine* l 6.
 . . . . . sunt loci 16.

b, 31 Bonum ad virum cito moritur iracundia.

d, 14 Duris in consiliis posita est virtus militum.

i, 57 Inimici ad animum nullae conveniunt preces.

m, 16 Malo in consilio feminae vincunt viros.

n, 41 nullo in loco male audit misericordia.

Hae sunt 5 interpositiones, attributum semper in initio exstat versus.

¹⁾ Numeri sunt editionis G. Meyeri (1880).

Pars altera.
De prosae orationis scriptoribus.

Cap. I.

M. Porcius Cato.

Primum pedestri oratione latinum librum composuit Cato Censorius [cfr. Cic. Brut. 61. 69. *ut nullius scriptum exstet dignum quidem lectione, quod sit antiquius*]. Qui quidem fuit strenuus civis, vehemens morum maiorum defensor, multorum librorum scriptor anno 605 p. u. c. diem obiit supremum.

Edidit autem orationes circiter 150 (cfr. Cic. Brut. 65), quo ex numero H. Meyerus, cuius editione¹⁾ usi sumus, 93 orationum vestigia invenit.

Alterius quoque operis tantum fragmenta supersunt haud exigua, quod *Origines* inscriptum egit de rebus gestis populi Romani usque ad urbis annum 606 per libros VII²⁾.

Tertius est libellus de re rustica, qui nobis totus servatus est³⁾.

Reliqua omnino fere diruta; fuere autem praecepta ad filium, libri de re militari, de iure civili, carmen de moribus (Baehr.), epistulae, apophthegmata (*multa multorum facete dicta*).

Ut vero ad rem propositam sine mora accedam, interpositiones et anastrophas praecipue in simplici, ne dicam frigido, libro de re rustica Catonis breviloquentis multas profecto non exspectabis, sed ne paucas quidem immo nullas invenies. Sufficit ergo enumerationem dare antepositionum. Praeterea quinquies praepositio pronomen relativum

---

1) Oratorum Roman. fragmenta ed. H. M, Turici 1842.

2) Veterum historicorum Rom. reliquiae rec. et praefatus est H. Peter, ed. maior 1870.

3) M. P. Catonis de agri cultura liber ex recensione H. Keilii, Lipsiae 1884.

prosequitur, cui semel anteposita est. [de r. r. 161 *in quo loco*; postponitur pronomen indefinitum d. r. r. 4 *ex quavis olea*; 6 *in quemvis agrum*].

Inspiciamus quaeso primum fragmenta.

I. originum fragmenta. . . . . 30 exempla.

advorsus fr. 95;   *pro* fr. 96;
de fr. 25;   *propter* fr. 83;
cum fr. 99;   *sub* 95, 140;
ex fr. 83, 93, 95;   *ultra* 43.
in fr. 24, 43, 57, 58, 63, 65, 71, 93, 95, 136, 138, (15);
ob fr. 95, 109, (3);
post fr. 83;
fr. 83 quo in loco ponas nimium interest.

II. orationum fragmenta¹⁾. . . . . 30 exempla.

ab (2 loci) IX. 34; XXXVII. 73;
ad (4) IX. 34; X. 36; XI. 39; LXX. 126;
de (4) VIII. 30; XV. 43; XLVII. 85; LXXXIII. 138;
cum (3) IV. 25; XXXVI. 71; XL. 77;
in (6) XII. 54; LVII. 99; LXI. III; LXX. 126; frg.
3, 146; 24, 149;
inter (2) VIII. 30;   *ob* (1) IXL. 75; [LXVI. 123];
per (3) VIII. 30; LX.   *pone* (1) IX. 34;
110; LXI. 112;
pro (2) VIII. 30; XXXV.   *super* (1) XXXVI. 71;
71;
ultra (1) IX. 33;   [ex XXVI. 59].

III. Exemplorum antepositionis liber de agricultura sane longe maximum praebet numerum, necessarium autem non mihi visum est locum unius cuiusque describere, enumerabo praepositiones, quibus, quotiens una quaeque occurrat, adscribam.

<i>a</i> 3;	<i>de</i> 21;	<i>per</i> 4;	<i>super</i> 1.
<i>ad</i> 42;	<i>ex</i> 12;	<i>post</i> 12;	summa 262.
<i>ante</i> 1;	<i>in</i> 138;	<i>pro</i> 3;	
<i>circum</i> 3;	<i>inter</i> 2;	<i>sine</i> 2;	
<i>cum</i> 13;	<i>ob</i> 1;	<i>sub</i> 4;	

ceterum legitur c. 4 quo *in agro*; 35 quo *in loco*; 136 qua *ex parte*; 141 quota *ex parte*; 161 *in quo loco*; [144 *extra quam*].

¹⁾ Numeri latini indicant numerum orationum apud Meyerum, arabici paginam.

Hoc loco apposite addam observationes quas feci
de legibus,

quot quidem ex rei publicae temporibus usque ad annum L ante Chr. n. servatae sint, quarum sermo Catoniano fere par est ¹⁾.

Interpositionem autem hae leges nullam continent; enumerentur igitur praepositiones locique; quotiens in loco uno quoque praepositio occurrat numero uncis incluso indicavi.

1. *ab* A XIII. 10 (1); 11 (2); 12 (1); B XVIII. 1 (2). 6.
2. *ad* A III. 1 (1); 10 (2); 12 (1); B I. 3 (5); XVIII. 1 (2). 11.
3. *adversus* A III. 9 (2); 10 (1); 14 (1); 25 (1). 5.
4. *ante* A III. 11 (2); 12 (4); 14 (2). 8.
5. *apud* A V. 1 (1). 1.
6. *circum* B XVIII. 1 (1). 1.
7. *contra* A III. 10 (1). 1.
8. *de* [A II. (1)]; A III. 10 (20); 11 (23); 12 (8); 13 (2); 14 (5); 15 (3); 25 (1); V. 1 (3); 4 (2); 5 (1); B XVIII. 1 (2). 70 (+1).
9. *ex* A II. (1); III. 3 (1); 9 (5); 10 (70); 11 (37); 12 (5); 14 (3); 25 (1[+1]); B XVIII. 1 (4). 136 (+1).
10. *extra* A III. 11 (11); 15 (1). 12.
11. *in* A I. 1 (1); III. 2 (2); 5 (1); 9 (5); 10 (27 [1]); 11 (35); 12 (15); 14 (3); 15 (11); 25 (1); V. 1 (3); 5 (1); VI. 4 (1); B I. 1 (1); XVIII. 1 (11). 119 (+1).
12. *inter* A III. 14 (2). 2.
13. *intra* A III. 11 (1); 14 (2); 15 (2); B XVIII. 1 (1). 6.
14. *ob* A III. 10 (3); 11 (7); 15 (1); B XVIII. 1 (1). 12.
15. *per* [A II. (1)]; A III. 14 (1); V. 5 (2). 3 (+1).
16. *post* A III. 10 (2); 11 (5). 8.
17. *pro* A III. 9 (1); 11 (15); 25 (1); B XVIII. 1 (1). 18.
18. *propter* B XVIII. 1 (1). 1.
19. *sine* A III. 12 (2); 15 (1). 3.
20. *sub* A V. 4 (1). 1.
21. *super* A II. 1 (1). 1.
22. *trans* B XVIII. 1 (2). 2.

summa antepositionum 431.

Ceterum de hac, quam protuli, tabula monendum videtur et hoc, legum sermonem brevem correptum et in primis perspicuitatem persequentem omnibus artificiis carere, et illud, quod ad hanc spectet perspicuitatem, in illis locis 431

¹⁾ Brun s fontes iuris Romani, 1886.

numero varietatem loquendi perparvam comparere, cum exempli gr. praepositio *ex* inveniatur locis 137, sed centies sexies secum habeat *hace lege*, item saepissime legantur *in eum annum*, *in diebus V, X proxumeis*, *in eo agro*, *de eo agro*, *de ea re* nonnulla alia. Ergo haec tota enumeratio, quamvis sit necessaria, magni pretii non est; ostendit sane, analogiam loquelarum quae sunt quae de re, quae de causa, multis post annis nondum id effecisse in publicae auctoritatis sermone, ut etiam scriberetur *hac de re*, *his de causis*, *multos post annos*, alia, quae postea sine consilio ursurpata sunt.

Relativorum autem inveni interpositiones 5, ante-positiones 21; e. gr.

anteponitur:

A III. 5 quorumve is in potestate;

A III. 10, 10 quoiave in fide (11, 74);

A III. 10, 76; 80 quo pro agro;

A III. 15, IV quorum intra fines;

praeterea:

A III. 10, 2, 7, 32; 11, 40, 90; 12, I. 35, 37; II. 1, 5, 17, 27, 39; 14, II. 22; 14, III. (*in*); A III. 10, 75; S. C. 4, 3 (*de*); A III. 15, IV. (*ex*).

Contrarie A III. 10, 31 in quibus diebus;

III. 15, 4 in quorum agro;

praeterea habentur III. 10, 54 (*ex*); 11, 17 (*ab*); 25, 6, 15 (*in*).

Extremo hoc capite, quae excerpti

ex inscriptionibus

quot continentur ex temporibus rei publicae in C. I. L. I. 1 et 2, brevi proferam.

Anteponuntur:

ab 1194; Elog. VII (bis), XXIX. . . . . 4.

ad 603 (quinquies), (1009), 1161, 1393. . . . . 8.

adversus 1409. . *ante* 1220 El. XXXII; XXXIII. 1+3,

apud 1006. . . *cum* 195. . . . . 1+1.

de 551, 604, 605, 617, 804, 1011, 1027, 1062, 1107.
1146, 1147, 1226, 1231, 1246, 1259 (bis), 1263, 1341 (bis),
1409 (ter), 1488; El. XXXIII, XXXIV (bis). . . . . 26.

ex 571, 573, 636, 1067, 1269, 1250, 1251, 1291, 1409;
El. VI. . . . . 10.

in 33, 195 (bis), 532, 551, 571, 573, 589, 1008, 1016,
1027 (bis), 1028, 1126, 1291, 1409, 1418, El. XXII, XXXIII.
. . . . . 19.

inter 1418. . . . *post* (195); El. XXV. . . . 1+1.

<i>ob</i> 541, 1166.	.	.	[<i>prae</i> 1009].	.	:	.	.	.	.	2.
<i>per</i> El. XXXIII.	.	.	<i>sine</i> 1409.	.	.	.	.	.	.	1+1.
										summa 81.

Sed in lepido illo sepulcrali Eucharis titulo 1009 exstant *graeca in scena, summo in luctu, hoc in tumulto*; titulus versibus iambicis senariis perscriptus est, de aetate eius certatur; Mommsen de Ciceroniana sive Augustea cogitavit. Praeterea excerpsi 1027 *hoc ad grumum* [ibid: *de sacra via* et bis *in hoc monumento*], atque 1220 (in hexametro) *longum mansura per aevum*.

Certe hae 5 interpositiones posterioris aetatis sunt neque in priorem hanc cadunt partem, in qua de antiquorum agere usu nobis proposuimus. Sed propter inscriptionum saepe dubiam aetatem aut de omnibus uno loco agendum fuit aut omnino eas praetermittere oportuit. Sufficiat ostendisse vetustioribus temporibus interpositiones in inscriptionibus non inveniri.

Relativum cum praepositione coniunctum inveni his tribus locis: 1008 *quas ob res*, 1418 *in quibus locis* (bis).

Cap. II.

Veterum oratorum et historicorum Romanorum fragmenta.

Restat ultimum de fragmentis caput, quod haud inepte post Catonem tractamus, de fragmentis veterum et oratorum et historicorum.

Hi quoque omnes legem de collocanda praepositione adhuc observatam servant, praepositionem primum locum obtinere sinunt, excepto uno Sisenna neque id praeter spem; nonne Cicero atque ipsa illius fragmenta nos docent Cornelium Sisennam scribere sermonem contortum plenumque inusitatorum verborum („*altertuemelnd und geschraubt*“ Teuff. § 156 p. 246)? At ne hic quidem (cfr. Cic. de invent. pag. 73) immodestum se praebet, sexies tantum [vide locos infra additos] praepositionem de suo loco sustulit, vicies quinquies salvam voluit.

Oratorum autem fragmenta, quos usque ad Caesarem perlegi, praebent unam interpositionem, non vulgarem, neque eam ignobilis quidam vir edidit; C. Gracchus, fortasse praestantissimus veterum, loquitur, locum statim reddere liceat:

„Si vellem apud vos verba facere et a vobis postulare, cum genere summo ortus essem et cum fratrem propter vos

amisissem, nec quisquam de P. Africani et Tiberi Gracchi familia nisi ego et puer restaremus, ut pateremini hoc tempore me quiescere, ne a stirpe genus nostrum interiret, et ut aliqua propago generis nostri reliqua esset — haud (scio) an lubentibus a vobis impetrassem!¹⁾

Pronomina relativa et interrogativa anteponuntur, cuius usus pauca exempla habeo haec:

ex historicis Cl. Quadrig. fr. 10 quo ex facto;

ex oratoribus Scipio Minor V. p. 182 quibus de hominibus;

C. Gracchus X. 242, quo in tempore;

Caec. Metellus III. pag. 275 qua in re;

Caes. I. p. 410 quorum in aedibus fanisque; VI. p. 413 quorum ipsi in potestate.

Ex Sisenna hic addam fragm. 123 cultu erga se mortalium; fr. 83 de quibus; fr. 107 quos supra. Apud Quadrigarium *penes* semel ante pronomen personale ponitur.

Sequuntur exempla singularum antepositionum:

I. ex historicorum fragmentis.

Cato 30 cfr. pag. 65.

L. Cassius Hemina	ex fr. 36; in (4) fr. 29, 37.	5.
Q. Fab. Max.	in fr. 1.	1.
Piso Frugi	ad 27; apud 21; in 27 (2).	4.
C. Fannius	in fr. 1.	1.
Coelius Antipater	ad fr. 38; contra fr. 5; cum fr. 25, 57; in 30, 47; ex 2.	7.
Cn. Gellius	cum 14; in 34; pro 23.	3.
Aul. Gellius	in 1.	1.
Sempronius Asellio	ab fr. 11; ad 2 (2); ex fr. 2; in 7.	5.
Aemil. Scaurus	in 6.	1.
Rutil. Ruf.	contra 13; ex 11.	2.
Sulla	ad fr. 20.	1.
Claud. Quadrigarius	ad fr. 8; circiter fr. 51; cum fr. 10, 76, 87; de fr. 12; ex fr. 10, 12; in (5) 10, 12, 72; inter 52; ob 12, 41; post 12; pro 41, 79; sub 10; super 12.	21.
Val. Antias	in 21; a 21.	2.
Corn. Sisenna	a inc. fr. 2; ad (4) h. fr. 12, 32, 36, 65; de (4) h. 74, 708; Mil. 7; Comm. 5; ex h. 49; in (5) h. 53, 77, 103; Comm. 3; inc. 2; inter h. 53; intra h. 51; contra	

¹⁾ apud Meyerum pag. 234.

h. 110; <i>iuxtim</i> (!) h. 3; <i>per</i> h. 6; <i>post</i> h. 19, 24; <i>propter</i>	
h. 13; <i>sine</i> h. 73; <i>sub</i> 93.	25.
Tubero <i>adversus</i> 9; <i>in</i> 9, 12.	3.

s u m m a 82.

(accedunt Catoniani 30).

Contra apud Sisennam praepositio *cum*, quae nusquam apud eundem primo loco invenitur, quater postponitur:

h. fr. 26 magno cum clamore virorum;

h. f. 43 magno cum tumultu;

h. 49 summa cum claritudine;

h. 72 magno cum molimento ac perpetuo sonu;

accedit *ad* h. fr. 59 mediam ad finem ripae (medius!).

II. Oratorum fragmenta.

L. Aemil. Paullus <i>in</i> I. 156 (bis).	2.
Qu. Caecil. Metellus <i>a</i> III. 161.	1.
Scipio Minor <i>cum</i> IV. 181; <i>in</i> III. 180; V. 182; VI.	
184 (bis), 185; X. 192 (quater); <i>per</i> VI. 185.	11.
C. Titius <i>cum</i> I. 205; <i>inter</i> ibidem.	2.
M. Cato <i>ex</i> I. 223; <i>in</i> (bis) ibid..	3.
C. Gracchus <i>a</i> IV. 232; X. 242; <i>cum</i> III. 229; IV.	
231; <i>de</i> VI. 234, 236; <i>ex</i> IV. 231; X. 242; <i>in</i> VI. 236; X.	
242; <i>ob</i> VI. 236; X. 242; <i>per</i> VI. 236; VII. 238; <i>propter</i>	
XV. 245.	15.
Q. Fabius Max. <i>cum</i> I. 175; <i>in</i> ibid..	2.
Caec. Metellus <i>a</i> II. 274; <i>in</i> ibid., VI. 277.	3.
Licinius Crassus <i>ab</i> VIII. 307; <i>de</i> XIII. 316; <i>ex</i>	
VI. 300; <i>in</i> (5); VIII 306 (bis); IX. 311 (bis); X. 313;	
<i>per</i> VIII. 307 (ter).	11.
Helvius Mancina <i>adversus</i> I. 228; <i>in</i> ibid. (ter).	4.
Cotta <i>de</i> VIII. 346.	1.
Canutius <i>propter</i> I. 397 (bis).	2.
Caesar <i>cum</i> IV. 413; <i>prae</i> XIII. 419; <i>pro</i> III. 412;	
XIII. 419 (bis); <i>sine</i> XIII. 419.	6.

63 antepositiones
exceptis locis Catonianis.

Cap. III.

Cornificius.

Cornificius nos a priscis iam ad classicos scriptores et ad Ciceronem traducit. Habemus autem incolumes Rhetoricorum ad C. Herennium libros IV, quos omnes tractare

ad hanc quaestionem necessarium non esse censui; eorum sermo simplex purus neque verborum copia neque arte compositionis praestat. Desunt igitur in 3 prioribus libris anastropheae; interpositiones habes 8, in libro I. 1, in l. II. 5, in III. 2, de quibus pauca infra dicam. Praebent autem priores 3 libri antepositiones:

liber I. 91, l. II. 160, l. III. 152. . . . . 403.

Sunt praepositiones hae:

	in l. I.	II.	III.	I-III.		I.	II.	III.	I-III.
<i>a</i>	14	11	26	51	<i>post</i>	1	—	—	1
<i>ad</i>	13	21	25	59	<i>praeter</i>	1	—	—	1
<i>cum</i>	9	11	4	24	<i>pro</i>	3	2	2	7
<i>de</i>	17	19	19	55	<i>propter</i>	1	7	2	10
<i>ex</i>	6	20	9	35	<i>secundum</i>	—	2	—	2
<i>extra</i>	—	9	—	1	<i>sine</i>	2	2	4	8
<i>in</i>	21	58	58	141	<i>sub</i>	—	1	1	2
<i>per</i>	2	2	2	5	<i>super</i>	1	—	—	1
s u m m a 403.									

Interpositiones:

	I.	II.	III.	I-III.
<i>de</i>	1	3	2	6
<i>in</i>	—	2	—	2
				8

I. 22 *his de causis*; haec compositio per analogiam ex quibus *de causis* explicanda esse videtur, talesque interpositiones in transitionibus (transitivae) in Cornificio primo occurrunt; extat II 25 *tali de causa*; 43 *alia de re*; III. 35 *alia de causa*; 38 *aliquot de causis improbamus* (sequuntur causae).

Rhetoricas interpositiones habeo duas:

II. 6, 9 qui *alia in causa* ab reo, *alia* ab accusatore;

II. 13, 20 simili *de causa* dissimiliter.

Offendit fortasse II. 7, 10 *certis in rebus*¹⁾.

Ergo 403 locis obstant 8 contrarii, quorum in 6 *causa* nomen est (similia apud Caesarem inveniuntur).

Apud relativum simplex *cum* in anastrophe exstat [de quo *de* et de quo dixi infra ad Ciceronis Verrinam I.]; *penes*, *erga*, *adversus* non occurrunt.

¹⁾ I. 20 libri: *in unam sententiam*, quod male mutavit Baiterus transponendo: *unam in sententiam*.

Relativum si secum nomen habet, in libro I. principatum obtinet.

1 quas ob res; 3, 14 quem ad modum; 4, 6, 7, 17, 27 quibus de rebus; 16 quibus in rebus; 17 quot de rebus; 15 ne quam in aliam rem.

Lib. II. 2 (bis), 27 quem ad modum; 8, 10, 48 quo in loco; 47 quibus de rebus;

17 maiestatem is minuit, qui ea tollit, ex quibus rebus civitatis amplitudo constat: quae sunt ea, Q. Caepio? suffragia, magistratus.

Dubito an hic *rebus* interpolatum censeam. Praeterea praepositio bis primo loco:

II. 13, 19 (interrogativum) ex quibus partibus;

31, 50 in quibus commodis fuerimus, quibusque in incommodis simus.

Ex libro III. excerpti locos 6:

4 si qua in re (cfr. I. 15); 10 quibus ex rebus; 35 qua de causa;

2 in quibus causis; 18 ex qua re.

In 18 igitur locis praepositio sequitur pronomen, in 5 locis (1 ?) ei antecedit.

Cap. IV.

M. Tullius Cicero.

Ultimis, quae sequuntur, capitibus, ut iam in prooemio diximus, non accuratam collocationis praepositionum descriptionem proferre nobis proposuimus, qua qualem usum in hac re Cicero, Sallustius, Tacitus habuerint ita explicetur, ut de quo certari aut dubitari possit non relinquatur; talem descriptionem ut nimis longam in aliud tempus reservavimus; quamquam in Sallustio pauca me omisisse credo. In universum potius usum scriptorum adumbrare liceat, utrum leges observaverint ullas necne, ut haec dissertatio tandem finem capiat in quo acquiescat.

Ac primum quidem exempla ex corpore Ciceroniano selecta, quae tractavimus ut breve de Cicerone iudicium faciamus, haec nobis persuaserunt:

Legitima est praepositionum primaria collocatio, cuius cum frequentia comparatae interpositiones tam paucae sunt, ut nihil contra valeant.

Occurrunt autem interpositionum duo genera, quarum alterum eas continet, quae explicandae sunt ex relativi analo-

gia et plerumque in transitionibus exstant¹⁾; alterum est rhetoricarum.

In relativis et interrogativis collocandis Cicero non adeo sibi constitit, qui sub vitae finem interrogativa saepius postposuit, cum relativa semper fere primum obtinuerint locum, quae positio relativorum, siquidem optimos eius libros respicis, videtur arbitranda esse legitima; sed in hac re vix certa lex statui potest.

Sed accedamus quaeso ad singula scripta; sicut in Catone et Cornificio, sic in hoc quoque antepositionum numeros tantum, quot praepositiones quotiens inveniantur, proferendos putavi, de interpositionibus paucis disserui.

At dixerit quis Ciceronem, ut plerumque praemiserit praepositionem, in eis, quos tractavi, libris semper anteposuerit, non consilio nec per legem huic positioni studuisse atque in aliis scriptis numeros occurrere facile posse alios. Immo consilio anteposuit summo; sunt leges, quas temporis, quo singula scripta confecta sunt, ratione habita facile invenias.

Primi sunt libri duo

de inventione.²⁾

Vide prioris libri numeros: antepositiones 318 praebet³⁾ contra interpositiones 66; profecto, si cum aequali fere et propinquo comparas Cornificio, multae esse dicendae sunt [Cornif. l. I. 91: 1; II. 160: 5; III. 152: 2; = 403: 8].

Contemplanti deinde tibi singulos locos, non omnes consilio scriptae evenient; transitiones, ut breviter dicam, habes has:

I. 23 id autem tribus ex causis fit (causae sequuntur; cfr. quod ad Cornif. I. 22 dixi pag. 71); 27 hoc in genere; similia 28, 29, 31, 42, 48, 53;

rhetorici loci sunt hi 3: sic et nata et progressa longius eloquentia videtur et item postea maximis in rebus et pacis et belli cum summis hominum utilitatibus esse versata; 5 summo cum; 5 ne mali magno cum detrimento bonorum et communi omnium perniciie plurimum possint; [taliam Cicero postea non scripsisset aut iterasset *cum*]; 7 omnibus de rebus optime; 8 nam quibus in rebus summa ingenia philosophorum plurimo cum labore consumpta intellegimus; 28 nullam in rem aliam; 36 magno cum; 70 magna cum cura; 76 omnibus in rebus; 78 eisdem ex locis hanc quoque in partem; 98, 100, 102, 108.

1) Cfr. illud *his de causis* Cornif. I. 22.

2) Editione usus sum Baiteri et Kayseri.

3) *ad* (in locis) 64; *ab* 26; *ex* 61; *in* 106.

Sunt plerumque anteposita adiectiva mensurae *unus*, *omnis*, *magnus*, *summus*, *multus*; inter praepositiones *cum* (12 locis primum, 5 l. posteriorem locum occupat) et *in* saepius quam reliquae inversae occurrunt.

Sed quid de his censes?

14 ex eadem parte eodem in genere (ter);

28 (et saepius in insequentibus paragraphis): quare hoc quoque in genere; in aliis: in hoc quoque genere;

71 summa igitur amentia est in eorum fide spem habere, quorum perfidia totiens deceptus sis; 73 summa igitur amentia est, eorum in fide e. q. s.;

35 eae autem partim divino, partim mortali in genere versantur, mortalium autem pars in hominum, pars in bestiarum genere numerantur;

36 aliqua de causa; paulo post: ad aliquam rem; paulo ante: aliqua in re;

alio loco dicitur: aliquid tribuitur in duas, tres partes, 15, 20, 40; alio praepositio in his verbis interponitur 5, 47, 50.

Multo plura exempla proferre facile possum, ex quibus intellegas Ciceronem in hoc opere magna usum esse licentia; cuius equidem nullam aliam invenio causam, nisi quod tum iuvenem Ciceronem variatio nimis delectaverit etiam in tali re [idem similiter rem gessit in carmine, cfr. adnotationem 3 pag. 10]. Fuit, ut videtur, tempus, quo interpositionibus scriptores iuniores magna licentia uterentur, quo poëtarum auctoritas in scholis rhetorum aliquid valeret (cfr. Cornelium Sisennam). Manifestum autem est severiori artium iudici nimis multas interpositiones, cum tumoris quid efficerent, placere non potuisse. Quis coercuit hanc licentiam? Cicero coercuit, qui cum in omnibus posterioribus scriptis magis magisque praepositionem interponere desiverit, demonstravit interpositione nisi propter certas gravesque causas utendum non esse. Profecto anathema ex silentio, quod non contemnas. Duodecim fere annis post illa Rhetorica actiones

in Verrem

composuit; alterius liber I. rationem praebet hanc:

antepositiones:

<i>a</i>	17	<i>cum</i>	9	<i>inter</i>	3	<i>sine</i>	8
<i>ad</i>	44	<i>de</i>	50	<i>per</i>	9	<i>sub</i>	1
<i>ante</i>	3	<i>ex</i>	56	<i>post</i>	6	sunt loci 377.	
<i>apud</i>	7	<i>in</i>	138	<i>pro</i>	10		
<i>contra</i>	9	<i>ob</i>	1	<i>propter</i>	6		

Contra rhetorice dictos 6 locos habeo:

21 quis est in populo R., qui hoc non ex priorē actione abstulerit, omnium ante damnatorum scelera furta flagitia si unum in locum conferantur vix cum huius parā parte aequari conferrique posse?

49 magno cum gemitu civitatis;

59 alia alio in loco; [hanc verborum compositionem in insequentibus paginis saepius leges];

75 quid C. Neronis (proferam) viri optimi atque innocentissimi, nonnullis in rebus animum nimium timidum atque demissum?

77 quod enim eum tibi quaestoris in loco constitueras, idcirco tibi amicum in perpetuum fore putasti?

88 multum te ista fefellit opinio et quidem multis in locis;

130 verum tamen cum esset omnibus in rebus apertissime impudentissimeque praedatus (*omnibus* respondet superlativis).

Praeterea septimum locum affero ex § 27 *hac de re*¹⁾.

Offendit unus locus 95: *HS ad triciens* cfr. contra § 92; transponendum censeo: *ad HS triciens*.

Praeterea *aliquis* ter primo loco exhibetur:

5, 79 *aliqua ex parte*; 100 *al. ex particula*; cfr. 144, 31, 60.

Relativum exstat primo loco: 15, 16, 48, 49, 52, 59, 97, 100, 103, 130, 134, 156 (*quam ob rem* in 6, *quem ad modum* in 13 locis invenitur). . . . . 12.

sequitur praepositionem (semper in initio orationis):

50 De qua expugnatione;

120 A qua muliere;

156 De quo iudicio. . . . . 3.

Interrogativum exstat primo loco 146 Cuius de bonis? eius; 62 Ecquo in oppido. . . . . 2.

contra 42 ad quam spem; 45 ex quo genere hominum . 2.

Vides quo differant hi duo loci a superioribus. Restat unum exemplum 79: *in qua civitate*, stat relativum pro indefinito interrogativo „in welcher auch immer“ sequiturque demonstrativum; cfr. legum sermonem *in quo agro — in eo agro*.

¹⁾ § 17 *ipsa in accusatione* R-K; cum codd. Lagomars. autem scribendum est: *in ipsa accusatione*, quod ad antecedens *in reiciundis iudiciis*, cui opponitur, bene quadrat.

§ 51 B-K cum Halmio *quae apud te nuper ad omnis columnas, omnibus etiam in intercolumniis, in silva*; codd. omittunt *in*; scribendum est: *in omnibus*.

Anastrophae exemplum (praeter quibuscum) habeo unum: 24 quem contra dicerem. Ceterum: de quo 24, 34, 53, 72, 117, 130 ¹⁾. pro qua 116; inter quos 120; (per quos, ex qua . .) ²⁾.

De imperio Cn. Pompei (688/66).

Numeri antepositionum:

a	29	cum	6	intra	1	propter	8
ad	37	de	17	per	11	sine	1
ante	2	ex	21	post	1	sunt loci 224.	
apud	5	in	76	praeter	1		
contra	4	inter	1	pro	3		

Interpositiones 11, omnes rhetoricae; etenim tota oratio panegyrico in Cn. Pompeium habito haud dissimilis, et

¹⁾ Schmalzius l. c. II. p. 297 [cfr. Hand. Tursellin. II. 227 s.]: „von den einsilbigen (praepositionen) wird *de* gern dem relativ angefügt, von Cicero zumeist nur in den jugendschriften, ferner von Cornificius und den iuristen, aus deren sprache diese stellung von *de* hervorgegangen zu sein scheint, ferner *ad* wie schon von Plaut. und Ter. so auch von Cicero (n. deor. II. 10)“; quae quam accurate sint dicta ut intellegas cfr. insequentem collationem:

Cornificius I. 6 de qua; 12 de quibus; 26 de qua; 8 qua de (malim: qua de re);

II. 12, 18, 48 de quibus; 19, 42 de quo; 15, 17, 19, 21 de qua; 12 de quolibet,

40 quo de; 18, 46 qua de;

III. 3, 24 de quibus; 11 (bis) 13, 33 de quo. . sunt loci 18: 4.

Cicero de inventione I. de quo 35, 38, 81, 92, 103, 104; de qua 11; de quibus 31, 32, 43, 77, 98;

quo de 27, 41, 82 (bis) 92, 104; qua de 81. . . . . 12: 7.

pro Quinctio (81) de quo 35, 50;

in Verrem II. 1 de quo (qua) 24, 34, 53, 72, 117, 130;

de imp. Cn. P. de quo 45, 47, 58, de qua 58;

pro Milone de qua 72; Phil. XIII. de quibus 16; XIV. 24;

Ad Attic. de quo 13, 4, 25, 2; de quibus 8, 2, 9, 2, 20, 7; II. 5, 2, 9, 1;

Ad famil. I. de quo 9, 17, 21; de quibus 8, 7.

²⁾ De *cum* praepositione cum relativo solo coniuncta cfr. accuratam Greefli disputationem (Philol. vol. XXXII. p. 711 ss.) cuius summa haec est:

„Das resultat obiger untersuchung ueber die voran- und nachsetzung der praeposition *cum* in verbindung mit dem relativ ist also, dass in der ciceronianischen zeit beide ohne unterschied, wiewohl letztere ueberwiegend, im gebrauch sind, dass aber bei Nepos, Livius und den uebrigen (apud posteriores) die voraussetzung von *cum* das allein gebrauchliche ist.“

ipsae hae interpositiones plurimam partem Pompei laudem augent, cum atrocitatem belli, Pompei virtutem extollant. Ecce loci:

7 quod is (Mithr.) qui uno die tota in Asia, tot in civitatibus, uno nuntio atque una significatione civis Romanos necandos trucidandosque denotavit;

9 cum duobus in locis disiunctissimis maxime-que diversis uno consilio a binis hostium copiis;

12 summum in periculum ac discrimen;

19 una in civitate multi;

26 aliqua ex parte (hic antepositio indefiniti mitigat gravitatem vituperationis „ein klein wenig“);

37 quem enim imperatorem possumus ullo in loco putare, cuius;

40 age vero ceteris in rebus quali sit temperantia considerate;

42 quantum valeat . . vos Quirites hoc ipso ex loco saepe cognovistis;

50 cui cetera summa cum rei publicae salute commissa;

55 nullo in loco iam praedonibus pares esse poteramus.

Relativum antecedit (nomen secum habens) 9, 21, 23, 37, sequitur 19, 59 (in utroque loco in prima oratione) [42 *in quo ipso*].

Interrogativum anteit 65 quanto in odio (58 de quo legando); anteponuntur igitur haec pronomina si pro adiectivo stant, nisi ex relativo tota sententia incipit.

Miloniana (702/52).

Praebet antepositiones has:

<i>a</i>	18	<i>ex</i>	14	<i>post</i>	3
<i>ad</i>	24	<i>erga</i>	1	<i>praeter</i>	1
<i>ante</i>	5	<i>in</i>	88	<i>pro</i>	10
<i>contra</i>	3	<i>inter</i>	2	<i>propter</i>	4
<i>cum</i>	6	<i>ob</i>	1	<i>prae</i>	1
<i>de</i>	30	<i>per</i>	7	<i>sine</i>	5

sunt loci 223.

Interpositiones inveni 7:

§ 31 quod multis in causis saepe quaesitum est [tautologia inest iam Kaysero suspecta, quam delendo *multis in causis* tollas];

51 *nec eo in loco*, transponendam praepositionem credas collata § 53; item § 80 *aliis in urbibus Graeciae*; in utroque loco antepositio attributi supervacanea videtur.

Restant quattuor rhetorici generis:

85 vobis illae, vobis vestro in conspectu serae;

86 neque ullo in loco potius mortem eius lacerari, quam in quo vita esset damnata;

98 s. Cicero Milonem verba dicentem facit magnifice: ,tamen omni in hominum coetu gratiis agendis et gratulationibus habendis et omni sermone celebramur . . . . ubi corpus hoc sit non', inquit, laboro, quoniam omnibus in terris et iam versatur et semper habitabit nominis mei gloria'.

Anastrophe nullum exemplum ne apud relativum quidem [56 *in quos incensos*] vel interrogativum [cfr. Sallust.].

Interrogativa (orat. dir.) 102 in qua tandem urbe . . . . at in qua causa, 59 quibusnam de servis.

Relativum loco adiectivi positum, si nomen secum habet, primum locum obtinet:

19 cuius in vita; 37 qua in turba; 53 quo in fundo; 59 cuius de morte.

Tres ultimae orationes

Philippicis exceptis interpositionibus paene carent. Praebent autem:

oratio pro Marcello (706/46) unam: § 13 hoc ipso in consessu;

or. pro Ligario (eiusdem anni) tres: 4 nullum ad bellum; 9 eisdem in armis; 27 iusto cum imperio;

or. pro rege Deiot. (eiusdem temporis) duas: 1 cuncto cum senatu; 5 quanta nulla unquam in disceptatione.

Relativum et interrogativum in his primo loco excepto pro r. D. 3 *in qua quaestione*.

Anastrophe exemplum nullum inveni.

In M. Antonium Philippicae.

In M. Antonium Philippica XIII. (701/43):

Una interpositio: § 17 tamen unum ob hoc factum.

Relativum antecedit 14; 22; interrogativum 18.

Anastrophe et in hac et in proxima oratione XIV. nullum exemplum (cfr. XIV, 30).

In M. Antonium Phil. XIV. (711/43):

Interpositiones tres: 6 quid hac de re sentiatis;

15 unum se in locum (malis: in unum se locum); 21 cum alii . . . ego semper hostem has in sententias meas si consules discessionem facere voluissent (expectes *in has meas*).

Relativum: 1 propter cuius periculum — propter eiusdem salutem;

16 in qua contione (!);

31 quorum de honore utinam.

Comparandi cum his orationibus nonnulli libri

epistularum;

epistulae enim cotidianum sermonem exhibent, neque contra opinionem in his ex parte celerrime scriptis plures quam in orationibus interpositiones occurrunt.

Comparavimus autem libros ad Atticum I. (68/60), II. (60/59), ad familiares I. (56/54), II. (53/50), IX. (46/45), ad Atticum XVI. (710/44); sic totum tempus epistularum respicientes potissimum nos iudicium facere posse credidimus.

Conspectus antepositionum.

	Ad. Att. I.	A. II.	fam. I.	f. II.	f. IX. 1)	Att. XVI.	
<i>a</i>	16	6	17	12	7	6	64.
<i>ad</i>	23	24	17	10	21	16	111.
<i>ante</i>	—	1	—	—	1	—	2.
<i>apud</i>	3	1	1	1	2	2	10.
<i>contra</i>	2	1	1	2	1	—	7.
<i>cum</i>	12	11	8	4	9	8	52.
<i>de</i>	42	44	37	16	11	24	174.
<i>ex</i>	18	11	10	12	8	5	64.
<i>erga</i>	1	—	1	—	—	—	2.
<i>in</i>	56	41	61	40	41	26	265.
<i>inter</i>	—	—	—	—	1	—	1.
<i>intra</i>	1	—	—	—	—	—	1.
<i>ob</i>	—	1	2	—	—	—	3.
<i>per</i>	6	3	6	1	—	—	16.
<i>post</i>	7	1	3	2	1	—	14.
<i>prae</i>	—	1	—	—	—	—	1.
<i>praeter</i>	2	1	—	1	2	—	6.
<i>pro</i>	5	1	3	2	1	3	15.
<i>propter</i>	4	2	9	7	3	3	28.
<i>secundum</i>	—	—	—	—	—	1	1.
<i>sine</i>	3	3	8	3	—	12	29.
antepositiones	201	153	184	113	109	106	866.
interpositiones	12	19	6	5	2	4	47.

1) Ad locos ex famil. IX. excerptos accedunt alii quinque qui exstant in epist. Dolabellae IX. 9 in tabula non enumerati.

Pauca de interpositionibus addam, ut quam diversae sint eae librorum ad Att. I. II. ab illis, quas ex epistulis ad famil. IX. et ad Att. XVI. excerpsi, magis eluceat.

Loci 12, quos ex epist. ad Att. libri I. habeo, excepto uno (15, 2 *his de rebus*) omnes rhetorici:

3, 3; 14, 6 (cfr. II. 8); 5, 7; 16, 17; 6, 2; 14, 2; 18, 7; 13, 4; 16, 1; 19, 4.

Libri II. ad Att. interpositiones 19 continent, 4 in transitionibus:

1, 3; 18, 1; 24, 3; 25, 2;

reliquae 15 omnes plus minusve rhetoricae sunt, sed neque hae neque illae 11 primi libri tales sunt, quales facile excuses. Hic sunt loci libri secundi:

II. 3, 3 *omnibus in rebus* cfr. 24, 5; 6, 2 *nullo cum stomacho*; cfr. 17, 2; 19, 1; 20, 3 *nulla in re* [*M*¹ *in re nulla* *M*²]; 9, 1 *ulla esse in invidia* [Cratand. in om. *M*]; 8 *mirandum in modum* (cfr. I. 3, 3; 14, 6); 18, 2 *hac tamen in oppressione*; cfr. 21, 3; 19, 1 *summa cum dignitate*; 21, 3 *summo cum amore populi*; 21, 1 *tanto in odio*.

Ad famil. I. quinquies rhetorice interponitur: 1, 2; 2, 1; 6, 2; 8, 3; 9, 11; semel in transitione 9, 8 (*hac in causa*).

Ad famil. II. 3, 2 *summa scito in expectatione* esse eaque a te expectari, quae a summa virtute summoque ingenio expectanda sunt;

8, 1 quae [*maximis*] in rebus rei publicae geruntur cotidie.

hoc loco *maximis* delendum esse censeo, quod neque ad *cotidie* quadrat, neque ad insequentia, cum Cicero quae in *maximis rebus rei publicae* et gesta sint et eventura expectentur a peritissimo quoque, a Caelio, scire velit, non autem quae *cotidie* in foro, in senatu, in iudiciis gerantur, de quibus et actis diurnis et amicorum epistulis et *ipso rumore* certior fiet.

8, 2 nullis in aliis nisi de re publica sermonibus.

7, 3 quamque difficili in re [*de quam, tam* vide pag. 44].

Ad famil. IX. 14, 4 aliqua ex parte; [*mitigatur sententia* cfr. pro imp. Cn. P. 26];

14, 8 sed his de rebus coram plura;

Ad Attic. XVI. semel rhetorice: 16, 16 magna cum spe; praeter hunc locum ter invertitur:

6, 2 hac super re; similiter 15, 6; 16, 5.

Anastrophae in his 6 epistularum libris exempla habeo duo:

ad famil. II. 6 Romam versus;
ibid. IX. 16 quem penes.

Ceterum *erga me, erga te, erga illum* ad Att. I. 1; 2; 5; 7; 8; 9; II. 1; 2; 7; 13; ad fam. IX. 11; 14; 15. Semper *de quo*, cfr. adn. ad Cic. de inventione.

Relativa et interrogativa, si pro adiectivis stant, plerumque primum obtinent locum:

Ad fam. I. 8,5; 9,13; 14; aliter 9,3 *de qua ratione tota*; II. 10; 16; 19; IX. 3,1; 25; 26; ad Att. I. 3,3; 17,1; 6; 7; 20,1; contra I. 4 *in quo cursu*; 16,5 *de cuius oratione* (I. 4 *in quo uno*); II. 1,5; 5,3; 13,2; 22,1; XVI. 11 *quem in agrum?* 2 *ex qua pensione ipsa*; 19 igitur locis 4 obstant.

Sed de Cicerone hactenus ¹⁾.

Cap. V.

C. Sallustius Crispus ²⁾.

Simplicior est quaestio in Sallustium ut in hac re severiorem et in libris qui supersunt sibi constantem; itaque paucis eum tractare possumus.

¹⁾ Ne ipsi quidem Caesar i saepe interponere praepositionem libitum est, quod quidem scio, in quem cum non satis accurate inquisiverim, addam tamen numeros librorum II. et VI. de bello Gallico, in quibus interpositiones occurrunt in II. 8 et in VI. 8, antepositiones autem in II. 141, in VI. 154. Inversionum haud parva pars in transitionibus exstat, in primis coniunctiones vocis *causa*: cfr. II. 7 *eadem de causa*; VI. 1 *multis de causis*; 9 *duabus de causis*; 14 *duabus de causis*; praeterea II. 11 *magno cum strepitu ac tumultu*; 22 *aliae alia in parte*; 23 *item alia in parte diversae*;] 24 *ac rursus aliam in partem* et paulo post *aliique aliam in partem*; 27 *omnibus in locis*; 29 *una ex parte*;

VI. 17 *multis in civitatibus*; 25 *reliquis in locis*; 30 *angusto in loco*; 40 *iniquum in locum*. [VI. 34 *in omnis partes* A; *omnis in partes* N, fortasse nonnulli quos attuli loci eadem ratione correcti id est corrupti sunt.]

Relativum antecedit II. 4; 10; 11; 15; 19; 21; VI. 4 (bis) 11; 22; 26; 27; 30; 33; 35.

Interrogativum primum locum obtinet: II. 26 (bis); VI. 23; 25; 35; 37.

Contra inveni unam hanc anastropham VI. 36: *quas inter et castra unus omnino collis intererat*.

[VI. 20 *neque cum quo alio*; praeterea: *quibuscum*; sed *de quo*; *de quibus*].

²⁾ C. Sallustii Crispi: Catilina, Jugurtha, Historiarum reliquiae codd. serv. rec. Henr. Jordan, Berol. 87.

Supersunt autem libri singuli *de Catilinae coniuratione* et *de bello Jugurthino*; accedunt orationes nonnullae et duae epistulae, excerptae utraeque de *historiis*, eiusdemque operis pauci panniculi, quos hic, quoniam nimis corrupti sunt, omisi sicut ea fragmenta, quae apud alios scriptores nobis sunt servata.

Inveni autem, in quibus praepositio primum obtinet locum, exempla 737, et anteponuntur quidem praepositiones

	Cat.	Jug.	hist.	summa		Cat.	Jug.	hist.	summa
<i>a</i>	11	26	8	45	<i>inter</i>	5	14	3	22
<i>ad</i>	16	29	11	56	<i>intra</i>	—	2	—	2
<i>advers.</i>	—	3	2	5	<i>ob</i>	—	12	2	14
<i>ante</i>	—	8	—	8	<i>per</i>	13	34	8	55
<i>apud</i>	1	2	1	4	<i>post</i>	5	15	1	21
<i>circiter</i>	3	—	—	3	<i>praeter</i>	2	4	5	11
<i>circum</i>	1	1	—	2	<i>pro</i>	9	10	5	24
<i>contra</i>	5	9	1	15	<i>propter</i>	2	6	—	8
<i>cum</i>	15	54	7	76	<i>sine</i>	1	5	2	8
<i>de</i>	23	29	1	53	<i>sub</i>	1	2	—	3
<i>ex</i>	28	59	4	89	<i>super</i>	—	2	—	2
<i>in</i>	77	123	11	211	summa 737.				

Catil. 216; Jug. 449; hist. 72.

Interpositiones inveniuntur 5, quarum duas delendas esse existimo.

Cat. 35,1 apud Jordanum: *egregia tua fides re cognita, grata mihi magnis in meis periculis*, adnotat. Jord.: „*magnis in meis P. C.*“ (optimus codex Parisinus et aliquot eiusdem familiae); „*in magnis meis V. C. in meis magnis C.*“ Non dubito, quin cum *V. C. in magnis meis* legendum sit, quamquam Jordanus (cfr. praef. p. XI.) de collocatione verborum codicem V. „suspectae fidei testem habendum esse“ dicit; si hoc loco corrector ille „audacissimus“ archetypum correxit, bene correxit; sed fortasse corripit aut corrigere omisit idem locum in epistulae Mithridatis § 14, aut ei subveniendum esse censeo, cum ibi scribimus *cum magno exercitu*.

Restant tres loci Cat. 37,11; Jug. 9,4; 42,1; qui accedunt ei generi interpositionum, quod explicare deberi analogia dixi. Credo enim Sallustium, ut illa scriberet,

adductum esse similibus eis compositionibus, in quibus *post* et *ante* loco adverbiorum adiectivum aut numerale sequuntur. Liceat omnes illos Sallustii locos hic affere:

Cat. 37,11 multos post annos; Jug. 9,4 et 42,1 paucos post annos;

Cat. 30 post paucos dies; 38,3 post illa tempora; 48,3 post eum diem; Jug. 72,7 post multas tempestates; 76,5 post dies XXX.; 90,3 post paucos dies; 102,2 post diem V.; 109,3 post diem X.; 112,2 post diem VIII;

Jug. 11,2 paucis post diebus;

Jug. 43,5 ante id tempus;

Cat. 47,1 paucis ante diebus; Jug. 41,1 paucis ante annis; 108,2 multis ante tempestatibus.

Reliquum est, ut, quem in relativis et interrogativis usum noster habuerit, explicem, quod optime fit locis ipis inter se oppositis:

Jug. 68,2 cum qua; 104,1 quibuscum; anastrophe nullum exemplum, neque in relativo, itaque Jug. 63,2 ad quem capiendum; orat. Cottae 1 in quis omnibus.

Relativum, si cum nomine antecedenti arte cohaeret, anteponitur:

Cat. 15,1 Orestillae, cuius praeter formam;

Jug. 4,2 memoria rerum gestarum. Cuius de virtute; 28,4 Scaurus, cuius de natura; 30,3 C. Memmius, cuius de libertate.

Sin autem relativum in rem subsequentem prospicit, et primum locum et secundum habet:

Jug. 79,4 quo in loco . . . is locus;

Cat. 2 sed a quo incepto studioque . . . eodem.

Sed alieni loci Cat. 4,5 De cuius hominis moribus; Cotta 5 Pro quibus beneficiis; videsque inutroque hoc loco incipere sententiam ex relativo, sed cfr. Jug. 4,2.

Interrogativa antecedunt Cat. VII. 7; 47,1; 79 8, Or. Marci 1.

Cap. VI.

Cornelius Tacitus.

Finem nostrae quaestionis faciat Cornelius Tacitus; hic Ciceronis primo imitator, deinde Sallustii, mox etiam

quasi poëta factus est, in multis rebus cum in ipsis verbis tum in verborum collocatione alter Vergilius.

Scripta minora.

Ac primum quidem in tribus scriptis minoribus praepositiones semper anteposuit. Praebet autem, ut statim ad singula transeam, *dialogus de oratoribus* antepositiones 192 (cfr. tabulam insequentem, in qua omnes antepositiones una attuli); contra interpositiones duas: 2 *earque de re*; 35, 12 *magna ex parte*; quam ob causam Ritterus (Halm) male 13, 20: *in illa sacra illosque ad fontis*; Haase retinuit codicum (optimi Vat. B.) lectionem: *in illa sacra illosque fontis*; placet mihi magis Baehrensii *ad illa sacra illosque fontis*; audacter Hauptius: *illasque frondis*.

In *Agricola* qui inscribitur libro leguntur antepositiones 113; interpositiones 2¹⁾; 44, 7 *medio in spatio*; *medius* in scriptis minoribus ita positum certe offendit; praepositio utrum transponenda an delenda sit, nescio; 45, 25 autem scribendum censeo: *novissima [in] luce*.

Cuius denique *Germania* titulus est libri, in eo libro habemus antepositiones 109. Legitur autem contrarie in cap. IV. paragrapho 10:

„attingere uni sacerdoti concessum . is adesse penetrali deam intellegit vectamque bubus feminis multa cum veneratione prosequitur, laeti tunc dies“ e. q. s.

emendare conatus sum: *multitudo cum veneratione*; praeterquam enim quod praepositio primum suum locum non obtinet, profecto vulgi mentionem fieri equidem desidero (cfr. quae antecedunt et sequuntur), neque id ipsum *multa cum veneratione* placet et sacerdoti illi uni ni fallor ducendae fuere boves, ne quis attingeret sacrum vehiculum²⁾).

1) 4, 14 B. *se prima iuventa studium philosophiae . . h'rusisse*; Halm-Haase: *prima in iuventa*; profecto praepositio, si videtur tibi necessaria ante *prima* poni debet: *in prima iuventa*.

2) 44, 6 editiones: *Suionum hinc civitates, ipso in Oceano praeter viros armaque classibus valent*. Non solum longum est hic afferre omnia illa exempla, quae aliam pronominis *ipse* in scriptis minoribus positionem demonstrent, sed etiam supervacaneum videtur, cum codd. C. c. *ipso*, optimus B. *ipse* et quod idem est b: *ipsae* exhibeant; itaque scribendum: *Suionum hinc civitates. Ipsae in Oceano* e. q. s.

Deinde anastrophae ne apud relativa et interrogativa quidem ullum exemplum, itaque Dial. 4 *adversus te*, 36 *adv. plebem*; ante relativum et interrogativum solum *in*, *per*, *apud*, *de* [8, 31, 34, 42]; *inter* [12]; *ex*, *a*, *coram*; Agr. 5 *erga eminentes* cfr. 16; 15 *penes miseros*; simplex relativum semper sequitur, idem in Germania 10 *cum qua*; ibid. 6 *penes peditem*; 11 *penes plebem*; 31 *penes hos*.

Sed hoc novum ne dicam mirum est; scilicet relativum (aut interrogativum) non solum simplex sed etiam coniunctum cum nomine semper in his 3 libris postponitur excepto illo in unum vocabulum contracto *quemadmodum* (Dial. 33); itaque legimus:

Dial. 8 *ad quam usque fortunam*; 13 *ad quorum exempla*; 14 *ad quorum aures*; 15 *ad cuius summam eruditionis*; 30 *in cuius extrema parte*;

Agr. 18 *a cuius possessione* (?);

Germ. 2 *e quorum nominibus*.

Sed de scriptis minoribus hactenus, sequantur antepositiones omnes, quas excerpsi; et primum Dialogi, Agricolae, Germaniae:

Praepos.	Dial.	Agr.	Ger.	summa	praep.	D.	A.	G.	summa
<i>ab</i>	17	7	8(1)	32	<i>inter</i>	5	—	4	9
<i>ad</i>	34	15	7	56	<i>intra</i>	1	2	1	4
<i>adversus</i>	2	3	1	6	<i>iuxta</i>	1	—	—	1
<i>ante</i>	2	1	—	3	<i>ob</i>	—	—	1	1
<i>apud</i>	6	2	3	11	<i>per</i>	5	13	2	20
<i>circa</i>	1	—	1	2	<i>praeter</i>	—	2	1	3
<i>citra</i>	2	1	—	3	<i>pro</i>	9	2	2	13
<i>cum</i>	9	4	5	18	<i>propter</i>	1	—	—	1
<i>de</i>	11	3	5	19	<i>sine</i>	4	—	—	4
<i>ex</i>	13	10	8	31	<i>sub</i>	1	1	—	2
<i>extra</i>	—	—	2	2	<i>super</i>	—	2	3	5
<i>in</i>	68	47	55	170	<i>ultra</i>	—	—	1	1

$$192 + 113 + 112 = 417.$$

Dehinc antepositiones in Historiis et Annalibus:

Praepos.	Historiae.			summa		Annales.		summa
	I. III.	IV.	V.			I. XI.	XII.	
<i>a</i>	3	6	1	10		1	7	8
<i>ad</i>	30	24	5	59		9	20	29
<i>adversus</i>	3	3	2	8		—	4	4
<i>ante</i>	3	3	—	6		—	1	1
<i>apud</i>	3	2	1	6		2	2	4
<i>circa</i>	1	—	—	1		1	—	1
<i>contra</i>	—	2	—	2		—	1	1
<i>cum</i>	19	6	2	27		1	1	2
<i>de</i>	5	9	1	15		3	9	12
<i>ex</i>	10	23	4	37		5	8	13
<i>erga</i>	3	—	—	2		1	—	1
<i>in</i>	70	53	16	139		24	36	60
<i>inter</i>	6	6	1	13		3	5	8
<i>intra</i>	—	—	1	1		—	1	1
<i>iuxta</i>	1	—	—	1		—	—	—
<i>ob</i>	2	1	1	4		4	5	9
<i>per</i>	22	17	5	44		7	9	16
<i>post</i>	3	4	2	9		3	2	5
<i>praeter</i>	1	1	—	2		—	—	—
<i>pro</i>	5	4	—	9		—	1	1
<i>secundum</i>	—	1	—	1	<i>ultra</i>	1	—	1
<i>sine</i>	5	3	—	8		1	1	2
<i>sub</i>	2	1	1	4		1	1	2
<i>super</i>	6	4	3	13		2	6	8

Sunt exempla: $202 + 173 + 46 = 421$; $69 + 120 = 189$.

Historiae.

Quod iam ex tabulis prolatis apparet, neque Historiarum neque Annalium omnes libros percontati sumus, sed historiarum dimidiam partem alteram, annalium libros XI. et XII., accuratiorem (enim) quaestionem nos posteriori parti reservasse iam supra dictum est; ad id autem, quod his capitibus exponere nobis proposuimus, illae partes sufficiant¹⁾.

Jam Gerber (l. c. pag. 2) caute et sensim scriptorem ad liberiores usum transisse dicit²⁾ et tum omnes locos

¹⁾ Reliqua fere interpositionis et anastrophae exempla apud Gerberum l. c. pag. 2—8 invenies, quamquam eius collatio non talis est, qualem dicit (exactam⁴).

²⁾ quocum male congruit illud „nescio au casu“ [pag. 6, agitur de libertate quadam annalium].

confert, cui collationi (pag. 8) pauca de variatione sermonis Tacitei, deque studio opponendi addit. Sed multo accuratius diversitas scriptorum minorum, historiarum, annalium in hac re determinari potest. Nam cum in tribus minoribus vix ullam interpositionem concedi posse, relativa et interrogativa semper eadem ratione posita esse, anastropham exstare nullam nobis persuaserimus, in historiis liberiores usum iam propectum videbimus, qui in annalibus Vergilianus ille fit, de quo postremo dicendum est.

Rationem numerorum ex hac tabella optime intellegas:

	Dial.	A.	G.	H. III.	IV.	V.	A. XI.	XII.
antepositiones	192	113	112	202	173	46	69	129
interpositiones	2	—	—	12	13	9	24	27
							anastrophae intersunt.	

Habeo autem ex historiis haec minoris momenti exempla ex libro III. quinque; IV. sex; V. quinque locos;¹⁾

III. 9,13 has ad copias; 10,24 sua quisque in tentoria; 35,3 sua quemque apud signa; 21,15 primore in acie; 76,8 paucos ante dies;

IV. 4,4 paucos post dies; 26,5 eademque de causa; 48,1; ea de caede; 14,9 sacrum in nemus; 59,19 edicta in turre; 40,20 tali super re;

V. 1,14 his cum copiis; 2,9 proximas in terras; 7,5 solidam in speciem; 4,16 septenos per numeros; 21,13 paucos post dies.

Rhetorice dicta inveniuntur in libro III. loci septem; IV. septem; V. quattuor;

III. 15,9 universo cum exercitu; 18,5 tantum per spatium; 22,19 multa cum hostium strage; eadem: 27,13 et IV. 27,5; III. 37,6 nulla in oratione; 10 magno cum inrisu; 50,10 quieta cum industria;

IV. 4,7 multo cum honore; 15,1 magno cum adsensu; 17,5 suas in civitates; 20,16 nihil cetero in itinere hostile; 50,13 proprias ob simultates; 43,1 tanto cum adsensu;

V. 3,3 alias in terras; 13,15 hanc adversus urbem gentemque („gegen eine solche St.“); 6,9 tantos inter ardore; 20,6 multa ausis aliqua in parte fortunam adfore.

¹⁾ In numeris secutus sum Heraei editionem.

Anastrophe perpaucā exempla;

III. 19, 2 cumulos super et recentia caede vestigia; 26, 9 quae super;¹⁾

in libro IV. nullum anastrophe exemplum;

V. 8, 5 Assyrios penes Medosque et Persas.

Itaque ter, semel post relativum, anastrophe in his Tacitus utitur; cfr. exempla contraria:

penes quos III. 5. *Ann. Bass.* 50, *penes eum* 64, 75, 84, 60; IV. 2, 39, 44, 55, 81, 82; 74 *penes quos*; praeterea relativo anteponuntur: *adversus*, *inter*, *intra*, *apud*, *de*, *ex*, *in*, *per*; saepe *erga* et *adversus*, sed semper primo loco legis.

Relativum si nomen secum habet atque pro adiectivo stat, postponitur ut in scriptis minoribus, cuius usus pauca habes exempla haec:

III. 71, 5 in quarum tectum; V. 7, 10 circa cuius os; 26, 4 in cuius abrupta.

Restant

Annales.

Interpositiones occurrunt:

XI. *a* 14; *ad* 10, 16, 18, 28, 37; *apud* 8; *cum* 1, 18, 34 (antecedit semel); *de* 10; *in* 2, 16 (bis), 32, 37; *inter* 21; *intra* 10; *post* 2; *per* 20; *super* 23.

XII. *a* 5; *ad* 8, 14, 44, 57, 63; *ante* 69; *cum* 13, 14 (antecedit semel); *de* 14; *ex* 29, 56; *in* 2, 16, 43, 68; *intra* 16, 64; *per* 12, 29, 30, 36. 40, 60; vide quanti sint numeri monosyllabarum praepositionum!

Proferam autem hic tantum exempla maioris libertatis aut propriae condicionis:

XI. 37 dicendam ad causam; XII. 8 augendam ad invidiam; 14 emendam ad fidem; XI. 8 Seleuciam, Bactrianos apud campos (eadem oppositione nominum priorum lubenter utitur); 14 Aborigines Arcade ab Euandro; 32 igitur Messalina Lucullianos in hortos; 37 interim Messallina Lucullianis in hortis; XII. 14 mox Acbarus Arabum cum exercitu.

XI. 18 magna cum cura et mox gloria;

¹⁾ Heraeus „quae super; stellung der zweisilbigen praeposition hinter dem relativen pronomen, wie bei Tacitus oeffters“; cuius dicti argumenta nobis debet.

XII. 16 eundem intra diem; ipsaque e provincia; 57 indictis pontibus pedestrem ad pugnam; 69 tunc medio diei, tertium ante Id. Oct.

Anastrophae:

XI. 3 partem in aliam; 36 noctemque intra unam; 10 paucos inter senum regum;

XII. 56 lacu in ipso; urbe ex ipsa;

11 ripam ad Euphratis;

anastrophe simplex: XI. 20 humum infra;

XII. 32 bellum inter et pacem; 13 templum iuxta; 21 rostra iuxta.

Relativa:

1) XI. 28 quos penes;

2) XI. 5 cuius de potentia et exitio; XII. 12 quorum de sententia; 45 quo in statu;

3) XI. 10 in cuius transgressu.

Conclusio.

Superest officium unum, ut colligamus eorum attributorum multitudinem, quae praepositioni antecedere solent apud quos tractavi scriptores, quaeque dividenda sunt in partes tres: genetivos, pronomina, adiectiva.

I.

De genetivis nihil habeo quod dicam.

II.

Pronomina ¹⁾.

Ennius possessiva 2. . . . . 2.

Lucilius is; idem (idem unus); iste; aliquis 2 (contortus aliquis). . . . . 5 (2).

Lucretius poss. 17 (1); hic 3; idem 1; ipse 2; quisque 1; aliquis 2 (1). . . . . 26 (2).

¹⁾ Relativa et interrogativa hic omittenda sunt. Numeri, quos uncis inclusos adscripsi, significant locos, in quibus pronomen cum adiectivo aut genetivo coniunctum praepositioni antecedit.

Trag. fragm. poss. 1 (1?)	1.
Plautus poss. 25 (1); aliquis 2; hic 6; is 1; iste 1 ¹⁾	38 (1).
Terentius poss. 2.	2.
Comic. fragm. poss. 1; iste 1.	2.
Cato; frgm. orat. et histor.	—.
Cornificius hic 1.	1.
Cicero ²⁾ poss. 1; hic 11; hic ipse 2; is 1; idem 3; aliquis 2; quidam 1; unus ille 1.	22 (3).
Sallustius	—.
Tacitus hic 4; is 3; possess. 4; idem 3; aliquis 1; ille 1; ipse 1.	17.

III.

Adiectiva.

Adiectiva divisi in partes duas: adiectiva mensurae (*magnus, exiguus, summus*), quibuscum arte cohaerent adiectiva numeri (*primus, nullus, multi, alius*), et adiectiva propria. Adiectiva mensurae autem et numeri, iam per suam naturam vi quadam praedita, apud pedestres scriptores, quibus in hac re proximi sunt poëtae comici, sola fere ante praepositiones collocata occurrunt. Contra adiectiva reliqua, quae propria nominaverim, quippe quae non communia parti tantum substantivorum attribui possunt, apud poëtas anteposita saepius invenies; eadem Cicero tam raro praemisit, ut dubitare queas, an ea praemitti omnino quasi silentio vetuerit. Quae ita sese habere ex duobus insequentibus tabulis facile intellegas:

Ennius [praebet adiectiva anteposita]:

1) [prioris generis] *latus, magnus* (3), *unus*;

2) [propria] *aeger, pictus, validus, audax, bradys* (?), *proprius, tristis*.

Lucilius 1) *summus* (2), *magnus, unus, multi, omnis*;

2) *validus, esuriens, acer, Carpathius, Hiberus, alienus, contortus, saevus ac durus*.

Lucretius 1) *rarus* (2), *talis* (3), *certus* (3), *duo, quattuor* (2), *primus, totus* (3), *solus, alius* (3), *multus, magnus* (8), *omnis* (9), *ullus, minimus* (2), *nullus* (2), *summus* (2), *cunctus, singuli*;

1) Neque locos ex canticis enumeravi neque eos, quos emendandos esse demonstravi.

2) Libros de inventionem omisi qui ad hanc rem nullius momenti.

2) dius, verus (2), gravis (2), horribilis, virgineus, amoenus, superus, acer, validus, fluctifragus, largus (2), ultus, genitus, inversus, densus, triquetrus, glaucus, mortalis, exanimus, gignundus, obscurus, desertus, floriferus, adversus, caecus (2), Hyrcanus, solidus, letalis, aeternus, proprius (2), pertusus, corporeus, textilis, vacuus, transversus, rectus, turicremus, albus, niger (2), intempestivus (2), antiquus, genitalis, dives, tremulus.

Plautus 1) unus (4), omnis (4), maxumus, magnus (3), ullus, pauci, talis, mille (5 loci ex c. b. adscripsi);

2) antiquus (2), verus (?), medius, malus, bonus, capitalis, caeruleus, vetus, deterior, ligneus, nobilis (3 huius generis adiectiva in c. b. exstant).

Terentius 1) nullus (2), neuter, unus;

2) iocularius (?).

trag. fragm. 1) extremus, summus, primus;

2) Pacchicus, favens, otiosus, tardus, ingratus, pictus, lectus, arduus, taeter, [annuus], altus (2), tenuis, pinniger et armiger.

comic. fragm. 1) unus, totus, nullus (2), alius, omnis;

2) antiquus, subductus, ventosus, peregrinus, bonus, durus, malus.

Sisenna 1) magnus (3), summus;

2) medius.

C. Gracchus 1) —;

2) lubens.

Cornificius 1) talis, alius (4), certus, similis, aliquot;
2) —.

Cicero 1) totus, tot, duo, summus (5), unus (5), ullus (3), ceteri, nullus (12), magnus (6), omnis (8), alius (2), multus (2), maximus (2), tantus (2), reliquus, minor, cunctus;

2) iustus, difficilis, mirandus (3).

Tacitus 1) primus (3), magnus (4), tot, universus, tantus (3), multi (7), nullus, pauci (6), plures (2), ceteri, talis, proximus (3), alius (5), septeni, tertius, unus, maior (2), primoris, triginta;

2) medius, novissimus, longinquus, augendus, quietus, sacer, editus, proprius, nobilis, metuendus, pedester, bonus, Lucullianus, citus, solidus, patrius, hostilis, vetus, Bactrianus, externus, dicendus.

Scriptores	vocabula	prior. generis	alterius
Ennius	10	3	7
Lucilius	14	5	9
Lucretius	62	18	44
Plautus	19	8	11
Terentius	4	3	1
Tragic. fragm.	16	3	13
Comic. fragm.	12	5	7
Cornificius	5	5	—
Cicero	20	17	3
Tacitus	40	19	21

Haec dicenda mihi erant de usu et ratione, quibus a principiis usque ad classicos scriptores partimque ad aetatem Hadrianam Latinae praepositiones sint collocatae¹⁾. Superest ut summam totius huius dissertationis faciam.

Initium libertas transponendae praepositionis cepit ex inversione relativorum et interrogativorum tempore a cognitione nostra remoto, quippe quod litterarum lumine careat, unde haec pronomina principatum plus minusve obtinuerunt. Praeterea *cum* enclitice cum pronomine personali, relativo et interrogativo coniuncta iam in antiquissimis linguae latinae monumentis invenitur, quam positionem prisci legitimam exhibent; prisca denique esse anastrophe praepositionum *erga*, *advorsum*, *penes* videtur.

Heroici carminis sonus (Tac. dial. 10) atque metiendi quaedam molestiae simplicem verborum compositionem cum in numero Saturnio, tum in versu heroico mutavere; etenim apud Livium primam interpositionem, illud *dusmo in loco*, apud Naevium anastropham inauditam *lacrumis cum multis* legimus, apud Ennium autem crescere licentiam per annalium libros videmus. Aequalis tragoediae sermo sublimis et epico proximus item inversionem sibi usurpare coepit, cum comoedia popularis ab interpositionibus severitate quadam sese

¹⁾ Inter omnes praepositiones una *cum* excellere dici potest apud nonnullos quidem scriptores, Ennium qui anteposuit *cum* in locis novem, in totidem locis interposuit; apud Lucretium tribus antepositionibus undecim interpositiones obstant; Sisenia quater interposuit, anteposuit nusquam; Cicero interposuit *in* in locis 33, *cum* in locis 6 (semper rhetorice), reliquas praepositiones in locis 15.

abstineret, anastrophe simplici tantum illarum trium praepositionum *advorsum*, *erga*, *penes* maiore libertate uteretur.

Prosae autem orationis scriptores priscam collocationem usque ad annum circiter centesimum a. Chr. n. observaverunt strictam. Deinde licentia quaedam ex scholis rhetorum ut videtur orta adiutaeque poetarum auctoritate floruit apud iuniores (cfr. Cic. de inventione eiusdemque poemata), a qua Cornificii modestia abhorret. Sequitur Cicero, ut Quintiliano visum, ipsa eloquentia, qui licentiam illam magis magisque coercet ita, ut Sallustius ea careat omnino, quam ob rem in hoc quoque ad Catonem videtur spectare.

Iterum autem poetarum auctoritas valere coepit, neque Tacitus ullam aliam atque Vergilius legem in componendis verbis videtur probasse, cum quidem annales scriberet.

Sed satis verborum. Effecisse id utrumque mihi videor, ut possim sperare hac commentatione cum errorem illum re vera communem¹⁾, quo latine scribi et eleganter et secundum optimorum usum interponenda praepositione opinantur, paulo sublatum fore, tum, quamvis pusilla haec sit quaestio, tamen aliquid me attulisse ad progressum latini sermonis enucleandum et illustrandum.

---

1) Berger Stilistik p. 179 [qui liber in multorum discipulorum manibus est]: Ist das von der praeposition abhaengige substantiv mit einem pronomen verbunden, so tritt die praeposition gern hinter das pronomen. anmerkung: seltener ist dies mit *is*, *ea*, *id* der fall. b. ebenso steht die praeposition den genetiven dieser pronomina gern nach. Quorum praeceptorum paene contrarium demonstrasse me credo; cfr. Greef: de praep. usu apud Tacitum (Goetting. 69; de *apud* et *advorsum*): „Transpositio illa, quae eo efficitur, ut inter attributum et substantivum praepositio ponatur, ab omnibus scriptoribus usitata, non nisi in annalibus legitur“.

Index.

Praemonenda	pag. 1
Pars I. De poëtis [cap. I.—VII.]	
1. Ennius	7
2. Lucilius	11
3. Lucretius	13
4. Poëtae scaenici	
A. Tragicorum fragmenta	21
B. Poëtae comici	24
Pars II. De prosae orationis scriptoribus [cap. I.—VI.]	
1. Cato	48
2. Veterum oratorum et historicorum Romanorum fragmenta . .	68
3. Cornificius	70
4. Cicero	72
5. Sallustius	82
6. Tacitus	84
Conclusio	89

Vita.

Natus sum Rudolfus Graeber a. d. IV. Id. Maias anni h. s. LXVI Assindiae Rhenanae patre Guilelmo matre Maria e gente Roehrig, erepta mihi admodum infanti. Fidei addictus sum evangelicae. Autumno a. h. s. LXXXV in urbe patria maturitatis testimonium assecutus historicis et philologicis studiis operam navare constitui. Itaque Tubingam me contuli, qua in venusta Musarum sede me docuerunt v. d. v. d. Kugler, Rhode, Sievers, de Sigwart, Schuler, Schwabe in primis autem audiui scholas interfuique exercitationibus Alfredi de Gutschmidt, anno post defuncti, viri illustrissimi ac de me optime meriti. Deinde Bonnae per duo semestria me docuerunt v. d. v. d. Buecheler, Bischoff, Klein, Lipps, Luebbert, Nissen, Schaarschmidt, Usener, exercitationes frequentavi et philologicas Luebberti et Useneri et historicas Nissenii. Inde Berolinum migravi, ubi per sex menses audiui v. d. v. d. du Bois-Reymond, Curtius, Diels, Kirchhoff, de Treitschke, Zeller. Denique alma mater Philippina per quattuor semestria me civem habuit. Hic docuerunt me v. d. v. d. Birt, Cohen, Graf, Kehr, Lehmann, Niese, Schmidt, Varrentrapp, Wissowa. In exercitationibus historicis licuit habere praeceptores v. d. v. d. Kehr, Lehmann, Niese, Varrentrapp; Theodori Birt autem directoris et Leopoldi Schmidt benevolentia in seminarium philologorum receptus sum, cuius sodalis tria semestria fui ordinarius.

Omnibus his, qui me docuerunt, praeceptoribus gratias habeo et habebo maximas, inprimis vero viros illustrissimos Alfredum de Gutschmidt, Leopoldum Schmidt, Theodorum Birt, studiorum meorum benignos semper adiutores, non desinam grata colere memoria.

Graeber, Rudolf

De praepositionum Latinarum collocatione

Marpurgi Cattorum 1891

L.lat. 359 q

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11644715-0